

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

XI и XII

Издави половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XI.

ПРЕСТАВКА К. Ц. ДРЖАВНОГ САВЈЕТА

ЊЕГОВОМ ВИСОЧАНСТВУ КЊАЗУ ГОСПОДАРУ

NACIONALNA

BIBLIOTEKA

И И К О Л И Ј.

CRNE GORE

ЂУРЂЕ

О ПРИМАЊУ НАСЛОВА

CRNOJEVIĆ

КРАЉЕВСКО ВИСОЧАШТВО

Височанство,

Има двадесет година, када Црна Гора, борећи се витешки за независност и сјединење народа српског, ђтврди на широј основи своју личну независност. Књажевски Сенат је тада имао част замолити Ваше Височанство, да би благоизвољело примити за Своју Књажевину и за Себе наслов сходан новозадобивеном положају.

Напори јуначки, настављени нашим претцима посред крвавих борба, под Вашом владавином бише крунисани успјехом.

Погледамо ли на прошлост нашега народа, видјећемо најприје врхунац, а затим пад царства српског, којег једино надживље Велика књажевина Вуканова, док се најзад иза Балшића и Црнојевића и она раскомада на

племена без заједнице и без управе. Тек послје свега тога наша народна самосталност задоби своју снагу, која више не клону.

Сада су већ два вијека протекла, како нашљедници Немањића почеше издизати главу погнуту под олујом, која бјеше збрисала Царство Српско. Владика Данило, славни родоначелник Ваше Династије, бјеше пробудио одважност, прикупио растурена племена и, колико му бјеху дозволиле околности, задахнуо их опет државнијем животом. Његово је дјело напредовало тако, да је Нашљедник Господара Владике Петра II. могао прогласити Црну Гору Књажевином и узети за себе Књажевски наслов.

Граховском побједом Књаз Данило је обасјао великим сјајем Црну Гору, којег сте Ви, Височанство, Вашим успјесима 1876. оснажили и учинили сјајнијим. Ви учинисте, да нам на берлинском конгресу 1878. све државе припознају коначно независност; Ви задобисте проширење наших граница; Ви удвоstrучисте површину наших покрајина; Ви утврдисте наше границе преко Грахова и Оногшта у Захумље, преко Немањићеве Риблице и Васојевића до у стару Рашку, преко Лесендре до близу Скадра на Бојани, преко Улциња и Бара на Јадранско море. Ви, Височанство, постигосте да сједините Црну Гору са Зетом, у којој некада владаху Велики Жупани, а послје њих Велике Војводе, нашљедници царског и краљевског Дома Немањића.

Дјело Вашег Височанства било је огромно, и то бѣ за Црну Гору славно доба. И одушевљени народ осјети тада природну жељу, да види са обновљењем Зетске владавине и омиљено и старо име Велике Књажевине. То бијаху разлози, који надахњиваху Ваш Сенат, када Вам, Височанство, послје рата предложи, да створите Црну Гору Великим Књажевством, и да узмете наслов Великог Књаза са називом Краљевског Височанства

Ваше Височанство, и ако припознавајући вриједност поднијетих Му расматрања, није нашло нужним да усвоји тај предлог. Оно не сматраше своје дјело довршеним.

Од тада су већ двадесет година прошле у миру, којег нека би нам Бог још дуго времена сачувао под снажним окриљем Вашег Височанства, а ове су године биле обиљежене многобројним добротинствима за Црну Гору.

Тек су биле престале убиствене борбе, Ви предузесте, Височанство, још мучнију и тежу борбу, да би осигурали благостање нашој отаџбини. Старањем Вашег Височанства путови бише прокрчени, школе основане, судови установљени, закони узакоњени, пошта и телеграф уведен, многе земље канализацијом оплођене и најзад међународним уговорима трговина подигнута.

Тако је потребита воља за вјештине и за мирне радове ушла у народ, а да се лијепа војничка својства Црногораца не занемаре. Руковање оружјем, тако мило његовом срцу, није се прекидало усавршавајући и бити предметом постојане бриге Вашег Височанства.

Напредовања, која извршисмо у мирно доба, спојена са нашом старом нашљедном славом, уздигоше нас високо у уважењу народâ; а засноване везе Књажевске породице са старим владалачким Дворовима јевропским обасјаше новим сјајем већ нашим дјелима задобивени углед.

Ниједан Црногорац не може данас погледати без поноса и без радости на стање, које је Ваше Височанство у 40 година владавине задобило Својој врло љубљеној отаџбини. И за то она жеља, и прије 20 година тако разложно осјећана, морала се поновити још снажнијом и оправданијом.

Покоравајући се вољи Вашег Височанства, да остане вјерно својој првој одлуци, да не мијења наслов Књажевине, ми приступамо Вашем Височанству с поновном

молбом, да ипак прими једно свједочанство благодарности свога народа, којом је он испуњен за сва славна дјела, извршена Вашијем Височанством, која подигоше напредак и углед земље Књажевскога достојанства.

На основу свијех горе наведених разлога и с обзиром на ту народну жељу, са којом се потпуно слаже, а која заслужује и Вашег Височанства пристанак, Државни Савјет у највишој преданости подноси ово своје рјешење и моли Ваше Височанство, да га благоизволи примити и Својим потписом озаконити: „Његово Височанство Књаз и Господар Црне Горе усваја за Себе, за Њезино Височанство Књагињу и за своје престолонашљеднике наслов **КРАЉЕВСКО ВИСОЧАНСТВО**, који ће носити од данашњег дана“.

ЦЕТИЊЕ, на Никољдан 1900 год.

Вашег Височанства
НАЈОДАНИЈИ И НАЈПОНИЗНИЈИ
ДРЖАВНИ САВЈЕТ.

Предсједник Државног Савјета:

В. Б. Петровић

Чланови Државног Савјета:

Митрополит Митрофан

В. Илија Пламенац

В. Гавро Вуковић

В. Симо Поповић

Нико Матановић

В. Ђуро Церовић

В. Шако Петровић

Б Е С Ј Е Д А

ЊЕГОВОГ ВИСОЧАНСТВА КЊАЗА ГОСПОДАРА

НИКОЛЕ I.

на преставку Државног Савјета

о примању наслова Краљевско Височанство

Господине Предсједниче,

Господо,

Када се из Мога срца данас, као и вазда, подиже благодарност Богу Свемогућему, што Ме је штитио и руководио у великој милости Својој у пунијех ево 40 година владања Мога, излијева се уједно благодарност Моја и Моме вјерном и милом народу за његова некретна јуначка прегнућа и пожртвовања велика.

С тијем врлинама народа Мога, у срећи и миру Мога домаћега живота, које вазда находих у мудрости и љубави никад непомућеној Моје љубљене Супруге, Ја сам Црној Гори могао постићи овај положај угледни и могућност, да се данас одзовем жељи народа и да са задовољством примим заједно са Књагињом за Нас и Наше престононашљеднике назив — Краљевско Височанство.

Испуњен сам чувством најдубље захвалности високијем владарима и предсједнику велике републике и њиховијем владама, који у пријатељском

и благонаклоном расположењу к Мени и Црној Гори овај Ми часни назив одају. И задовољство Ми је велико, што у овоме свечаном часу ова осјећања пред њиховијем врло уваженијем представницима изјављујем.

Хранећи ова чуства благодарности и признања, Ја нећу престајати и унапријед, докле Богу угодно буде, да брижим очинске владарске бриге о Своме милом народу, да постојано радим на добру и напретку његову. Ја и много љубљена нам Књагиња, задахнута истијем тежњама, предаћемо и ћеци Нашој аманет, да с примањем части, ^{NACIONALNA} стечене радом, остану увијек вјерни и предани ^{ДУЖНОСТИ} ^{КА} раду, који су прави пут задовољству ^С ^И слави. ^{CRNE GORE ĐURĐE}

Опште државно уређење ^{CRNOJEVIĆ} Црне Горе, које се постепено развијало из свога првобитног облика, има да се установи на савршенијој основи према данашњијем и будућијем потребама земље. Већ сам дао наредбе Моме Државном Савјету, којему изјављујем Своје високо задовољство и признање на вјерности и ревности његовој, по којима ће ново уређење, ако Бог да, скоро ступити у живот.

Боже дај, ово данашње дјело и свако по данас било у добри час и за срећу Нашега народа!

Б Е С Ј Е Д А

Говорио Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Митрофан приликом освештања нове цркве, задужбине Његовог Височанства Њњава Николе првог у Никшићу 15. Августа 1900.

„И на семъ камени созиждѣ Церковь мою, и врата адова не шдолѣютъ ей.“ (Мат. 16. 18.)

Света Црква, као установа Божија, по наведеноме обећању Христа Спаситеља, и ако се по гдје кад људским насиљем могла поколебати и узнемирити, али нигда не може пропанути, само ако њени духовни синови буду послушни њенијем светијем установама.

Ово свечано обећање Спаситељево у потпуноме смислу освједочило се је и на нашем српском народу. Јер св. православна наша црква, својом чудотворном моћи, једина је спасла — Живу Цркву српски народ, кроз вјекове његовога тешког искушења.

Кад је политички живот Србије у туђој надмоћнијој сили подлегао, остала му је једина морална снага, снага цркве и св. вјере његове. Ова духовна снага крајепила га је, да не изгуби свијест о освојој народности.

Наши св. манастири, које су негда подигли српски владари и великани, били су непобједиви духовни бедеми, који су својом моралном снагом заклањали и чували пострадали српски народ, да га коначно не угуше мутни таласи туђега насиља, и да га не стропоштају у дубоки окејан вјечите његове пропасти.

Славни Господар Зете, данашње Црне Горе, Иван Црнојевић, оставши још једини усамљени сирак, без игђе икога, осим Бога великога, потиснут од клетог непријатеља, са једном шаком јадне измучене Србадије црногорске, уклони се у ове наше тврде планине, да у њима чува још потоњу искру српске слободе.

Он са собом заједно из прекраснијех зетскијех равница овамо пренесе и св. столицу зетскијех митрополита, како би његова витешка предуећа кријепиле и потпомагале св. молитве овијех духовнијех пастира и служитеља св. олтара Господњега.

Овај славни муж Иван Црнојевић знајући, да је и најјача људска снага без помоћи Божије ништава; зато с благословом ондашњег Митрополита у тврдоме надању на помоћ Божију, на Цетињу подиже Манастир, па себе и свој малени, али јуначки и побожни народ препоручи заштити Свемогућег Бога.

Витешки овај владар распирио је ондје ватру св. православне вјере и српске мисли, која је са високога Ловћена напајала побожношћу духовне синове св. православне цркве, и загријавала српска црса, те су јуначки разбијали оне црне и мутне тмине, које су притискивале у наоколо све српске покрајине.

Но, и ако је тој Црнојевићевој задужбини суђено било, да се њене, као и многијех другијех српскијех знаменитости спољне зидине поруше и подлегу неправедном насртају туђег насиља; али опет неиспитани промисао Божији, по ономе што је Спаситељ обећао: „и врата адова не одолјютъ ей,“ не дозволи, да се с тијем под гордијем Ловћеном коначно угаси кањџело св. православне вјере и српске независности.

У добу, тако тешког искушења, кад већ на све стране измученоме српскоме народу бијаше зашло сунце његовог слободног државног живота, и кад му још једина нада на помоћ Божију остала бијаше, у то тако мучно вријеме на равноме Цетињу, под врхом високога Ловћена, појављује се Богом избрани муж Владика Данило из славне и витешке Куће Петровића Његоша. Он на развалинама Црнојевићевој задужбине опет поново подиже Манастир и на престолу његовог св. Олтара запали лучу спасителне Христове науке.

Овај вигада неумрли муж у цетињском манастиру окупи црногорске соколове, па их као духовни пастир и Господар Црне Горе охрабри и очеличи на витешко прегнуће, да под заштитом свемогућег Бога бране своју св. православну вјеру и српску слободу. Те тако под сјенком Цетињског манастира, а под мудрој и јуначком управом Владике Данила разви се српска застава са девизом: „За крст часни и слободу златну.“

Под том непобједивом заставом један иза другог мијењајући се на јунаштвом прослављеном престолу Црне Горе сада је по броју седми владар Његово Височанство Њаз Никола први, кога славна и витешка Династија Петровић Његоша дарова за срећу и благо српскога народа.

Славни Господари из Узвишенога Дома Петровића, дошљедни од Бога повјереној им тешкој, али светој дужности пуна два вијека на част и корист српскога народа славно и поносно носеше заставу српске независности. — Они са црногорским

јунацима стопу по стопу, корак по корак испод тешког туђег јарма ослобођаваше српске предјеле, и тако помоћу свемогућег Бога, пред престолом кога имали су вазда Божије угоднике српске светитеље, па њиховом заштитом, а и својијем прегнућем створише простором малену, али јуначком славом увеличану независну црногорску државу.

Данас срећно владајући *Господар, Његово Височанство Књаз Никола први*, у многоне био је срећнији од својијех славнијех предака. Он је помоћу Божијом и јуначкијем прегнућем својим, и своје јуначке војске двоструко увеличао своју земљу, и придобио јој је више тврдијех градова и лијепијех вароши. — Придобио јој је и одавно жељено српско море, и тијем народу своме отворио врата за слободни његов саобраћај са осталијем земљама и народима у бијели свијет. Те тако данас хвала Богу независну српску заставу виђамо гдје се она ако и на малијем али црноторскијем бродовима вије у свијема пристаништима иностраног Средиземног мора.

У овијем ратнијем тековинама *Господара нашег* једно од угледнијех мјеста заузима и славни град Никшић, у коме се данас налазимо. NACIONALNA

Његово Височанство Господар, да би и видљивога доказа своје дубоке благодарности Богу показао, што му је кроз четрдесет година његове тешке, али слава Богу, срећне владавине, вазда у свима Његовима дјелима и предузећима помагао, подигао је овај свети и величанствени храм овдје у Никшићу, као мјесту, које је Он на славу Божију ослободио.

Да се овај свети и величанствени храм посвети успомени св. Василија Острошкога чудотворца, *Његово Височанство Господар* зажелио је с погледом на то, што су св. Гивоту овога великога Божијег Светитеља побожни и благовјерни *Господари Црне Горе* са својијем вјернијем народом у тешкијем данима, у свакој опасности и невољи с вјером и надом на помоћ притијецали, и он им је вазда помагао.

Између многијех другијех чудотворнијех дјела, која је Светитељ Василије Острошки владалачкоме Дому Петровића, а преко њега народу српскоме чинио, Он је својом чудотворном заштитом спасао и великога Војводу Марка Петровића, оца данас срећно владајућег *Господара Књаз Николе*, кад је овај витешки јунак, са тридесет својијех соколова 1852. год. из затвора Горњег Манастира Острога бранио, и витешки обранио овај св. Манастир, и у њему свете моћи Божијег угодника св. Василија, да их не би постигла она иста судба, која је са Вра-

чара дубоко потресла свако српско срце и стужила сваку по-
бжну хришћанску душу.

И тако, ми имамо много небројнијех примјера, да је овај
Божји угодник св. Василије вазда наш народ, у свакој муци
и невољи пратио и штитио, те га данас не само Црна Гора,
него и њене драге посестримае, све остале српске покрајине,
као великога чудотворца, заштитника и помоћника славе и
топле му молитве приносе.

Узвишени *Господар* наш ову скромну жртву, овај данас
Богу посвећени храм приноси Свемогућему Творцу, небесноме
и Његовоме угоднику Св. Василији, као израз своје дубоке и
најтоплије благодарности, што је Свемогући Бог Својом нео-
граниченом милошћу, кроз пунијех пет вијекова тешкога иску-
шења помогао, да кроз такe дуге патње српски народ сачува
своју св. православну вјеру и своју народну свијест.

Поред овакве своје побожне благодарности Творцу небес-
номе Господар није могао заборавити, да је Његова витешка
држава никла из многијем потоцима проливане јуначке крви;
да су њени тврди бедеми подигнути на гомилама јуначкијех
костију, који су ^{САДНО} ~~САДНО~~ ^{НА} ~~НА~~ ^{ДВА} ~~ДВА~~ ^{ВИЈЕКА} ~~ВИЈЕКА~~ ^{ПОД} ~~ПОД~~ ^{ВЛАДОМ} ~~ВЛАДОМ~~ ^{ЊЕГОВИЈЕХ} ~~ЊЕГОВИЈЕХ~~
славнијех предака и Његовом жртвом пануле за обрану св. прав-
ославне вјере и српске независности.

Нико не може веће оданости вјери својој и родољубља
домовини својој указати, него кад ко за те двије велике све-
тиње живот свој жртвује. Ни Књаз Никола није могао већег
признања указати онима, који су за вјеру и отачаство животе
своје дали, него што им је овако величанствени споменик у
овоме храму Божијему подигао.

Ово св. дјело *Његовога Височанства Господара* нашег *Књаза*
Николе првог заиста је славно и величанствено. Оно је израз
Његове дубоке хришћанске побожности; доказ *Његове* неогра-
ничене благодарности Богу; узвишен примјер побожности за
садањи и будуће нараштаје драгога му и вјернога народа, и
велико признање и дубока захвалност онијема витезовима, који
животе своје за спас рода свога дадоше.

Срцем и душом радујемо се, Благочестиви Хришћани, што
је Свемогући Бог на малени, али славни и витешки престол
Црне Горе подигао овако великога и славнога мужа, доброга
Господара и мудрога Владара, који се стара за срећу и благо
драгога му народа.

Са небеснијех висина с нама заједно данас радују се све
оне тијелом мртве, а душом живе свете сјени, којима је овај

величанствени споменик подignут. Да, њихова је радост заиста велика, јер им је данас овдје *Књаз Никола* запалио канџело, које ће за њихове душе, пред овим престолом Божјим горјети све до страшнога суда Господњег.

Ово велико и Богоугодно дјело *Узвишенога Господара* нашег, по својој љепоти и величини, може се успоредити са великијема споменицима и задужбинама славнијех великана из светога Дома Немањина, као: Хилендаром, Студеницом, Жичом, Високим Дечанима, Морачом и другима.

Ово знаменито дјело са многима другима, која је *Књаз Никола* народу своје кроз четрдесет година своје срећне владавине, учинио упоређују га са првијема владарима из српске прошлости.

Дјела су ова *Узвишенога Господара* нашег дала и укријепила живог нашему народу, као што ће и будућим нараштајима нашим она дати животне снаге, која ће их водити све вишемуплетку. Јер њих ће повјесница примити, хранити и славити, као што их данас сваки живи од нас зна, осјећа и плод њихов ужива и са одушевљењем у срцу носи.

Ми се данас не дивимо само овоме величанственоме храму, овој великољепи *Вадужбини Узвишенога Господара* нашег, овој управо рећи владарној круни дјела *Цедоцијех*. Него се уз ово дивимо многијема другијема, великијема родољубивијема и Богоугоднијема дјелима *Његовијем*, којима је земљу своју у свему унапредио.

Зато ја, са овога данас освећенога мјеста, испред овога светог престола, који присуством Господа нашега Исуса Христа веже небо са земљом, и човјека с Богом, обраћам се теби, о Свемогући Боже, да ову скромну жртву, коју ти данас принесе *Његово Височанство Благовјерни наш Господар Књаз Никола* примиш за срећу *Његову, Његовога Узвишенога Дома*, вјернога и драгога Му народа Српскога, који ти се, Боже, моли, да драгоцени живот љубљенога Владара његовога сачуваш и одржиш у безграничној твојој милости до најдаљих граница људскога живота, кријепка и дјелотворна, да још дуго прославља пресвето име твоје, и увелича срећу народа овога, као што је и до сада кроз дуги низ година срећне владавине своје.

О преблаги Боже, у твојој власти стоје времена и лета, сачувај овај свети храм твој, и по ономе што си негда премудроме Цару Соломону обећао, нека очи твоје на њега гледају дан и ноћ, све докле год у твојему вјечноме царству људи буде живјело. Уши твоје, Боже, нека вазда буду окренуте на

овај твој св. храм, како би слушао и милостиво примао молитве, које ти наш побожни српски народ у њему буде приносио.

По св. молитвама твојега угодника Св. Василија Острошкога чудотворца, о преблаги Боже, дуго поживи *Његово Височанство Благовјернога и побожнога Господара нашега Књаза Никољу*; поживи Боже *Њезино Височанство* нашу побожну и племениту Владарку *Књагињу Милену*; Боже дуго поживи и милостиво сачувај узданице народа нашега *Њихова Височанства Престолонашљеднике Књаза Данила и Књагињу Милицу*; поживи Боже и *Њихове Свјетлости Узвишене Књажеве Мирка и Петра*, нека их вазда, Боже, покрива св. твој благослов и руководи св. твоја десница за срећу њихову и народа њихова.

До скончанија вјека руководи, Боже, наш Српски народ у свему овоме, чим се прославља св. име твоје, коме нека буде слава у све вјекове — амин. —

—><—

НАШЕМ СВЕШТЕНСТВУ
NACIONALNA
BIBLIOTEKA

SRNE GOVE DUBDE
SRNOJEMIC

Вриједни професори у Сријемским Карловцима г. г. Јован Живковић и Јован Живановић приредили су и у штампу предали:

„ЗБОРНИК“

Црквених богослужбених пјесама, исалама и молишава.

У овоме Зборнику налази се све што је најпотребитије за вечерње, велико повечерије, полуноћницу, јутрење, часове и литургију, за све недјељне и све заповједне празнике, и од незаповједних за оне, који се као храмови у народу Српском највише славе.

Осим овога при крају Зборника би ће печатан црквено-словенски рјечник.

Овај Зборник подмириће осјетљиву потребу свете наше цркве. А осим тога ова књига свакоме православноме Србину може послужити на велику корист, а особито народним учитељима, ученицима богословије и другим, који се баве црквеним појањем.

Наше сиромашне парохијалне цркве, које нијесу у стању набавити круг мјесечних минеја, октоих, типик, посни тријод, и пендикостар, нека набаве „Зборник.“ У њему има све што је нужно за обављање црквеног правила за све недјеље и празнике.

За ово важно дјело достављајући нашему обојега реда часноме свештенству, позивамо га, да за своје манастире и па-рохијалне цркве набаве овај „Зборник.“ Поред цркава препоручујемо ову врло корисну књигу нашему свештенству да је по могућству купи и за себе лично, а такође препоручујемо је нашим учитељима и богословима.

Цијена је према величини књиге малена: 5 круна, а у платно увезана 6 круна. Нарудбине треба упутити Канцеларији Митрополије Цетињске, која ће о свом трошку шиљати прет-платницима.

Цетиње, 10/11 1900.

Број 1582.

Митрополит Митрофан.

Ч У Д Е С А.

Францески написао Banteville.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

превео * * *

Чудо се зове један догађај ~~у~~ ~~против~~ вјечитијем природ-нијем законима; тако да дјејством једне ~~ријечи~~ наједанпут вода постане вино и мртвац да устане — то су чудеса, а то због тога, што се то по обичнијем законима природе не догађа. Сад да питамо: је ли један томе подобни чин могућ? Ко би то смио опорехи и тврдити, да Божја сила не иде дотле? Онај, који је поставио законе природе, не може ли их зар и извр-ћати? „Је ли Богу могуће творити чудеса?“ питао је Ж. Ж. Русо. То питање би било безбожно, одговара он, кад не би било будаласто. Било би сувише части за онога, који би га негативно ријешиио, кад би се за то казнио, те доста га би било затворити“. Али, говори се, закони, који васионом управ-љају, изврени су, па зашто би Бог мијењао један поредак тако дивотан? Једнијем чудом не мијења се установљени ред: оно је само један изузетак и то је све! Помиловањем, које један владар пружа зликовцу, не нарушава се закон, који осуђује злочин; на исти начин ускрснуће једнога мртваца не смета, да сви људи нијесу подвргнути неизбјежности смрти, као и

то, што кад неко иде по водама, закон тежине тјелеса не претрпљива никоју повреду.

Зашто би се Бог удаљивао од закона, које је сам утемељио? Ту не треба велик напор мудрости, да то пронађе. Свикнути, као што смо, предивном реду, који стално постоји око нас, ми остајемо због тга равнодушни, те добра, којима нас свакијем даном провидност обичнијем путевима својим обасипа, не узбуђују више нашу благодарност, но се радо приписује добра љетива нашем раду, а неродица часова — неправилности времена; Бог се тек ту назире у својим дјелима. Изврши ли се једно чудо, обични ред заустави ли се једнијем часом, тад дријемеж наш нас оставља, и јаче осјећамо силу Бога, који у својим рукама држи природу и који зна, кад хоће, обуставити или умножити своје дарове. Нас научити, нас поправити, нас наградити, нас к себи обратити — то је цијељ, коју Бог изводи са својим чудесима, и та цијељ је достојна Његове мудрости, Његове добротe. Ријешити, да је нешто чудо, то јест, да је то један догађај противан постојећим законима природе, рећи ће се, треба познати све те законе; о, колико их има, који су још непознати! Наука је већ објаснила сасвим природно поголемо чудеса, па ко нам каже, да неће успјети наука, да нам једном објасни сва на исти начин?...

Да се види једно чудо у којем било чину, не треба зато знати све законе природе, као што није нужно знати грађански и кривични законик, па да се може рећи, да један лупеж поступа противу законâ; довољно је видјети, да ствар, о којој је ријеч, супрот је ономе, што се обично виђа. На примјер, један човјек, са пет малдјех х љебч-ћа, параци пет хиљада чељади, — ускликнућу: то је чудо! а није ми потребито знати све тајне природе, па да ријешим, да она никад неће дотлен поћи.

Слажем се, да су напредци у наукама докучили доста проналазака чудноватијех, доста дјејстава необјашњивијех; али ти проналасци наговјештавају ми, да у природи има доста узрока, који су ми непознати, да не морам звати чудом све појаве, који ми се учине изванредни, и да се моја вјеровања не морају зв

родити у слијепу лаковјерност; али и оно, колико ја познајем природу, довољно ме овлашћује, да могу рећи, да сви изналасци науке, сви могући напредци у вјештини лијечења, никад чо-вјеку неће досудити моћ, да једном ријечју дарује нијемоме говор, слијепцу од рођења вид, здравље издишућем и живот четвородневно упокојеном. — Времена за чудеса, вели се, прошла су, а сва она, која су се збивала, догодила су се давно и у да-лекијем од нас крајевима. — А је ли то разлог, да их у сумњу за то доводимо? — Времена чудеса прошла су! то је тврђење, које се свакијем даном опровргава канонизацијом новијех свети-теља. Пристајем уз то, да су чудотворства ријетка, али и треба баш да су, јер иначе она и не би била *чудеса*, ми бисмо били навикнути на њих као на обичне појаве природе и тијем би се изгубила свака корист од њих. Па и Јевангелије нам о томе даје доказ у примјеру светијех апостола, који су били свакодневни и очигледни свједоци чудотворнијех дјела њихова учитеља, па зато и нијесу бивали упечатљиви, нити су опазили чудество умножавања хљебова.

Данас су чуда ријетка, казао је Св. Јован Златоуст, зато што нијесу већ потребита. У сва времена кад се Богу прохтјевало, да умножава чудеса, ја находим околности, гдје су баш и требо-вала. Мојсије ствара чудеса зато, што је послан од Бога, да закове да своје народу, па зато је и требовало, да његова дјела оправдају његово изаслање. Пророци стварају чудеса, јер објав-љујући долазак Спаситељев, требало им је дјелима зајемчити своја предсказивања, а Христос твори чудеса зато, што се назива сином Божјим, па му је требало, да дјелом освједочи своје божество; апостоли творе чудеса зато, што су чувари науке сина Божјега и што им је наређено, да уче све народе, па им је требало потврдити моћ, које су представници.

„Да вјера расте, рекао је Св. Григорије Велики, требало је подхрањивати чудесима тако, као кад ми усадимо једно дрво, па га натапамо, док се прими, а прекинемо га залијевати, кад почне да расте.“ Данас пак, кад вјера није само ухватила ко-ријена, него се разастрла по свој земљи и трајаће до свршетка

свијех времена. данас, кад је спомен чудеса Исуса Христа и апостола оживотворен Јевангелијем, доказујући не само да су чудеса могућа, већ да су стварна, потребују ли нова чудеса? Без сумње, да се може вјеровати у једно чудо, треба да је подупрто непобитнијем доказима, јер, признајем, да ме доста чина чудотворнијех, који се сваки дан збивају, находе невјерна; али ја нећу рећи као неки наши модерни Томе: „не вјерујем док не видим.“ Нека ми једно чудо представи једнаки степен увјерења, као што ми га улијевају она из књига Мојсеовијех и Јевангелија, па баш и да га не виђу, вјероваћу у њ из све моје душе. Јер, да узмемо у обзир само чудеса јевангелска, је ли ишта боље од њих засвједочено. а сами апостоли ти кажу: „три године живјели смо са Исусом; пратили смо га од града до града; свуд смо гледали гдје болести и немоћи на његову ријеч ишчезавају; видјели смо гдје нахрањива пет хиљада гладне чељади са пет јечменовијех хљебова, које им ми исти раздијелисмо, а остатак истијех у дванајест котарица покуписмо; видјесмо га у граду Назрету, гдје ускрсну пред цијелијем народом сина једне сироте удовице, видјели смо Лазара мртва и осјећали смо смрад трулежи његова тијела, за тијем га видјесмо, гдје се повраћа у живот на ријеч Исусову, и ми га ослободисмо од покрива, у који је био умотан. Ако наше свједочанство није довољно, упитајте врсније становнике јерусалимске, који су то видјели као и ми.“ — Па хоће ли се они оптужити као варалице? — Тешко би им било преварити савременике за такве догађаје; они именују мјеста, гдје је оно пет хиљада чељади чудотворно нарањено било; варош у којој је младић ускрснут био, на очиглед цијелога народа; свједоке, који су видјели Лазара, гдје из гроба излази. Једно само лице довољно би било, да их у лаж ућера, али се такво лице не могаше наћи. У осталом, одакле би они истражили такве измишљотине, они, онако прости и неотесани, они, које њихова простота доводи чак и до самог њиховог невјеровања, они, које убјеђење доводи и до саме смрти, тек да не опорекну ни за час један од догађаја, које су проповиједали? „Не измишља се тако, каже Ж. Ж. Русо; дјела Сократова, о којима се не сумња, мање

су засвједочена, него ова Исуса Христа.“ Свједоџба апостола је ли за то сумњива, што су му ови другови били? Али нека о томе сад проговоре његови непријатељи.

Ко је више био интересиран од књижевника и фарисеја, да застиде апостоле, па да се тако од злочина богоубијства оперу? Они су их камџијали и у ланце окивали, али им не могоше ништа одговорити, кад им ови говораху: „Ми се не можемо отрпјети да не проповиједамо оно, што смо видјели, и оно, што смо чули.“ Они не вјерују у божанство Исусово; они грубо његова чудеса демону привисују; њихов најјачи доказ против тијех чудеса јест тај, што су извршена у „день суботни,“ али их не подвргавају сумњи. Јулијан Целс, Порфир и толико њих другијех, који су хтјели спрштити рађајуће се хришћанство тежином своје генијалности, гледали су на дјела Христова као на мађијске чине, али им стварност не опоричу. Један историк, Јосиф, по народности Јевреј, исповиједа, да је Исус био паметан човјек, „још ако би се човјеком назвао, онда су његова дјела Божанствена.“ Други Јевреји, други Објављени још су више учинили: задивљени чудесима Исусовијем и онима, које његови ученици вршијаху у његово име, падали су рму пред ногама и славили га као једнога Бога, а то је најљепши споменик, који свједочи чудеса Спаситељева.

Зна се чисто, да прије Исуса Христа цијели свијет, изузевши мали народ јеврејски, пао је био у идолопоклонство; зна се и то, да се од Исуса Христа велики дио свијета слави, што сљедује његову закону; такођер стално се зна, да је та чудесна измјена дјело дванајесторице сиромашнијех рибарч, без особите способности, који се казиваху његовијем изасланицима. Ако је Исус Христос и његови апостоли стварао чудеса, онда тој се измјени не можемо изненађивати: Исус Христос јест Бог, као што се и сам објављује, а апостоли — његове слуге; Христијанство је његово дјело и народи се покорише истини. Али ако, напротив, они нијесу вршили чудеса, и ако су она, која им се приписују, лажна, онда, каже Свети Августин, треба претпоставити у томе једно чудо, хиљаду пута од свијех чудноватије а то је, што цио свијет вјерова без испита, без доказа ствари

тако невјероватне. Дакле чудеса Исуса Христа описали су његови ученици, који су их видјели, призната су од његовијех непријатеља, који их нијесу могли нијекати, засвједочена вјеровањем цијелога свијета, који им признаде Божанственост. Ко би покрај овога тражио другијех доказа?

Да су чудеса била најсилније, смјело ћу рећи, и једино средство, које би Бог имао употребити за успостављење закона на земљи, није тешко доказати. Којим би другијем путем Исус Христос окренуо? — Силом? Ја не бих много вјеровао у једнога човјека, који би проповиједао ударцима сабље: милосрђе, кротост и дуготрпљивост, а особито пошто би рекао, да долази не да губи људе, већ да их спасава. Да је Спаситељ обрнуо путевима убјеђења? Прије свега ја не знам, што би он у том случају одговорио на питање једнога човјека, који би му затражио доказе за његово призивање, и по чијему би овлашћењу захтјевао он, да исправи род човјечији и да му да законе. Али мимоиђимо преко ове теготе

За предавање своје науке простијем образложењем требало је убјеђења, јер колико има дужова и тврдоглавијех и јогунастијех, који ни саму очевидност не признају. Спаситељу требало је да буде схваћен, јер колико има ограниченијех умова, који ни најјаснији доказ не могу разабрати! Осим тога он би се морао спустити у расправљање с особама, које су за то неспособне. За распрострањање те науке имао би понављати све те расправе посебно и образовати своје посланике и снабдјети их истом моћи расуђивања. Једно чудо је средство простије и краће, а говори истовремено упорнима и незналицама — очи су доволне обојици да га појме. Нека ми се ко јави са савршенијим моралом, можда му нећу моћи љепоту разумјети, а може бити и да ћу наћи штогод, да супрот ставим. Али кад би овај, да ме увјери, васкрснуо једнога мрца, ја не знам што бих му друго онда рекао, до оно, што рече они слијепорођени Исусу Христу: „Да овај човјек није Богом послат, не би овака чудеса стварао, а ако је од Бога послат, оно што каже истина је, јер Бог не би одобрио варање.“ И тај је закључак Спаситељ сâм црпио из својих чудеса. Његове ријечи нијесу вавда улије-

вале убјеђење, а он онда прихвата своја чудеса за свједоке и с увјерењем говораше: „Ако немате вјере у моје ријечи, вјерујте барем у моја дјела.“ Један узети мољаше да га оздрави. „Вјеруј, сине, рече Исус, — твоји су гријехови опроштени.“ На то се подиже велика граја међу присутнијема — псује Бога! рекоше, нико осим Бога не може гријехове опростити. Доказати томе скупу са разлoзима, да је он Бог, и као такав, да му је власт гријехове опраштати, значило би запођести једну препирку бесконачну. Но су његови докази краћи: „Што је лакше рећи, гријеси су ти опроштени, или казати: Устани и иди? Ако једини Бог може рећи прво, једини Бог може учинити друго. Дакле да знате, да син Човјечији има на земљи моћ гријехе опраштати: Устани, рече болеснику, узми одар твој и иди!“ Доказ је без поговора; најмаловјернији су упрепашћени, и свјетина у заносу слави Господа, који такву моћ даје људима. Би ли ко рекао, да чудеса не доказују ништа, зато што се свако вјероисповједање, било право или погрјешно, позива на њих? То би онда било као кад би човјек рекао, само да се не би подвукла заблуда, треба одбацити сваку истину. Нека друге вјере докажу њина чудеса тако непобитна, као што хришћанска своја доказује, па и ми ћемо у њих вјеровати; но очекујући то ми ћемо међутим њихова чудеса сматрати као басне, којијех лажљивост не може поништити чудеса, која ми вјерујемо, ни њихову важност у корист вјере, коју ми исповиједамо.

О М И Л И Ј Е

на рођење Пресвете Богородице.

Из збирке Дионисија Миковића, игумана.

(Свршетак књиге прве.*)

Гложи Ядаме и Сво всакъ
печаль: Мти во радости ѿ
неплодове преслѣвно прослава-
етъ днесъ (ст. на мал. вечер.)

Благочестиви Хришћани!

На данашњи прерадосни дан у цркви православној открио се превјечни свијет Божје премудрости!

Избила је на видјело свјетлост, која је кроз толике вијекове запечаћена стала недокучивом тајном неограничене свемогућности Онога, који ведри и облачи, Творца и Господара: всѣй вселеннѣй.

Освануо је дан радости, утјехе и спасења нашег; дан, на кога изгледаху толики народи преко 50 вјекова, и света црква наша тјеша праоце наше прве Божје грјешнике, који се мучаху док их Син Дјева не извади из пакленог мрака и уведе у вјечни сјај и славу небесну. Њима повикује да се оставе сваке жалости, а кроз њих и нас потомке њихове охрабрује, да неклонемо под тешким искушењем црног пакленог бијеса и његовог рода: ненаситиве сујете, ружног лакомства, проклете зависти и неслоге, ове страшне пустоши, и свију грјешних слабости, које љуству руше мир и напредак на овом, а другом свијету отварају врата страшног обиталишта, одакле к Богу не допире појка славопојка него плачъ и скрѣжетъ збы.

Испунило се пророчанство Богом надахнутог пророка Исаије и на данашњи дан родила се пр-света Дјева, која је двѣри и палата Онога, који нам даде спасење и од робова учини нас синовима и Божјим нашљедницима.

И свѣтлыя неплѣдны жени прозавѣша, но всѣхъ Мрѣа рожденихъ Б'голѣпнш превозса (Веч. стих.) И гле чуда! колико је год Бог створио праведнијех и светијех, часнијех и славнијех, богатајех и сиромашнијех, нико не може да се с њом успореди!

*) Ово је свршетак прве књиге бесједа нашег сарадника. Бесједе ове прве књиге штампане су му дјелом у „Гласу Истине“ дјелом у „Б. Х. Источнику“, а добар дио у нашем листу. Ур.

Свети анђели и сва бесмртна небесна војинства моле му се: Господатељу и Боже нашъ; а сви свети и Богу угодни: Искъпителю и Боже нашъ, а само пресвета Дјева у молитвама и славословијама вели му: Сине и Боже мој! И сва небесна војинства и сви свети клањају Јој се и величају је у молитвама и славословијама: као матер Бога Сина и небесну царицу.

Хришћани! Кад знамо како се је сѣм Бог показао Мојсију, на Синају, — и казао му за израјљски храм, ради скиније — кад знамо да пророк Давид, муж по Божјем срцу, није по Божјем суду признан достојним, да у Јерусалиму уреди Богу храм, јер је окрвавио руке крвљу невиног свог војника; и, кад знамо, да је за украс једног и другог храма употријебљена била сва вјештина ондашњег времена, и силно и неизмијерно благо, да је у њима блистало све само злато и драго камење, па ипак да је сѣм Бог прије посвећења ових храмова пресветом имену Свом определијелио, колико треба да буде најприје очишћења, — умивања — и мирисног кађења, — то какав ум може да себи претстави, какав ли језик да изговори или рука да опише с каквим је изродним својствима светости и благољепе непорочности украсио Дух свети јединствену Дјеву, коју је отац небесни означаио да буде Мати Јединородног Сина Свог Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа?!

Кад је св. пророк Јеремија био Богом освећен прије рођења, а св. Јован претеча освећен Духом Светим у утроби матере своје, помислимо, с каквим ли је небесним дарима испуњена била у утроби матере своје, свете праведне Ане, пресвета Дјева, која је: *Скѣтаѣ скѣтѣхъ?*!

О! то је чудо дивно и недокучиво! То је, као што вели св. Јован Дамаскин: тайнствѣ велико, честно и преславно, којега велича, и коме се диви и клања све: *ажѣ сотвори Бѣгъ.* —

Драги хришћани! *Днѣсь неплоднаѣ Янна раждѣетъ Бѣгѣотроквицу, отъ всѣхъ родовъ произбраннѣю, въ жилище всѣхъ цѣлѣ, и зиждителѣ Хрѣста Бѣга* (Веч. стих.) па: Да радуется небо и земля да веселятся (Јутр. стих.) Радујмо се, јер је ово дан кад је, као што пјева св. Стефан светоградац, — почело начело нашег спасенија! Радујмо се, јер, као што пјева свети патријарх Сергије: *Отъ сѣмене Давидѣова раждается мати живота, тму разрѣшајущи, Адамово обновленіе, и Еввино воззваніе, и нетлѣннѣя источникъ, тли премѣненіе: Еяже ради мы обожихомся, и отъ смерти избавлени быхомъ!* — Радујмо се, и запојмо са светим Анатолијем патријархом: „Безстудный адъ попрася!“ — Радујмо се! радост ј- наша оправдана, јер веће

среће не може за нас бити од споменутих дарова, с којима нас обрадова Бог рођењем Пресвете Дјеве Марије. Понесимо се тренутно мислима: како би нам било кад би и за кратко доба нашу земљу покрио густо мрак и стравична тама? Страх и силни ужас овладао би нама! А мрак овај не би могао ни у каквом сравању стати с вјечним мраком грјеховног пакла. Помислимо ли, како би нам било, кад би за само тренуће ока на ватру наложени били, па ће да нас стравична гроза ухвати, а ватра ова не би могла ни у каквом сравању стати с вјечном ватром грознога пакла! Па помислимо ли, да смо ми на земљи, као што рече праведни Јов: само пришелци, — и да је за нас други вјечни свијет опредјељен, гдје ће зли и безбожни вјечне паклене муке мучити, а добри и побожни блажени, вјечни небесни живот уживати, појмићемо у јачој снази значај данашње славе, и душа ће се наша загријати свом љубављу, врлинама, које су Богу миле и приступачне, а јачом ће силом омрзнути на грозни пакао и на рђава дјела, која у њега воде. Па радујмо се, јер се на данашњи дан роди пресвета Дјева, која без сјемена заче и роди Спаситеља, који уништи грјех нашијех праотаца, разруши паклена врата, и даде нам блажени вјечни живот у Свом царству небесном.

Радујмо се, јер се на данашњи дан роди пресвета Дјева, с врлинама и добрим дјелима, која се јављају у лицу Сина Њеног и Спаситеља нашег.

Радујмо се, јер Она уз Сина Свога више сија на цркву Божју, него што пун мјесец уз сунце освјетљава нашу земљу! О! сјаје Она и пази на цркву Божју, нашу свету цркву православну, која је и нас Србе од зориног зрака до густога мрака, и од мрака до зориног зрака бранила, чувала и срећно превела преко оног крвавог окејана, на који нас наћера несрећна, али славна косовска судбина:

„Кад потону све у крви
И златна се круна смрви“ —
И кад сунце за облачне сакри се главице
Богумрске да не гледа љуцке неправике; —

вељу на цркву нашу православну, цркву народну, у којој се родише, освјешташе и посветише толики наши српски архијереји, цареви, краљеви, књажеви, свјештеници и многи и многи јунаци и родољубни великани, који прославиху род и себе, да им цио свијет завиђа и да их благосивају и величавају гусле и књиге, док је свијета и на њему људи! О! Она на

цркву ову нашу православну пушта сјајне луче благодатног сунца више, него сви други свети, браћећи је од пакосне свјецке и нечасне злоће, која обузима народе, који још не вјерују јасној небесној истини.

Радујмо се сви, јер се је родила: Помощница обидимыхъ, ненадвѣющихся надвѣніе, убогихъ заступница, печальныхъ утѣшеніе, алчущихъ кормительница, нагихъ одѣяніе, больныхъ исцѣленіе, грѣшныхъ спасеніе, христіанъ всѣхъ поможеніе и заступленіе. —

Радујмо се, јер Она ће нас извадити из грјеховне дубине; и избавиће нас: отъ глада, губительства, отъ труса и потопа отъ огња и меча, отъ нахожденія иноплеменныхъ и междоусобныхъ брани, и отъ напрасныхъ смерти, и отъ нападенія вражја, и отъ тлетворныхъ вѣтръ, и отъ смертоносныхъ язвы, и отъ всякаго зла! —

Радујмо се, јер ће нам Она дати: миръ и здравіе. Просвијетиће Она наш: умъ и очи сердечныхъ (же ко спасенію! —

Радујмо се, јер ће она удостојити нас грјешне слуге своје царством Сина Овога Христа Бога нашега.

Драги хришћани! Кадајући се пред лучезарном величином рођења пресвете Богородице, и радујући се што у Њој имамо уздану заступницу пред Божјим престолом, постарајмо се, да се отресемо од свију грјеховнијех нечистоћа, и да, колико то наше силе допуштају, слиједимо Њеној вјери у Бога; Њеном смирењу, кротости и трпљењу, и Њеној нади у Бога, којом је Она испуњена била цијелог Свог пресветога живота, — једном ријечју, настојмо, да Јој слиједимо у свијем светијем врлинама, које су украшавале Њену пресвету душу. Тада ће наша нада на Њено заступство бити уздана, и услышиће Она нашу молитву: Не вѣри мя чловѣческому представительству, пресвятая Владичице!

Уз ову свету молитву додајмо и непрестано Јој се сада и свагда молимо с кратком, али узвишеном молитвом: Пресвятая Богородице спаси насъ! Амин.

О ВЈЕРОНАУЦИ У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА С ОБЗИРОМ НА ИЗБОР И ПРОГРАМ НАСТАВНОГ ПЛАНА.

(Од радова учитељског удружења Морачке нахије.)

написао : јеромонах **Никифор Симоновић**, учитељ.

„Свако васпитање, које није у
духу вјере, понижава човјека и
чини га интелегентном живо-
тињом.“ — (Фенелон.)

Као што се човјек нуждава у свакидањем насушном хљебу, ради одржавања своје физичке снаге, исто се тако и душа нуждава у свакидашњој својој храни, која одржава достојанство душе.

Човјек није створен само за овај земни, плачевни и тешки живот. него је створен за нешто више, што је далеко потребитије од свега земнога. Што год човјек ради вазда тежи да се усавршава и приближи к бољему, вишем и савршенијему; тежи у свему да се приближи к врховном савршенству, к својему првообразу. Тијело без свакидашње хране, без оних састојака, који га питају, угинуло би; исто тако и душа захтијева своју храну, која ће бити саодговорна њеној душевној природи, зато ту храну треба души давати, а она се налази *једино у вјери.*

Предхришћанско човјечанство имало је по свим гранама науке великих зналаца, али је вазда било без одређеног правог циља у ономе, што је душа од њега захтијевала и тај прави циљ човјечанство није могло схватити, ни душу њеном правом храном задовољити. Спаситељ човјечанства и *Највиши Учитељ*, Господ наш Исус Христос показао је људима своју спасоносну науку, која душу задовољава; показао им је пут, по ком треба да иду, па да се уподобе својему Првообразу — Богу. До Христа човјек није био оно, што је данас. Маса народа стајала је под влашћу неколицине, који су држали масу за својину, као осталу животињу, а ни појма имали нијесу да су сви људи — људи, те маса није имала права ни над сопственим својим животом. Христова, божанствена наука дала је право сваком човјеку. Нема ни једне праве науке, која не приводи човјека к познању Бога, а особито наука хришћанска. Она обухвата у себи све потребе душе и тијела и ничега добродога нема, чему би хришћанска наука стојала на пут, јер

не противи се хришћанство науци, него недостатак знања хришћанске науке, и непротиви се наука хришћанству, него недостатак знања у науци.

Сад да упитамо: шта је то хришћанска наука? — Хришћанска је наука извор свих наука и врлина; она је кључ изгубљеног раја; пут к дрвету живота; лекар смрти; вођа у право отачаство и храна, којом треба душу непрестано храни-ти, па пошто је хришћанска наука то, онда *развијање вјерског осјећања треба да је најглавнија васпитна задаћа у сваком народу и школи.*

Сваки хришћанин треба да је достојан имена хришћанскога и да је том хришћанском науком скроз задојен још из малена. Као год што се родитељи брижљиво старају с физичном развићу дјетета од рођења, — разумије се, да и хришћанско религиозно васпитање почиње у родитељској кући и то прије него дијете почне и говорити. У родитељској кући ово васпитање почиње примјером. У простом народу може се чешће пута видјети, гдје се побожни родитељи моле Богу, а мало дијете држи се за скут или руку оца или матере, па и оно шепртљи нешто ручицом, мимоли устима и подражава им. Ово су први основи и почетци религиозног развића и благо оној дједи, која могу оваке примјере видјети, а благо и оним родитељима, који овако утичу и васпитавају младе душице своје дјеце — они ће своју старост весело провести. На жалост, морамо признати, да су код образованих фамилија оваки примјери ријетки. Бадава, господо, свему учите вашу дјецу — никад она вам неће бити оно, што ће бити дјеца васпитана духом хришћанске религије. Истина, могу постати високо научени људи, но сва њихова наука имаће циљ славољубља и користољубља, без обзира на будући вјечни живот, а богме тамо морамо сви; тамо неће имати кад говорити нико, као што једаи господин рече сироти жени, која га за помоћ мољаше са ријечима: помози, господине, тако ти Бог сачувао твоју дјецу“ — а он њој: „док је мени ово моје 20 ноката, не молим се ни теби, ни господану Богу да ми помогате.“ У свему примјером се најбоље васпитава, још из малена, и то је најбољи основ. Пошто дијете почне ходити треба га чешће водити у цркву, показивати му иконе и да види Богослужење, јер ће ово оне прве утичке још боље утврдити и улили дјетету побожност у душу. Гледао сам неке срећне мајке, које сваке службе своју дјецу цркви воде и сву службу престоје; заиста се такве по праву могу назвати мајком.

Од седме до девете године дјеца се шиљу у основне школе и овдје им учитељ почне ширити даље њихово религијозно осјећање и знање. Сад ако дјеца буду имала побожне родитеље учитељ ће лако са готова темеља зграду подизати; у противном случају биће узалудно и оно чему их учитељ научи, јер индиферентизам родитељски све ће оборити. Добар учитељ такође треба највише примјером да утиче на побожност дјеце. Осим тога уза сваки предмет он може побожност дјетињу развијати а особито уз природне науке. Сјетимо се н. пр. уз математичке науке што је рекао Њутон: „Бројеви мојих математичких рачуна потпуно се слажу са кретањем звијезда и тако све јасније откривају славу безграничне милости, па за то слава *ши* *Боже* *Створитељу*, што си нам дао силу и моћ да гледамо и разумијевамо путеве Твоје“. Прави учитељ вазда ће наћи дивних поука за дјецу, са којима ће стварно моћи развијати вјерско осјећање дјеце.

Да би се што боља сврха постигла, просвјетне власти требају добро да отворе очи на овај предмет и да пазе: коме повјеравају дјецу, те будуће чланове отачаства. Није сврха научити дијете да чита, пише и рачуна, јер то може, уз некога и само код куће научити, него треба образовати дух дјетета и стварати у њима добре карактере. По овоме јасно је да се овако васпитање тешко постизава и код вјештих учитеља, и све приватне школе, са учитељем из основне школе, само су — како се оно изразио један брат учитељ „*нужно зло*“. Нема користи ни сву библију научити на изуст, кад нема васпитања. За грађу у вјеронауци пак треба бирати оне приповијетке, које утичу на срце и осјећање дјетета, а особито у млађим разредима, а никако оне што утичу на разум, јер такве приповијетке више доводе у сумњу и заблуду, него што буде побожност дјетињу, због тога дај да се мало обазремо на избор и програм наставног плана и на наше катихизисе, који су прописани за вјеронауку.

Овдје перо сад нешто застаје, те писац неће манути баш по карти све како мисли, бојећи се да не рече штогод сувише.

Три године дана предавао сам вјеронауку и то у сваком разреду и учињело ми се, да би избор приповиједака и распоред градива, за четир разреда, могао бити бољи и правилнији, а тако и катихизиси наши *нови* могу бити бољима замијењени. Моје мишљење ћу у неколико изнијети, па ако је погрешно онда остављам бољему да исправи духом кротости, „*понеже не писа духъ святий, но рука брвна и духъ грѣшный*“.

Ево отворен наставни план и удбеници.

На првом мјесту стоји „Појам о Богу.“ Тачну дефиницију о овоме, тешко да могу изрећи и највиши богослови, а куда ли да тек ушлом дјетету трактује учитељ ово. Дијете нема те схватљивости ни разума да ово тачно појми и ово је сувише тешко и неправилно говорити дјецџ, а особито о св Тројици, јер на овакве мисли вјерске застају и велики умови; дјеца ово не могу схватити, а педагошко правило забрањује говорити дјецџ све оно, што не могу правилно појмити. Дјецџ треба предавати према моћи њиховог схваћања, иначе она ће с муком научити да искажу то напамет, али значај тог остаће од њих далеко, па мислим да не би требало.

У првом полугодију, у I-вом разреду треба дјецџу упознати на природна небесна тијела, која дјеца већ нека знаду; питати их: може ли ко од људи данас тако што створити; разумије се да ће она казати да не може. Тада им казати да је то могао овај што је све створио, а то је Бог. Оваки појам за дјецџу биће много правилнији и боље ће се постићи оно што се у ствари тражи, него што ће да науче сву причу из наставе, која ће остати без икаквог утицаја на осјећање и моћ схватљивости дјетиње. Уз овакве разговоре научити их како се треба правилно прекрестити, и то не још одлучавањем о св. Тројици, јер је рано. Поучити их гдје се и кад треба Богу молити и доста је ово за први течај.

За други течај: Казати им причу о Створењу свијета, јер и ако је прича високог значаја, ипак су створења очигледна, па и појмљива дјецџ. Остале приче: Блажено стање првих људи, Рај и дрво живота, Заповијед Божија првим људима, и Први гријех и обећање избављења — све се могу свести у једну малу причу и да се ништа не изгуби од васпитног циља. Са ове приче, којој је крај: Обећање избављења, може се лако пријећи на причу о Рођењу Христову. Уз ово да науче молитву „Оче наш и Богородице Дјево“ и то без пријевода, а пријевод нека дође у другој години кад почну славенски буквар учити, јер је неправилно и тешко говорити дјецџ о славенском и српском језику, док не почну читати на оба. Ово ће бити доста за прву годину, а причу о Св. Сави треба оставити да се учи у историји на свом мјесту, кад ће дјеца моћи појмити велики значај Св. Саве за школу, српство и цркву.

Други разред.

У овом разреду треба изоставити причу „о Створењу Свијета“ јер је била у I-вом разреду, а међугим почетком школске

и понавља се све прешлогодишњ . Причу о „Потопу“ мислим да треба оставити за IV-ти разред, и то пошто дјеца добију појам о частима свијета, а још уз то и природне науке помоћи ће им за више увјерење, н. пр. о креди се предаје, а она је остатак ситних, морских животиња, а креда се налази и у нај височијим брдима, па ће поготову знати, да је сва земља била под морем. Причу о Авраму узети врло у кратко, а тако и о Исаку уз њу напоменути као о сину Аврамову. О „Исаву и Јакову“ само напоменути и како је Јаков имао 12. синова и друго ништа, јер причати дјеци о продаји старјешинства и крађи благослова — није никако подесно ни за одрасле, јер је саблажњива, него пријећи треба одмах на причу о „Јосифу,“ коју треба сву учити, јер је она једна од најљепших прича за дјецу из Старог Завјета. Све приче о Мојсеју саставити у једну кратку, да се лакше само дође до примања 10 заповиједи Божих, а нема никакве користи од изучавања јеврејске историје. Уз ово научити молитву пред спавањем и по спавању — јутрењу, и доста за I-ви течај.

За II-ги течај: 1) О Благовијести Захарији и Пресветој Дјеви Марији, једна прича; 2) Рођење Христово (опширније него у I-вом раз.); 3) Мудраци с истока; 4) Христово дјетињство; 5) Крштење Христово; 6) Апостоли и 7) Свадба у Кани Галилејској.

За III-ћи разред:

1) Смрт Моисеова, Исус Навин и улазак у обећану земљу, свести у једну причу; 2) Орфа и Рута; 3) Саул и Давид у кралко — једна прича; 4) Соломон; 5) Пророк Данило; 6) Св. Василије Острошки; 7) 40 Мученика и молитва ангелу хранитељу и доста за I-ви течај.

За II-ги течај: 1) Чудеса Христова (нека одабрати); Богати и Лазар; 3) Милостиви Самарјанин; 4) Цвијети; 5) Тајна Вечера; 6) Страдање Христово (свести у једну причу); 7) Ускрснуће Христово; 8) Вазнесење; 9) Духови; 10) Апостол Павле; 11) Крсно име (и ова може на своје мјесто сходније доћи у историји); 12) Молитва пред и по обједу.

За IV разред:

1) О Потопу; 2) Праведни Јов; 3) Пророци (т. ј. само ко су пророци и зашто се тако зову; 4) Пророк Јона; 5) Св. Ђорђе; 6) Св. Димитрије; 7) Св. Никола; 8) Молитва Господња; 9) Гођење Хришћана и Цар Константин и Царица Јелена; 10) Молитва пред и по вечери.

П-ги течај: О Символу Вјере и Божијим заповиједима, и ако није много — заиста мало није.

О крштењу Срба зашто да улази у предмет вјеронауке, кад се то већ учи у истом разреду на свом мјесту у историји, а тако исто и о значају српских манастира може ући у историју, кад се дође на „страдање и четовање Срба,“ а већ се тамо о том и спомиње.

Учећи овако по реду приповијетке из Новог Завјета, дјеца добијају цјелину о цијелом животу Спаситељеву и могу да сведу у један Његов животопис, а прескубати као што је наставни план, прво потоње, а потоње прво — није никако правилно. Узимати пак неке по два пута — ни то нема смисла. Особито приповијетке из Старог Завјета треба кратко предавати, јер као што сам унапријед поменуо, није никакве васпитне нам цијељи у изучавању цијеле јеврејске историје. Зар је педагошки турати у један свети, главни предмет примјере убиства, блуда и пријеваре; примјере жестокости, немилосрђа и т. д. и т. д. Имао сам прилику једном поучавајући неко одрасло лице за нешто, а оно мене ни пет ни девет но: „па то су чињели и стари људи и свети, па је Бог опет баш њих благосиљао, јер ето и дјеца то исто знаду и уче код вас.“ — За то заиста је потреба, без само њих неколике, избацити их из уџбеника основне школе, па ето тамо нека се уче у првом разреду гимназије, гдје више разум влада и гдје ће дјеца знати значај покајања, а за тај су разред приповијетке искључиво и одређене.

Животе појединих светитеља и мученика по сваки начин треба узети и уврстити, јер ће они за вјерско осјећање *дјешеша* више користи учинити, него да науче на памет цео Стари Завјет.

УЧИТЕЉ И НАРОДНА ПРОСВЈЕТА.

(Од радова учит. удружења Морачке нахије.)

Човјек као круна Божјих створова обдарен је том моћи, да може свој ум облагорођавати, упитомљавати и усавршавати, чинећи то по својој слободној вољи, у којој се састоји главна разлика човјекова од осталих створења Божјих. —

Главна и готово рећи једино врело одакле човјек црпи знање, те тиме богати свој ум, јесте школа — тај моћни ра-

садник сваке среће и напретка; тај красни перивој одакле клијају красни пупољци, будућа наша срећа, наша омладина, од које зависи напредак друштва, државе и цијелог човјечанства.

Слично маленој сламци, коју јаки вихор занесе и игра се њом, бацајући је тамо амо, док је сасвим не уништи, — бива са свима оним народима, који нијесу увиђели благотворни утицај школе на интелектуални развитак човјечанства и који нијесу к срцу примили истине, које школа пружа.

Такви, необразовани народи губе своју националност у маси културних народа и њихово име савршено пропада. Такве јасне примјере даје нам општа историја. —

Која је то сила, који је то узрок, да се неки народи уздижу до врхунца славе поноса и знања? — То је школа, тај центар свеколике среће и напретка човјечанског, тај пионер који уклања с правога пута коров, а замјењује га мирисавим цвијећем које све то више с дана у дан пушта свој бајни мирис који је приступачан свакоме, ко само важели да се њиме наслађава. — Школа убија празновјерице и сујевјерије — убија све оно, што се коси са основима здравога разума, а износи јасне слике, напомињући да је срећа онај ко их радо прима, што је зајиста жива и неопитна истина.

Гдје ће човјек наћи толика корисна упутства за наш земаљски живот, који није ништа друго до припрема за загробни живот? Нигдје више него у школи. Она нам препоручује, да вјерујемо у истинито биће једнога Бога; препоручује нам љубав ту главну врлину, од које зависи срећа и напредак и право земаљско благостање. Једном ријечи, школа пружа нам све, што је корисно и истинито, што је лијепо и племенито.

Знајући добро значај школе, сви народи мање више теже за тим врелом свеколиког напретка — за народном школом, која отвара очи роду људском, а међу првима с потпуним правом можемо казати да смо ми Срби, који ни онда када највећма стајаше звекет турских сабаља, које бијашу спремне да својим општрим резом избришу са лица земље име српског мученика; када несите аге и бегови на својим бијесним хатовима крстараху тамо амо да муче да тлаче ојађеног Србина, — ни тада велим не престајаше сијати зубља народне просвјете, која бијаше у тим тешким тренутцима нашла склоништа у нашим славним српским манастирима, који и тада умјеше очувати оно што је Србину најсветије: умјеше очувати вјеру, име и његов понос. Борба Србина противу час дивљег Азијата час противу

лукавог запада бијаше узрок да просвјета у српском народу не шири поносно своја крила, као што је била почела.

И ако из тих манастирских школа нијесу излазили велики учењаци, који би се могли мјерити са ученим великанима других народа, којима су све прилике биле на руци да до тога дођу, опет су из старих наших школа излазили велики патриоти и побожни људи, који су и говором и дјелом умјели подстаћи измучени народ да не клоне под јаким притиском мрског туђина, који мишљаше, да својим хијенским чељустима уништи све оно што Србина чињаше силним.

Од тада па до данас у колико су постепено почеле малаксавати

..... борбе и мегдани
Дуге војне — мутни дани

то се све више из дана у дан ширила и напријед гигантским корацима корачала просвјета у српском народу.

Данас је Србину поред бритког јатагана и танке диљке потребна и школа, како би се могла одупријети навали мрских туђина који и мачем и пером дневно-ноћно раде, да угуше потомке св. Саве и цара Душана. Али хоће ли моћи они то учинити? — Зајиста не, јер ако се ми будемо заједнички одупирали тој сили и мачем и пером говором и дјелом. —

Школа ће моћи вршити свој свети задатак ако буде имала колико спремне и специјалне, толико и практиковане своје факторе — учитеље — којима би била света и узвишена учитељска дужност не средство него циљ, коме су посвећени да теже и срцем и душом и да се неуморно дању и ноћу старају, како ће што боље извршити тај свој корисни задатак — васпитавати омладину — од које се очекује боља срећа и напредак — боља нада и будућност. —

Шта је љепше, шта је узвишеније и племенитије, него стварати од нејаких малишана будуће људе, који ће као такви, бити корисни породици, околини, држави, а често пута и цијелом човјечанству? — Зајиста ништа љепше, ништа узвишеније! —

Учитељ не смије се ограничити само на школу — на школске предмете, већ он треба да буде учитељ дотичног народа, који ће бити дужан говором и дјелом свагда и на сваком мјесту поучавати, одвраћати га од рђавих порока, који убијају не само тијело, него и душу његову, и уопште изводити га на прави пут — пут који води земаљској срећи и вјечном блаженству. — У свему томе учитељ ће моћи постићи жељени успјех ако

у самом њему буду оличене све врлине — ако дакле буде јасно огледало свега онога, што је добро и поштено; што је лијепо и узвишено. Једном ријечи, код учитеља треба да су ковцетрисане све врлине, које красе једног узор човјека, јер као такав слободан је с ведрим челом свакоме казати оно, што неваља и што се коси са захтјевима истински васпитаног човјека, и на тај начин учитељ може дотични народ довести до моралног благостања. —

Па многи ће и не размишљајући рећи: учитељ је дужан поучавати повјерену му омладину, а не и народ! — Но упитајмо се: да ли је то тако? — Зајиста не! јер иоле савјестан учитељ то не ће ни помислити, а камо ли рећи. Цио српски, а понаособ црногорски народ, ушљед разних неприлика није се довољно образовао, па ко ће му то образовање дати, ако не учитељ? — Зајиста нико!

Па кад је учитељ толика важна чињеница у народу; када од њега — његовог рада на културном пољу — зависи срећа и напредак једног народа, онда је жива и непобитна истина да треба неуморно радити око умног напретка свога народа, јер би се тиме одужио својој савјести; тиме би учинио услугу држави и Господару чија је жеља, да у његовој крвљу обливаној држави, поред херојских дјела дјјета и народна образованост — тај чврсти темељ, на коме се ослања сила и моћ једне државе. —

Истина има их, али мало, који као што треба врше свој свети учитељски задатак. Такви учитељи заслужују похвалу, похвалу што их на тај рад гони не лични интереси, већ жарка љубав к своме узвишеном циљу — васпитавању народа. —

На жалост морам рећи, да има и таквих, који учитељску службу сматрају једино као средство, којим могу доћи до „насушнога хљеба“, а не као средство, које им је срећа удијелила да би могли учинити услугу роду своме — васпитавајући му омладину, која је стуб, о који се ослања срећа и напредак једног народа. —

Само ако сви прегнемо за својим радом, онда се тек можемо надати срећи и напретку, љепшој нади и бољој будућности. Љубав и воља к раду могу много учинити. С љубављу и вољом радио је око просвјете свога народа и први наш Просвјетитељ, па за то и остави нама у аманет ријечи:

„Настављајте моја дјела —
То је слава неувела!“

Филип М. Протић, учитељ ускочки.

СТАРА ПИСМА.

Једно писмо блаженопочившег Књаза Данила I.
главарима Ровачким.

Одъ насъ Давиѣла Петровића Ньгоша Књаза Црногорскогъ и Брдскогъ, Войводи Нѣнади, Трипку Милутиновићу, Радивою Недвну и свиема Ровчанима любезный поздравъ.

(М. П.)*) Ево дође време да се обидемо юначки съ нашими непријателѣма Турцѣма, но садъ али икадъ за свое отечество скочите юначки да се одупремо и за часни крстъ коєга вѣруємо, за свою свободу и за образъ, да види и свиѣтъ како су и наши предцы држали се юначки. Свега фала Богу имамо, праха, олова, круха, топова и топция а и новаца колико намъ буде одъ преше, но браћо на ноге у име Бога, а казаће Вамъ се остало и на 8ста и тако знадите и да сте здраво.

У Кчеву, 2. фебруара 1858. год.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Приопћио Љуб. А. Булатовић.

*) Печат је од хартије, па прилијепљен. Грб црногорски двоглави орао и испод њега лав. Испод лавѣ има који крст, гдје су међу крацима разне боје и као да је насликан орао који је веома раширио. У жутој (златној) боји која је у горњем међу краку види се глава и врат некакве животиње.

Љ. А. Б.

И С А В И Ј А К О В *)

Предавање у II. раз. осм. школе

(Од радова учил. удружења Морачке нахије.)

Пазите дјецо! Сада ћу вам причати о Исаку и његовим синовима. О чему ћу вам причати? — Понове 2—3 учен.

Кажи ти Лука, од кога су се народили људи послѣје потопа? — **) Какав је био Ноје? — Из чега се види, да је био побожан? и т. д. Шта је Бог рекао Аврааму? — Гдје се Аврам настанио? и т. д. —

*) „Бешпи би био наслов „Исак и његови синови.“

**) Дјеца ваља на питања да одговарају у потпуним реченицама, а гдје не могу — учитељ помогне.

I.

Аврам је имао сина Исака. Кад се Исаку навршило четрдесет година, он се ожени Ревеком, а кад му је било шездесет година Ревета му је родила два сина близанца, који нијесу били једнаки. Први што се родио бијаше по тијелу сав длакав и био рђаве нарави, а други је био као остали људи и лијепе нарави. Првоме надјену име Исав, а другоме Јаков. Исак је боље волио Исаву, а Ревета Јакова. Исав је радио земљу и био је ловац, а Јаков је био пастир.

Пропитивање: Како се звао син Аврамов? — Колико је било година Исаву кад се оженио? — Како се звала жена Исакова? — Колико му је било година, кад су му се синови родили? — Шта су близанци? — Какав је био Исав? — Које је био милији? — Какав је био Јаков? — Ко је боље волио Јакова? — Шта је радио Исав? — а шта Јаков? —

II.

Једнога дана пође Исав у планину у лов, а кад се у вече вратио кући, његов млађи брат Јаков бјеше прихватио јело. Исав заиште у свога брата од онога јела: „Дај ми, брате, да једем, јер сам веома гладан.“ Не дам, одговори Јаков „Ако ми нећеш продати првјенство“, и тако Исав принуђен глађу даде своје брату Јакову првјенство, а он њему даде од онога јела и ту њихову погодбу утврде заклетвом.

Гдје је био пошао Исав једнога дана? — Кад је дошао из лова кући, шта је искао у свога млађег брата? — Па је ли му Јаков дао јела? — Па кад му је дао? — Шта значи првјенство? — Чиме су они ту погодбу утврдили? —

CRNE GORE, ĐURĐE
III
CRNOJEVIĆ

Исак пошто добро остара и ослијепи, једном дозове свога старијег сина Исаву и рече му: „Иди те што улови, и од тога лова зготови јело по мојој вољи и донеси ми да једем и да те благословим“.

Кад Исав оде у планину, а Ревета призове свог млађег сина Јакова и нареди му, те закоље једно јаре и она зготови јело, па Јакову обложи руке у ону кожицу јарећу, па му рече: „Неси то јело своје оцу, нека те благослови“. Кад Јаков дође код свога оца рече му: „Оче! Ево сам ти донио од лова, да једеш и да ме благословиш“. Исак му рече: „Који си ти?“ — А Јаков одговори: „Ја сам твој старији син Исав“. Тада му отац пипне руке и рече: „Руке су Исакове, а глас је Јаковљев“, а Јаков рече: „Ја сам Исав“. Тада Исак узме и једе, а пошто се наједом и напије благослови Јакова. „Бог ти дао, синко, росе небесне и добре земље, доста вина и пшенице, народи ти служили, а кнезови ти се клањали“.

Пошто Јаков изађе искрај свога оца, ето ти Исаву гдје носи јело од лова зготовљено, уђе код оца и рече му: „Оче! ево сам ти уловио лова, зготовио јело, узми да једеш и да ме благословиш.“ Исак му одговори: „Твој брат Јаков с пријеваром дошао је и одноји твој благослов.“ Исав удари у плач и рече: „Зар нећеш мене благословити?“ Исак му рече: „И ти ћеш имати доста земље, мачем ћеш се својим хранити, твоје ћеш млађему брату служити.“

Исав пође врло незадовољан и говорио је: „Мојему оцу учинићу велику жалост, јер ћу убити мога брата Јакова.“

Пошто је Исак остарао, шта се догодило с њиме? — Шта је рекао Исаву? — Шта је Ревека наредила Јакову? — Зашто му је облагала руке кожицом? — Је ли Јаков примио очин благослов? — Ко се наљутио на Јакова поради благослова? — Шта је последије говорио Исав? —

IV.

Пошто Ревека дознаде, да Исав пријети брату Јакову, онда она дозове Јакова и нареди му, те он побегне своје ујаку Лавану. У томе бјегству је Јаков много муке претрпио, али је ипак код ујака здраво дошао.

Куда је утекао Јаков? — Зашто је бјежао? — Ко му је рекао да бјежи? — Је ли то Исаву било тешко? — Како је прошао Јаков у бјегству? —

V.

И ако је Јаков у бјегству поднио муку, али је дошао здраво код свог ујака, тамо је остао и дуго живио, оженио се и синове изродио, па је стекао и много имање. Но Јаков се је покајао, што је брата увриједио, и зажели се опет вратити у своју постојбину, па бојећи се од свог брата Исаву пошље му по слуги лијепе дарове, да га одобровољи, те да би му опростио увреду. Исав изиде на сусрет своје брату и Јаков се пред њим седам пута поклони. Исав не хтједе у првину примити поклоне, којему је Јаков послао, али на његову молбу их прими, и тако Јаков опет дође својему оцу.

Колико је имао Исав синова? — Како су се звали? — Које је отац намислио дати благослов? — Па је ли дао благослов Исаву? — Ко је навео Јакова да превари оца? — Је ли Ревека то добро радила? —

Заиста Ревека и Јаков нијесу добро радили, нити је та њихова пријевара била Богу угодна. Њима је требало да чекају, док буде за то Божја воља, а тај исти благослов остао би на Јакову, јер је он био угоднији Богу него Исав.

Кажи ти Ристо, је ли требало, да Јаков не да своје брату од оног јела, кад је дошао из лова гладан? — Је ли требало да они тргују са благословом очиним? — Како би ти радио у томе случају? —

Сваки човјек дужан је нахранити гладнога, па и онога, којег не познаје, а куда ли свога брата.

Је ли требало да Исав пријети своје брату да ће га убити? Шта је требало? — Би ли ти опростио твоје брату? — Је ли Јакову било угодно да бјежи од своје куће? — Је ли он свему томе био крив? — Зашто је он у путу много муке поднио? — Колико се је бавио код ујака? Је ли се Јаков покајао што је преварио оца? Па је ли се покорио брату своје? — Је ли му Исав опростио? — Ето видите, кад се Јаков покајао и покорио брату Исаву овај му је опростио и помирио се с њиме. Тако треба да се сви људи кају, кад кога увриједе, паће им се опростити, а и Бог ће опростити гријехове за које се људи покају.

Је ли Јаков поправио своју погрјешку за пријевару? — Чиме ју је поправио? — Јели Исаву било мило, кад му се брат покорио и молио га за опроштење? — Је ли се и Исак задовољио, кад су се браћа помирила?

Учитељ кратким питањима доведе дјецу, да изведу поуку из ове приповиједке и сам им помажући.

Ова приповиједка и ако је добро скраћена, ипак треба да се подијели у два предавања, а могла би се и љепшом за дјецу замијенити.

Морача, 20 Октобра 1900 год.

Поп Милун Меденица, учитељ.

О ЧЕТВОРОУГЛИМА.

Предавање у IV. раз. основ. школе.

(Од радова учитељ. удружења Морач. Нахије.)

Учитељ нацрта један четвороугаоник н. пр. квадрат, па пита:*)

Шта сам нацртао? (Праволинијску фигуру.) Је ли троугао праволинијска фигура? (Јесте). Јели ово троугао? (Није.) У чему се ова фигура разликује од троугла? (Што има четири стране и четири угла, а троугао нема него три стране и три угла). По чему је троугао добио име? (По угловима.) Како бисмо ову фигуру назвали према томе, што има четири угла? (Четвороугао). Сад ми кажите, шта је четвороугао? (Фигура или слика ограничена са четири линије.) Зашто га тако зовемо? (За то, што има четири угла).

Какве су стране у овог четвороугла? — нацртати му једнаке стране, па мјерећи питати (Једнаке). Какви су му углови? (Све прави). Запамтите! Овакав четвороугао који има све стране једнаке, а углови су му сви прави зове се квадрат. Шта је квадрат? (Четвороугао, који има једнаке стране, а углови су му прави). Изађи ти! Нацртај квадрат! Које су му стране? Какве су оне? Које су му углови? Какви су? Иди на мјесто!

Учитељ нацрта правоугаоник, па пита: Шта сам сада нацртао? (Четвороугаоник.) Је ли ово квадрат? (Није.) У чему се разликује од квадрата? (Што му нијесу све стране једнаке.) Је ли му која страна с којом једнака? (Јесу двије једна наспрам другој лежеће.) Какви су му углови? (Прави као и у квадрата). Овај четвороугаоник, дјецо, добива своје име по угловима, па како би га назвали према томе, што су му сви углови прави. Ако дјеца не погоде, учитељ сам каже правоугаоник. Сад ми кажите, шта је правоугаоник? (Четвороугао, коме су стране само једна наспрам другој лежеће једнаке, а углови су му прави). Изађи ти! Нацртај правоугаоник! Које су му стране једнаке? Какви су му углови? Шта је правоугаоник? Иди на мјесто!

Нацртати ромб па питати:

Шта је сад ово? (Четвороугаоник.) Је ли квадрат? (Није) — Је ли правоугаоник? (Није). Какве су му стране? — мјерећи их — (Једнаке као и у квадрата.) Какви су му углови? (Два оштра и два тупа). Запамтите! Овакав четвороугаоник, коме су све стране једнаке као у квадрата а углови су му два оштра и два тупа — зове се ромб. Ромб није, дакле ништа друго, него развучени квадрат. Сад ми кажите шта је ромб? (Четвороугаоник, коме су све стране једнаке, а углови су му два оштра и

*) Поаната је ствар, да прије треба учинити репетицију о троуглима, па цртајући исте прећи на четвороугао.

два тупа). Ти! Ти! Изађи ти! Нацртај ромб! Какве су му стране? Који су му углови оштри? Који тупи? Шта је ромб? У чему је ромб једнак с квадратом? (У странама). По чему се разликује? (По угловима) — Сад учитељ треба да покаже, како се од квадрата може начинити ромб развлачењем квадрата. —

Нацртати ромбоид, па питати:

Је ли ово четвороугаоник? (Јесте). Које је четвороугаонику сличан по угловима? (Ромбу). Зашто? (За то, што има два оштра и два тупа угла). Које је сличан по странама? (Правоугаонику). Зашто? (За то, што су му стране једна наспрам другој лежеће једнаке као ромб; а стране су му једна наспрам другој лежеће једнаке као у правоугаоника зове се ромбоид. Ромбоид, дакле, није ништа друго него развучени правоугаоник — објаснити развлачењем правоугаоника. — Сад ми кажите шта је ромбоид? (Четвороугаоник, који има два оштра и два тупа угла, а стране су му једна наспрам другој лежеће једнаке). Изађи ти! Нацртај ромбоид! Какве су му стране? Које су једнаке? Какви су му углови? Који су оштри? Који тупи? Шта је ромбоид? Иди на мјесто!

Које смо четвороугле до сада научили? Кажите ти! (Квадрат, правоугаоник, ромб и ромбоид). Шта је квадрат? Ти! Изађи нацртај га! Шта је правоугаоник? Ти! Изађи нацртај! Шта је ромб? Ти! Изађи нацртај ромб! Шта је ромбоид? Ти! Изађи нацртај га! Идите на мјесто! Пазите!

Јесу ли паралеле линије, којима је ограничен квадрат? (Јесу). Која је с којом линијом паралела? (Дјеца ће показати, јер знаду из III. раз. На исти начин треба питати и за друге, па онда: Дакле, какве су стране свима овим четвороугаоникима? (Паралеле). Јестина, дјецо, и ми их за то зовемо паралелограми. Шта су паралелограми? (Четвороугаоници, којима су стране двије једна наспрам другој лежеће паралеле). Који су то четвороугаоници? (Квадрат, правоугаоник, ромб и ромбоид).

Пазите дјецо! Ја ћу сада да вам покажем како се изналази \square површина овим четвороугаоникима. Шта је мјера за површину? (\square м.). Шта је \square м.? (Површина, којој је свака страна по метар дугачка) Колико има таквих страна? (Четири). — Нацртати \square м. и то да дјеца замишљају, да је свака страна по метар дуга, пошто нема протора на табли за проширивање; а што се тиче \square м. као јединице мјере за површину, то је дјеци раније објасним, пошто то захтијевају и сами учбеници рачуна. Замислите да је овоме квадрату свака страна по м. дугачка онда како би смо га називали? (\square м.) Продужине основицу за још један метар \square па на истој начини још један квадрат \square и питати: Шта би ово сада било, кад не би била ова линија по средина? (Правоугаоник). Колико је дугачак? (2 м.). Дакле, кад је правоугаоник дугачак 2 а широк 1 м. колико је велика његова површина? (2 \square м.).

На ово 2 \square м. начинити још два \square па питати: Кад не би било ових линија по средина, него само ове крајње, шта би онда ово било? (Квадрат). Колико је дугачак овај квадрат? (2 м.). А широк? (Исто толико). На једном метру дужине колико \square м. видите? (2 \square м.). На два метра дужине јели више или мање \square метара? (Више). У колико пута? (У 2 пута). Два пута по два \square м. колико је свега? (4 \square м.). Дакле, колико овај квадрат има \square м.? (Четири). Шта видите из тога, како се изналази

□ површина квадрату? (Кад му дужину са ширином помножимо) То је истина, дјецо.

Сад учитељ продужи основицу за још један метар $\square\square$ и на њој подигне још два \square м. $\square\square\square$, па пита: Која је сад ово фигура? (Правоугаоник). Колико је дугачак? (3 м.). А широк? (2 м.). Да је овај правоугаоник широк 1 м. колико би на сваком метру дужине било \square метара? (1 \square м.). Пошто је широк 2 м. колико на метру дужине има \square метара? (2 \square м.). На три метра дужине у колико ће бити више \square метара (3 пута више). Три пута по два колико је? (Шест). Онда колико овај правоугаоник има \square метара кад је дугачак 3 а широк 2 м.? (6 \square м.). Како ћемо онда пронаћи \square површину правоугаонику? (Кад му дужину са ширином помножимо као и квадрату). Тако је, дјецо. Сад учитељ још проширује, те добива сад квадрат сад правоугаоник све веће површине, која се (површина) изналази по започетом примјеру; а за тим:

Које још имамо паралелограме са квадрата и правоугаоника (Ромб и ромбид) И њима се, дјецо \square површина изналази исто овако, као квадрату и правоугаонику, тј., кад им се дужина са ширином помножи; а ево да видите: — објаснити истом као код квадрата и правоугаоника....

Учитељ нацрта један правоугаоник и веже му два супротна угла једном правом линијом \square , па за тим пита: Шта сам сад урадио? (Преполовили сте правоугаоник). Какве слике добио? (Троуглове). Могу ли још коју оваку линију повући? (Може из два остала угла). На колика сам дијела сад подијелио правоугаоник? — прву линију брише — (На два дијела). Назите, дјецо линија којом смо дијелили правоугаоник на троугле — зове се дијагонала. Шта је дијагонала? Колике дијагонала можемо повући у једном правоугаонику? Могу ли се и остали паралелограми дијагоналом дијелити на троугле? (Могу). Овдје је мјесто, да се дјецо објасни, зашто се код троуглова производ између основице и висине дијели са 2, пошто ће дјеца видјети, да је трогао у пола мањи од четвороугла, дијелећи га (четвороугао) дијагоналом. —

Изађи ти! Шта је квадрат? Нацртај га! Да је томе квадрату једна страна дуга 5 метара, колика ће му бити \square површина? Шта сам ти задао? — Дијете каже задатак — Да је томе квадрату страна дуга 1. м. колика би му била \square површина? (1 \square м.). Зашто? (За то, што би му сва страна била по метар дуге). Кад му је једна страна дуга 5 м. колике ће бити друге? (по 5 м.). Како му се изналази \square површина? (Кад му се једна страна другом помножи). Колика рекосмо да му је једна страна? (5 м.). а друга? (И друга 5). Колика ће му бити \square површина? (25 \square м.). Зашто? (За то што $5 \times 5 = 25$).

Изађи ти! Нацртај правоугаоник! Да је томе правоугаонику дужина 15 м. а ширина 8 м. Колика ће му бити \square површина? (Дијете каже задатак). Кажми ми, да је том правоугаонику дужина 15 м. а ширина 1 м. колика би му била \square површина? (15 \square м.) А пошто му је ширина 8 м. хоће ли му бити већа \square површина? (Хоће.) У колико пута? (У 8 пута). Па колика би онда била \square површина тог правоугаоника? (Дијете ради и каже 120 \square м.). Зашто? (За то, што је $8 \times 15 = 120$.)

Изађи ти! Нацртај ромб! Кад би му једна страна била дуга 9 м. колике би биле друге? (Исто толике.) Колика би му била \square површина? (81 \square м.) Зашто? (За то, што је $9 \times 9 = 81$.)

Изађи ти! Нацртај ромбоид! Кад би том ромбоиду дужина била 12 м. а ширина 4 м. колика би му била \square површина? (Дијете ради и каже 52 \square м.). Како се изналази \square површина свима паралелограмима? (Кад им се дужина помножи ширином).....

Колашим, 5. Септембра 1900.

Станко Н Булатовић, учитељ.

О Т Р О У Г Л И М А.

I. Предавање из геометрије у IV. раз. осн школе.

(Од радова учитељског удружења Морачке нахије.)

Дјецо, оставите своје ствари на мјесто. Пазите! Шта је то фигура? Кажите ти, Перо. — Фигура јесте површина са свих страна линијама ограничена. Колико је потребно правих а колико кривих линија, па да се једна фигура ограничи? Кажите ти, Симо. Правих линија потребно је најмање три, а крива је довољна једна, па да се нека фигура ограничи. Како зовемо оне фигуре, које су ограничене правим линијама? Зовемо их праволинијске. Како зовемо оне, које су ограничене кривим линијама? Зовемо их криволинијске фигуре.

Сад треба учитељ сам да нацрта један троугао на табљи, па онда да да овака питања: Шта сам ја нацртао? Ви сте нацртали једну праволинијску фигуру. Са колико је линија ограничена ова фигура? Та је фигура ограничена са три линије. Онда колико ова фигура има страна? — Та фигура има три стране. Колико ова фигура има углова? — Та фигура има три угла? Колико има и страна (дјеца ће знати, јер су учила у III. разреду). Како бисмо ову фигуру назвали према томе, што има три угла? Биће међу дјецом неко да погоди, не погоди ли ни једно, то онда учитељ сам каже — троугао.

Каква је, дакле, фигура троугао? — Троугао је фигура ограничена са три линије. Зашто ову фигуру зовемо троугао? Зовемо је троугао за то, што има три угла. — Изађи ти! Нацртај троугао! Које су му стране? Колико их има? Које су му углови? Колико их има? Шта је троугао?

Подјела троуглова према њиховим странама.

Сад треба учитељ, да нацрта на табли разнострани, равнострани и равнокраки троугао, те да дјеца сама виде, да ти троугли нијесу једнаци и да нађу, у чему се разликују. Ја радим овако, нацртав троугле, питам:

Колико овдје видите троуглова? Три троугла. Јесу ли ови троугли једнаци? — Ти троугли нијесу једнаци. По чему се они разликују? — По странама њиховим. Какве су све стране у овог троугла, (показујући равнострани троугао)? — У тог су троугла све стране једнаке. (Треба га тако нацртати, да дјеца лако виде, да су му стране једнаке, а то ће учинити, ако га измјери шестаром и њега и друге троуглове, те да дјеца олако виде разлике међу њима). Да би дјеца могла погодити, треба овако

поступити: Стране су му, дакле, једнаке, или друкчије се, дјецо, каже, да су оне равне једна другој, па како бисмо назвали овај троугао, према томе, што је састављен из равнијех или једнакијех страна? — Ми би га назвали *равнострани троугао*. Добро, тако се и зове. Који се, дакле, троугао зове равнострани? — Онај, што су му све стране једнаке међу собом. Шта је равнострани троугао? — Слика или фигура ограничена са три једнаке стране. Ти! ти!...

Какве су стране у овог троугла, (показујући разнострани троугао)? — У тог су троугла све стране неједнаке. Онда како бисмо овај троугао назвали према томе, што се састоји из страна разне дужине? *Разнострани троугао*. Добро, дјецо, сад ми кажите, који троугао зовемо разнострани? Ти! Које су све стране неједнаке. Ти! Шта је, дакле, разнострани троугао? — Слика или фигура склопљена од три неједнаке стране. Ти! Ти!...

Какве су стране у овог троугла? (показујући равнокраки троугао и мјерећи му стране). У тог су троугла двије стране једнаке, а једна је мања. Упамтите! У овом је случају мања, али она може бити и већа. Каква може бити ова страна? Може мања или већа. Пазите! Ове двије једнаке стране у оваком троугла зову се краци или кракови, и они су, дакле, једнаки — истовјетни; а овај троугао добива по крацима своје име. Како бисмо га назвали према томе, што су му краци једнаки — равни. Не погоди ли ни један, учитељ сам каже — *равнокраки троугао*. Који се троугао зове равнокраки? Равнокраки се троугао зове онај, коме су двије стране једнаке, а трећа је мања или виша. Зашто га зовемо равнокраки? — Ми га зовемо равнокраки зато, што се оне двије једнаке стране зову краци, а оне су међу собом равне. Пропитивање.

Подјела троуглова према њиховим угловима.

И овђе треба учитељ најприје да нацрта у правоугли, тупоугли и оштроугли троугао, па онда да даје овака питања: Шта је угао? — Каквијех има углова? — који се углови зову оштри? Који прави? Који тупи?..... Какав је овај угао (показујући на прави угао у правоуглог троугла)? — Ако дијете не погоди, ма без сумње ће погодити, ако је дат правилан појам о угловима уопште — тада га измјерити угломјером и казати, колико има степена, па ће дјеца лако погодити. Какви су ова два угла? Оштри. Како се зове овај троугао према томе, што има један угао прав? — *Правоугли троугао*.

Показати на тупи угао у тупоуглог троугла, па питати: Колико степена има прави угао? — Је ли прави угао већи од овога? — Није него мањи? Како се зову они углови, који су већи од правог а мањи од равног? — Тупи углови. Какав је овај угао? — Тупи. Какви су ови други углови? — Оштри. Како се зове овај троугао према томе, што му је највећи угао туп? — *Тупоугли троугао*. Шта је тупоугли троугао? — Слика или фигура, која има један тупи угао и два оштра. Какви су углови у овог троугла? (показати на оштроугли). — Оштри. Како се зове овај троугао према томе, што су му сви углови оштри? — *Оштроугли троугао*. Пропитивање.

Пазите сада даље! — Кад бисмо ми замислили, да овај троугао (показати га) стоји на овој најдоњој страни, онда бисмо му ову страну назвали *основица*. Шта је основица? — Она страна, на којој троугао стоји — на којој је основан. Показати кредом на тјеме и питати: Како се зове

ово? Дјеца ће погодити, јер им је о томе дат појам при проучавању углова. Дакле, *шјеме*.

Упамтите! Управна линија спуштена с тјеме на основицу, зове се *висина троугла*, (повући висину и казати). Шта је висина троугла? Управна спуштена с тјеме на основицу.

Упамтите! Кад знамо, колико је дугачка основица а колико је висока висина, можемо знати, колико је троугао велики и то овако: помножи се основица висином, па се тај производ са два подијели: или се основица помножи половином висине (показати на који од нацртанијех троуглова, па продужити): Основица овог троугла дугачка је 12 м., висина му је 8 м. колика му је површина?

Рекосмо основицу, т. ј. 12 метара помножити висином, т. ј. 8. метара, производ подијелити са два, дакле, $12 \times 8 = 96 : 2 = 48$; или основицу помножити са пола висине, дакле: $12 \times 4 = 48$.

Изађи ти! Пиши! Основица једног троугла износи 39 м., висина му је 27 м. колика му је површина? Како се изналази површина код троугла?... Репетиција.

Гор. Морача, 3. Маја 1900.

Станко Н. Булатовић, учитељ.

 O OBIČNIM RAZLOMЦИМА
 BIBLIOTEKA
 Предавање за IV раз. основ. школа
 CRNE GORE ĐURĐE
 (од радова учитељског удружења Морачке нахије.)
 CRNOJEVIĆ
 (Наставак)

л.) *Изналажење отиег именишља.*

Прије но што ће учитељ прећи на овај одјељак, треба — бар како ја мислим — да задаје дјеци напаметне рачуне из сабирања разломака који су једноимени, како би дјеци доцније јаснија радња била, кад буду на табли сабирали једноимене разломке; н. пр.: Један човјек заслужи данас $\frac{4}{5}$ од фиор., сјутра заслужи опет $\frac{4}{5}$ од фиор., колико је он свега петина од фиор. заслужио? Кад дјеца то на памет израде, нека онда то исто и писмено просто напишу на табли. Кад је већ неколико оваквих задатака израдио са ђацима, онда нека им зада овакву задаћу: Један човјек заради један дан $\frac{1}{2}$ фиорина, а други дан $2\frac{3}{4}$ фиор., колико је свега он за два дана зарадио? Кад се дјеца увјере, да се то не може сабрати, онда учитељ нека почне посао овако:

Дјецо! Ове разломке $\frac{1}{2}$ и $\frac{3}{4}$ не можемо сабрати због тога, што су ово разноимени разломци. Зато их морамо прво свести на једнаке имени-теље. Пазите сад што ћу вас питати.

Једна половина колико има четвртина? — Кажи ти, Милане! (има двије четвртине.)

Откуда ти то знаш? (отуда, што једно цијело има четири четвртине, а пола ће имати само двије четвртине.)

Је ли дакле све једно $\frac{1}{2}$ или $\frac{2}{4}$? — кажи ти, Радоване? (јесте.)

Можемо ли у мјесто ове половине оvdје написати двије четвртине? — кажи ти, Симо! (можемо.)

Напиши! $\frac{2}{4} + \frac{2}{4} =$

Колико је дакле тај човјек свега четвртина од фиор. зарадио? (зарадио је свега $\frac{4}{4}$.)

Пазите дјецо! Сад ћу ја вам показати, како се то писмено ради.

Затим учитељ напише на таблу $\frac{1}{2}$ и $\frac{2}{4}$.

Можемо ли ми ове разломке сабрати? — кажи ти, Јоване! (не можемо.)

А зашто их не можемо скупити? (Зато, што су разноимени.)

Шта морамо прво са њима урадити? — кажи ти, Љубомире! (прво их морамо свести на једнаког именоватеља.)

Ми смо то, видите, мало час урадили на памет, сад ћемо и писмено. Пазите то се овако ради:

Ево ја ћу сад ове именоватеље једно са другим помножити, па ћу изнаћи заједничког именоватеља. Два пут четири јесу осам. Заједнички је именоватељ дакле осам.

Сад ћу у мјесто ових старих именоватеља потписати ове нове. Ево $\frac{1}{8}$ и $\frac{2}{8}$.

Да ли се вриједност ових разломака сад промијенила? — кажи ти, Машане! (јесте.)

Откуда ти то знаш? (отуд, што је именоватељ постао већи.)

Сад морамо дакле изнаћи и нове бројитеље па да вриједност остане једна иста.

Једно цијело колико има осмина? — кажи ти, Саво! (има осам осмина.)

Бад једно цијело има осам осмина, колико ће бити осмина у половини цијелог? (биће четири осмине.)

Колико дакле могу писати у мјесто ове половине? — кажи ти, Миливоје! (четири осмине.)

Бад једно цијело има осам осмина, колико ће осмина бити у једној четвртини од цијелог? — кажи ти, Машане! (биће двије осмине.)

А колико ће бити у $\frac{2}{4}$ осмина? (биће четири осмине.)

Колико дакле могу осмина написати у мјесто двије четвртине? — кажи ти, Јово! (четири осмине.)

Е да напишем! $\frac{4}{8} + \frac{4}{8}$.

Могу ли сад ове разломке сабрати? — кажи ти, Ристо! (можете.)

Четири осмине и још четири осмине колико је то осмина? (осам осмина.) $\frac{4}{8} + \frac{4}{8} = \frac{8}{8}$.

Могу ли овај разломак, осам осмина скратити? — кажи ти, Радошу! (можете.)

Са којим се бројем може скратити? (са два.)

Е да га скратимо! $\frac{8}{8} : 2 = \frac{4}{4}$.

Колико ми је изашло? (четири четвртине)

А колико смо мало час изнашли? — кажи ти, Јанко? (четири четвртине.)

Али дјецо! да би се са мањим бројевима могло радити, онда се обично прво сви именоватељи скрате, па се тек као скраћени једно са другим множе. А то се овако ради:

Прво морамо све именоватеље исписати овамо на крај, да нам не сметају бројитељи, па ћемо онда гледати, да ли се који од мањег у већи садржи без остатка. Видите два се садржи у четири без остатка, зато ћемо

га изоставити да нам буде лакше радити. Ово 4 што је остало — биће општи именитељ.

Сад ћемо у мјесто ових старих именитеља потписати ове нове, ево $\frac{1}{4}, \frac{2}{4}$.

Да ли се вриједност овог разломка, једне половине, промијенила? — кажи ти, Радојица! (јесте).

Од куд ти то знаш? (отуд, што је именитељ четири већи од старог именитеља два.)

А да ли се промијенила и вриједност овог другог разломка, двије четвртине? — (није.)

Сад морамо дакле тражити и новог брјитеља овоме разломку $\frac{1}{4}$, т. ј. морамо ову половину претворити у четвртине. А то смо мало час урадили.

Колико једна половина има четвртина? — кажи ти, Стеване! (двije.)

Видите, дакле, сад ћу овдје у мјесто овог бројитеља један потписати два, па је вриједност разломка остала непромијењена. — $\frac{2}{4} + \frac{2}{4}$ колико је четвртина? (четири четвртине.)

Је ли нам толико и мало час изашло? (јесте.)

Кад се дјеца на више оваквих омањих примјера очигледно увјере, зашто се именитељи морају прво скраћивати па тек онда множити, онда им треба то исто и на већем примјеру показати, на пр.: Један човјек потроши за кафу $\frac{1}{2}$ од фиор., за шећер $\frac{3}{8}$ од фиор., и за карту $\frac{1}{4}$ од фор., пита се, колико је свега тај човјек потрошио новаца?

Можемо ли ове разломке сабрати? кажи ти, Станко! (не можемо.) Зашто? (Зашто што су разноимени.)

Шта морамо прво дакле са њима радити? — кажи ти, Милета! (Морамо их свести на заједнички именитеља.)

Као што сам вам и прије казао на мање разломака, како се то ради, сад ћу вам то исто и овдје показати. Ево ја ћу прво ове именитеље исписати овдје на страну, да ми не сметају брјитељи. Па ћу онда гледати, да ли се који мањи именитељ у већем садржи, па ако, ја ћу га избрисати. То се због тога ради, да буде лакше са мање бројева радити. $\frac{1}{2}, \frac{3}{8}, \frac{1}{4}$.

Два у осам садржи се без остатка, четири у осам садржи се без остатка, зато ћу их изоставити.

Шта је ово 8? — кажи ти Иване! (то је заједнички именитељ.)

Сад ћемо у мјесто ових старих именитеља потписати ове нове, ево $\frac{1}{8}, \frac{3}{8}, \frac{1}{8}$.

Да ли се вриједност ових разломака сад промијенила? — кажи ти Љубомире! (јесте осим код разломка $\frac{3}{8}$.)

Шта морамо учинити са бројитељима па да вриједност разломака остане непромијењена? (морамо и бројитеље веће изнаћи.)

Пазите дакле! Узећемо разломак $\frac{1}{2}$. Већ знамо, да је опћи именитељ 8. Сад ћемо тражити број с којим кад помножимо именитеља 2 мора изаћи именитељ 8. Који је то број? — кажи ти, Милосаве! (то је четири.)

Помножи са четири именитеља два, колико ће ти изаћи? — кажи ти, Радоване! (изаћи ће 8.)

А помножи и бројитеља један, колико ће ти изаћи? (4.)

Је ли ти изашло $\frac{4}{8}$? (јесте.)

Овим истим начином треба изнаћи и код осталих разломака број, са којим се именитељ и бројитељ помножи, да изађе разломак са опћим именитељем и њему одговарајућим бројитељем. Осим тога, треба дјеци пока-

зати још и то, да се бројитељ може изнаћи још и тако, кад се нови именитељ подијели са старим, а са бројитељем помножи.

љ.) *Сабирање разломака.*

Овај посао мора учитељ примјером почети. Напише на табли једноимене разломке на пр. $\frac{2}{5} + \frac{3}{5} + \frac{1}{5} + \frac{4}{5} = \frac{10}{5}$.

Могу ли се ови разломци сабрати? — кажи ти, Раде! (могу.) Од куд ти то знаш, да се они могу сабрати? (отуд, што су једноимени.)

Е па сабери их: „двје петине и још три петине то су свега пет, и још једна, то су свега шест; и још четири, то су свега десет петина.“

Колико ти је изашло дакле петина? (десет.)

Кад још неколико оваквих разломака изради, онда нека пита:

Како се дакле сабирају једноимени разломци? — кажи ти, Мирашу!

„Једноимени се разломци сабирају, кад им се бројитељи саберу а именитељ само потпише.“

Послије овога треба написати ове разноимене разломке: $\frac{3}{4} + \frac{3}{12} + \frac{2}{6} =$ и питати:

Можемо ли ове разломке одмах сабрати? — кажи ти, Перо! (не можемо.)

А зашто не можемо? (зато, што су разноимени разломци.)

Шта дакле морамо прво чинити? (морамо их свести на заједнички именитељ.)

Е па сведи их на заједнички именитељ, Јоване!

Позвано дијете изађе на таблу и ради.

$\frac{3}{4} + \frac{3}{12} + \frac{2}{6} = \frac{16}{12}$
Колико ти је дакле изашло? (изашло ми је $\frac{16}{12}$.)

Можеш ли тај разломак скратити? (могу.)

Са којим га бројем можеш скратити? (са четири.)

Е да га скратимо! $\frac{16}{22} : 4 = \frac{4}{3}$.

Колико ту има цијелих? (има један цијели и једна трећина.)

Како се дакле сабирају разноимени разломци? кажи ти, Миловане!

„Разноимени разломци се сабирају, кад се прво сведу на опћег именитеља, затим се изнађу и нови бројитељи. Бројитељи се скупе а опћи именитељ се потпише.“

м.) *Одузимање разломака.*

Начин, којим се код одузимања разломака ваља послужити, исти је онај, што сам га код сабирања навео, зато ћу овдје навести само правило, којих се ја при предавању држим:

а.) Једноимени се разломци одузимају, кад се бројитељ умалитељев од бројитеља умалимкова одузме, а именитељ се просто потпише; на пр. $\frac{18}{20} - \frac{12}{20} = \frac{6}{20}$ и т. д.

б.) Разноимени разломци одузимају се, кад се прво сведу на опћег именитеља, па се онда бројитељ умалитељев од бројитеља умалимкова одузме, а опћи се именитељ просто потпише, на пр. $\frac{4}{5} - \frac{2}{6} = \frac{14}{30}$ и т. д.

Колашин.

Алекса П. Чукић, учитељ.

О Т О П Л О М Ј Е Р У — Т Е Р М О М Е Т Р У

(од радова учил. удружења Морачке нахије).

Предавање за IV. разред осн. школе.

Пазите, дјецо! Првога часа говорио сам вам о топлоти, о изворима топлоте и како она дјејствује на тијела. А сада ћу вам говорити о топломјеру — справи којом се мјери топлота.

О чему сам вам говорио првога часа? ти! Који су извори топлоте? ти! Који је најглавнији извор топлоте за нашу земљу? ти! Шта бива с тијелима кад се загрију? Шта кад се охладе? ти! О чему ћу вам сада говорити? ти! За што служи топломјер? ти!

Кад је вода хладнија љети или зими? ти! А кад је ваздух хладнији љети или зими? ти! Како то знамо? ти! Ми знамо што се љети у воду а да је не гријемо, можемо купати и није нам хладно; а зими не можемо ни руке да сквасимо, колико је вода хладна. Љети нам је пријатно кад по мало вјетар пири, јер је топал, а зими је толико хладан, да нам одмах озебу лице и руке. Тако је дјецо.

Дакле, по чему ми дознајемо, кад је хладније, а кад топлије? ти! Ми то дознајемо осјећајући на нашем тијелу. Тако је. Али нама није то довољно, кад хоћемо тачно да дознамо ступањ топлоте, јер бисмо се (по самом осјећању могли преварити, те се због тога на осјећање и не можемо ослонити, нити поуздано казати) за колико је кад вода или ваздух топлији или хладнији, у соби или на пољу. Него за мјерење топлоте (температуре) има справа, која тачно одређује ступањ топлоте, а то је топломјер — термометар.

Можемо ли по осјећању одредити тачно ступањ топлоте? ти! Па чиме ћемо се послужити да тачно дознамо? ти!

Пазите даље! Ево да вам покажем како се топломјер прави (треба цртати на табли), он се прави овако: Састоји се из једне уске стаклене цијеви, она је свуд једнако широка и даље се продужује у округли или дугуљасту судић (показујући на слику). Овај суд и неки дио цијеви напуни се чистом живом, а простор над живом треба да је сасвијем празан. Да би се постигло загрије се жива у судићу и цијеви, док кроз овај мали отвор на цијеви не почне да излази на поље. Чим жива почне излазити на овај отвор треба одмах исти затворити — залиги и онда полаганом расхлађујући се цијев и жива у њој спусти се доле, и простор за живом остане празан.

Како се прави топломјер? ти! Из чега се састоји? ти! Чиме се пуни? ти! Пуни ли се само судић? ти! Шта послједије тога радимо? ти! Шта треба радити кад жива почне излазити? ти! Зшто жива излази на поље? ти! Шта остане над живом пошто се спусти? ти!

Пазите даље! Пошто се топломјер тако начини треба га оставити у чашу, у којој има леда или снијега, који се топи; с почетка жива брзо спаде на ниже, али ће на пошљетку на једној тачци задржати се и неће се више ни спуштати ни пењати, то је ова тачка. На овој тачци стави се нула и зове се тачка топљења или мржњења леда.

Шта треба радити пошто се топломјер направља? ти!

Шта буде с живом? ти! Хоће ли се и даље спуштати? ти!

Хоће ли се пењати? ти! Која је то тачка? ти! Шта на њу забиљежимо? ти! Како се та тачка зове? ти!

Пазите даље! Пошто забиљежимо тачку мржњења, онда ставимо топлотомјер у воду, коју загријевамо све док не узаври — прокључа. Жива ће се престано пењати уз цијев. Кад вода узаври, жива ће да се задржи на једној тачки и ваше се неће пењати у цијеви, и ту тачку забиљежимо бројем 80 или 100 и зове се тачка кључања

Шта радимо с термометром пошто обиљежимо тачку мржњења? ти! Колико загријевамо воду? ти! Шта ће бити кад вода узаври? ти! Хоће ли се жива и даље пењати? ти! Чиме обиљежимо ту тачку? ти! Како се зове та тачка? ти!

Пазите даље! Пошто обиљежимо ове двије тачке онда се растојање између њих раздијели у једнаке дијелове, који се зову степени (градуси). Степени се ови обично биљеже на дашчици уз коју је цијев свезана. Степени, који иду од нуле на више, зову се степени топлоте; а они, који иду од нуле на ниже, зову се степени хладноће.

Шта радимо с топлотомјером, пошто обиљежимо тачке мржњења и кључања воде? ти! Како се зову ти дијелови? ти! На чем се напишу степени ти! Како се зову степени, који иду од нуле на више? ти! Како они који иду од нуле на ниже? ти!

Пазите даље! Растојање између осталих тачака дијели се двојачко: или се подијели на 80 или на 100 степена. Прво дијелење учинио је француски научењак Реомир, те се и топлотомјер зове по његовом имену; а друго дијелење учинио је Целзијус, те се и по њему зове Целзијев. Ова пошледња диоба учињена је по метарском систему и она је правилнија од прве.

Како смо подијелили растојање између означених тачака? ти! Ко је учинио прво дијелење? ти! Како се тај топлотомјер зове? ти! Ко је учинио друго дијелење? ти! Како се тај топлотомјер зове? ти! Ко је учинио друго дијелење? Како се тај топлотомјер зове? ти! По ком систему је учињена друга подјела? ти! Које је дијелење правилније? ти!

За тим треба поновити цијелу лекцију те видјети како су ученици схватили оно, о чему им се говорило, а тим ће боље и запамтити.

А. Минић, учитељ.

Р Е Ф Е Р А Т

на први дио Српске Историје од М. Ковачевића и Л. Перовића за IV. р. осм. школа — донесен на VI. редовној скупштини учитељског удружења Ријечке нахије.

Преглед садржине: **Увод у историју:** Гдје су најпорије људи живјели, Живот старијих људи, Сеоба људи, Језик Народ и народност, Српски народ, Словенски народ. **Српска историја:** Стара постојбина и сеоба Срба, Стара вјера у Срба, Живот и обичаји старијих Срба, Управа, Нова постојбина, Прелазак Срба у хришћанску вјеру, Срби под својим жупанима,

Часлав, Стеван Војислав-Доброслав, Краљ Бодин, Стеван Немања, Стеван Првовјенчани Краљ, Свети Сава, Краљеви: Радослав, Владислав и Урош, Краљица Јелена, Краљ Драгутин, Краљ Милушин, Стеван Дечански. Стеван Душан Силни, Стеван Урош V. „нејаки“, Марко Краљевић, Цар Лазар, Деспот Стеван Високи, Деспот Ђурађ Бранковић Смедеревац, Босна и Херцеговина, Страдање Срба, Исељивање Срба, Српски Ускоци и Хајдуци, Устаник Срба на Турке под Борђем Петровићем (Карађорђем), Други устаник на Турке под Милошем Обреновићем 1815. године, Милан Обреновић II. и прва влада Михаила Обреновића III., Александар Карађорђевић, Кнез Милош и Михаило, Милан Обреновић IV.

Према овоме цијели текст подијељен је у два дијела: на „Увод у историју“ и „Српску историју;“ „Увод“ се дијели на седам одјељака, у којима се редом говори о поједицијем гранама живота прастарог народа; а остала садржина српске историје подијељена је на описе поједицијех владара и важнијех момената нашега народа. Отуда изгледа, да се српска историја не дијели на периоде или одсејеке, што ми не можемо одобрити, нити се то слаже са захтјевима савремене педагогике. Цјелокупна историјска грађа, па ма за који разред била писана, има бити подијељена на онолико одсејека, колико их у самој ствари, према разнијем промјенама народнијем, има и колико их може бити.

Тако сву садржину подијелимо на групе и тијем концентришемо блиске а сличне догађаје, и добијемо неколико засебнијех историјскијех цјелина. Ове групе даље дијеле се на одјељке и лица, која по својој важности предначе историјском развиту или опадању. Оваква подјела је и ва дјелу пробитачна, јер се онда цјелокупно знање своди на главну раздиобу историјске садржине. Овако је и садржина прегледнија, и изучавање темељитије и појмљивије и постигнути успјех првобитнији.

„Увод у историју“ ми бисмо изbacили; онакав увод могао би доћи при изучавању свеопште историје а никако при изучавању историје само једног народа. Тамо се дједи даје појам о опћој свјетској постојбини, Азији, о животу тога опћега народнога дебла, о сеоби људи из Азије, о језику, о народу и народности, о српској народности и словенском народу. Овијем се дјеца одводе у оно врло тамно доба опће историје, гдје и бистри ум има да размишља, па да схвати без дивљена. Појам о српској народности даје се дједи у III. разреду, а појам о Словенима и њиховој подјели могао би доћи као чланак српске историје.

Текст српске историје ми бисмо подијелили овако: I. Срби у старо вријеме; II. Срби под првијем својијем владарима жупавима и краљевима; III. Срби под владом Немањића; IV. Доба српске изнемоглости и распадања; V. Српско страдање и исељивање; и VI. Српско ослобођење. Први одсејек бисмо раздијелили на: Словенски народ, Српски народ, Пресељење Срба на Балканско Полуострво (овдје би се нешто казало и о старој постојбини, Бојка), Живот и обичаји старијех Срба, Управа, Подјела нове постојбине и Прелазак Срба у хришћанску вјеру (овдје би требало уметнути стару вјеру у Срба); други одсејек на: Жупан Властимир и синови му, Жупан Часлав, Велики жупан Војислав, Краљ Михаило и Краљ Бодин; трећи одсејек на: Стеван Немања, Стеван Првовјенчани Краљ, Свети Сава, Краљеви: Радослав, Владислав и Урош, Краљ Драгутин, Краљ Милушин, Краљ Стеван Дечански, Цар Душан Силни и Цар Урош; четврти одсејек на: Краљ Вукашин, Цар Лазар, Деспот Стеван Високи, Деспот Ђу-

рађ Бранковић и Пропаст српске државе; пети одсјек на: Страдање Срба, Иселивање Срба из своје постојбине и Српски ускоци и Хајдуци; а шести одсјек на: Устанак Срба на Турке под Карађорђем, Устанак Срба на Турке под Милошем Обреновићем, Књажеви: Милан и Михаило Обреновићи, Књаз Александар Карађорђевић, Књажеви Милош и Михаило Обреновићи (по други пут) и Краљеви: Милан и Александар Обреновићи.

Посебни преглед. Стара постојбина и сеоба Срба. „Тамо и данас живи један словенски народ, који себе назива *Бојки*, и поноси се тијем именом, јер то значи *храбри*“ — ми бисмо изоставили, јер се тијем не чини никаква допуна појму о Србима. „Сеоба“ није толико јасна, колико „пресељење“ или „исељење.“

Стари вјера у Срба. Нама се чини, да је излишно набрајати разна божанства старијех Срба, као: Дајбог, бог сунца и свакога добра и т. д. Кад би овако морало остати, онда би потребно било подробнијег тумачења о божанственима и каквоћи појединог божанства. Доста је речено, кад се каже, да су Срби имали главног бога Перуна, и богињу Живу. Сувишни су они два гусларска стиха: „*Давор моје гусли јаворове и гудало дрво шимширово.*“ Све оно, гдје се говори, да су Срби вјеровали у виле, вјештице, вампире и т. д. — ми бисмо, без грехоте, изоставили, јер, не буди коме жао или противно, и дан-данашњи велики дио нашега народа вјерује у те природне тајанствености. Овога има и код најобразованијих народа, а немо ли код нашег сељака, који у многоме примитивизмом животоу живи.

Живот и обичаји старијех Срба. Овдје описивање прелази у потанкосту излагања разнијех животнијех грана као: „Сијали су, жњели српом, косили косом, везивали у снопове. Млатили су жито цјеповима на гувну и мљели га у ждрвњима и млиновима.“ Ово је сувишно, па и да није опширно. Слично излагање не богати ум знањем, него само ситницама, које су од споредне важности. „Од *Привреда* гајили су воћарство...“ Могло би изостати „од *привреда*“ Знали су израђивати *све* ствари... — Зар *све?* што ће нам: „Тесали су, дубли длијетом, радили корита, плели котарице, кошеве, сита, решета, и уопште све, што им је за кућу требало!“ Уопће, ово поглавље требало би скратити на главније гране народног животоу, а оставити се подробности, која само у забуну говори.

Управа. „Парничари“ замијенити са нашом уобичајеном ријечју „давудије“, у заграду би могло стојати и „парничари.“ — „У град су странци и сељани доносили своје производе на продају“ — може изостати, јер не попуњује појам о управи; а тако и „Ту је било главно мјесто за трговину“ — јер је посве мрачно оно доба наше историје. Оваква тврђења оснивају се на нагађањима, а за нас није толико ни потребно знати, бар за дјецу осн. школа.

Прелазак Срба у хришћанску вјеру. Није „Неревтљани“ него „Неретвљани.“ „Њих су Срби називали *поганима*, то јест нечистима.“ — Боље да остане само „нечистијема“ или „поганијема.“

Срби под својим Жућанима... „Од прве сеобе Срба у данашњијем земљама...“ правилније „у данашње земље,“ јер се сеобом означава кретање. „Што се прије њега (Властимира) догађало, ... о томе *нам* није добро познато“ — боље је рећи: о томе се почисто ништа не зна.“ Не би згорега било, и коју годину ставити из доба владе Властимира и Мутимира, да знаду дјеца, кад су се важнији догађаји збивали.

Стеван Војислав Доброслав. Превелика је оволика титула за пријемљивост дјецју; доста је рећи „Војислав.“ „Стеван Војислав“ — доста је „Војислав“... „раздори“... правилније је „немири.“ „Жупани не хтједоше да признаду никога за самосталног великог жупана“ — боље рећи „није-днога.“

Краљ Бодин. Ово заглавље бисмо подијелили на два: *Краљ Михаило* и *Краљ Бодин.* Непотребно је спомињати име Војислављеве жене *Неде*, као и заједницу њезине управе са синовима јој. Цијелу штрофу, која говори о несугласици између Бодина и његова стрица, ми бисмо изоставили, јер се отуда нијесу породили никакви преврати у државном животу. Да ли је Михаило или Радосав ослободио Бодина из ропства преко потплаћенијех трговаца? „Нормани“ — боље: „један јуначки народ.“ „Јаквинта“, жена Бодинова, може без грехоте остати. И ову штрофу, гдје се говори о прогонству Бодиновијех рођака, изоставили бисмо, јер је и тако ово поглавље опширно, а тијем се ништа важно не износи.

Стеван Немања. „и то области: Топлицу, Ибар и Расину“, — може изостати. „Дубочицу“ — боље: „једну област“. „Немањина бијаше велика мисао...“ и тако даље до краја ову штрофу изоставили бисмо, јер се његов смјер види и из самога рада његовог. „Он се *некијем чудом* спасе из те јаме...“ изоставити „некијем чудом,“ јер у историју не смије ништа чудно — непојмљиво доћи. Сувишно је: „код мјеста Пантина, близу града Звечана“; доста је речено: „на Косову пољу.“ Радосав Градињић не игра никакву улогу, да се спомиње, а тако није потребно спомињати ни да је волији био признати над собом владат грчкога цара, него Немањину. Доста је речено: „Немања удари на Зету.“ „Манојле“, име грчког цара, није за нас вриједно знати. Немања отме од Грка Ниш, Врање, Скопље, Призрен и Тимок, а Грци завојште на Немању и поврати Призрен, Врање и Ниш. Ово је за дјецу ништа друго без збрка; довољно је рећи: да је Немања од Грка отео неколико градова, а Грци послје повратили неке од њих. Сами Бог зна, колико је отмица било околу овијех и осталијех градова; кад бисмо све то хтјели знати, удавили бисмо се у хаосу разнијех имена и година, а на крају крајева не бисмо ништа кориснији били. Ни име „Јевдокије“, жене Стеванове, није за дјецу, још мање име „Алексија Анђела.“ Нигдје се не каже, зашто је Немања оставио пријесто средњем, а не најстаријем сину, а то је потребно знати. Смрт Немањина, његов говор своме сину св. Сави, опрштење с калуђерима, тако је потанко изложено, као у светитељском житију његовом. Што ће нам то у народној историји; то нека износи житије светијех и, ако ће, црквена историја, а ми то не можемо дозволити, и ако је Немања за нас Србе велики владар. За дјецу основ школа само треба ређати историјске догађаје, а оставити се потанког калуђерског живота.

Стеван Првовјенчани краљ. Мјесто „раздор“ разумљивије је „неслога“, или „свађа“, или „омраза“. *Емирис*, име маџарског краља може отпасти. „Њима пође са руком...“ ово је ваљда штампарска погрешка. Мјесто „свјештенство“ нама се правилније чини „свештенство.“ Није нужно знати дан смрти Стеванове, пошто га црква не празнује; а што ће дјеца осн. школа знати, да је он описао живот свога сца Немање? Сувишно је „*Жича седмовратна*“.

Свети Сава. „Радо је ишао у цркву и био је јако побожан, с тога је редовно постио.“ Дакле, изгледа, да је постио за то, што је био побожан

и да је пост пошљедица побожности; но ми знамо, да има и таквијех, који посте редовно, а овамо код њих нема ни трунка праве побожности. Пошљедице његове побожности треба изнијети у дијељењу милостиње, љубави према ближњему, мирењу завађенијех и вршењу осталијех врлина и добријех дјела.... Кад буде у шуму...“ правилније је: „Кад буде у шуми“ — јер глагол бити не казује кретање. „*Шаду* га тражити,“ правилније: „*стадоше*“ или „*стану* га тражити.“ „богато одобриши — ваљда „обдарити.“ „Преко ноћ Игуман...“ — Зар је игуман особна именица? Није „за обрану“ него „за одбрану.“ Зар је толико важно знати, да се је Св. Сава хранио сувијем (правилније је *сухијем*) хљебом, одио бос спавао на голој слами? Без опширног разјашњавања ово су за дјecu само голе формуле, које могу уродити разнијем предрасудама, јер и данас многи и многи невољници иду и боси, и голи, и гладни. Сувишно је: „у манастиру Ватопеду.“ „Сава напише правила, по којима се морају калуђери управљати у манастиру, Хилендару, а Немања му поклони многе баштине у српскијем земљама.“ Не знамо, коме је Немања даровао земље; прије бисмо рекли Сави, него ли манастиру Хилендару... „Сава, као што смо прије споменули, мораде отићи...“ сувишно је „као што смо прије споменули.“ Изоставити „блаженопочившега.“ Сувишно је „Берман,“ име патријарха. Па што ће нам и „Никеја?“ што ли „Мала Азија?“ Зар није доста рећи: „грчки патријарх?“ „заведе ред у цркви“ — треба „у цркви.“ Негдје „одслужи“ а негдје „отслужи“ — обоје не може бити правилно. Сувишно је помињати болест његову у Цариграду, а тако и Асена бугарског цара, али назеба, те јако ослаби...“ Све се ово може казати друкчије и љепше; што ће нам знати, да је од назеба оболио и умро? Зар не треба „Србин?“ Зар не треба „Србин?“ Није „Синан Паша,“ но „Синан паша.“ Није довољно јасно казано, зашто га српске школе славе као *првог српског учитеља* и *просвјетитеља*. О тадашњијем школама, које је он завео у манастирима, треба рећи коју више и напоменути, да су оне постале темељ и просвјетни расадник српске свијести за вријеме дугог и тешког робовања. Тако ће силније карактерисати име св. Саве, као првог учитеља и просвјетитеља српског. Није „14 јануара,“ већ 14. јануара;“ иза реднога броја долази тачка, која и чини разлику између редног и простог броја. — И ако је живот св. Саве тијесно скопчан с нашом историјом, опет је његов рад највише користи допринио цркви па и школи; с тога, мњења смо, требало би његов живот и рад уврстити у програму закона божјег за IV. раз., и то у додатку његовом.

Краљеви: Радослав, Владислав и Урош. Сувишно је: „Урош је био ожењен Јеленом, рођаком латинскога цара Балдуина, који је тада владао у Цариграду.“ Што ће нам „Стеван V,“ мађарски краљ? Зар се „Мађарски“ у средни реченице пише великијем почетнијем словом? Њега сахране у манастиру Сопоћанима, задужбини његовој“ — сувишно је. Што су „Сакси“ и што ће нам они?

Краљица Јелена. Пошто Јелена није била владарка, то је ми бисмо изоставили.

Краљ Драгутић. Није нам потребан оvdје руски књаз Василије и Драгутиново познанство с њим, а тако ни Катарина, жена Драгутинова „и називао се краљем сријемскијем“ — може отпасти. Наш народ не вели „костријет“ но „кострет.“*) Није потребно онако подробно описивати кајање

*) Јужно је *костријет*.

његово пошљедњијех дана живота; доста је рећи, да је умро у кајању за своје гријехове, у посту и молитви.

Краљ Милушин. Не можемо се са гг. писцима сложити, што су године историјске врло ријетко употребљавали; требало је под насловом ставити и године владе, а у тексту и године знаменитијех догађаја. Кад бисте хтјели знати, када је живио некоји српски владар, по овој историји не бисте могли знати. То јој је једна од главнијех мана, а која би се дала врло лако исправити. „Црноглав“ може изостати. „Иза тога је помагао своме брату Драгутину, те освоји од Бугара браническу област“ — ово је непојмљиво, пошто се зна, да је Драгутин умировљен; зашто не би ту улогу сам Милутин одиграо?

Штеван Дечански. Мишљења смо, да владара у наслову треба титулирати; тако би овдје стајало *Краљ Штеван Дечански*. Сувишно је именовати, да се је за краља вјенчао на *Богојављење*; довољна је и година. Непотребна су имена „Марија Палеоловна“ и „Андроник II.“ Довољно је рећи: „Штеван се други пут оженио са кћерком грчког цара и тијем утврдио с њим пријатељство.“ Непотребне називе треба избјежавати, јер с њима не само што ништа не добивамо, него преоптерећујемо ум дјечи. Што ће „Теодора?“ Што ли „Неродимље“ и град „Петрић?“ „Бринуо се врло“ — не звучи.

Штеван Душан Силни. У наслову боље да стоји: *Цар Душан Силни*. Наш народ само зна за име *цара Душана*, а не зна *цара Штевана Душана*. „Додир“ и „утисак“ замијенити са јаснијем ријечима. Увод у ово поглавље преопширан је и више теоретичан; треба пријећи живот и рад његов, па онда закључке. Овај увод могао би се изоставити или скратити и свести на главније црте Душанова карактера. „Сер и Вер“ истурити; а тако исто и „Етолију и Аркананију.“ Сувишно је спомињати „Лудвига,“ довољно је рећи *мађарски краљ*. Штеван Немања и Цр Душан Силни дијеле се на по неколика раздјела. До душе, ово је толико непотребно, али би се и без тога могло. Текст о Душану доста је опширан; добро би га било мало скратити, али без уштрба историјске важности догађаја.

Штеван Урош V. „Нејак“. Боље је ст звати само *Цар Урош*; а да је био „нејак“, вијдјеће се из даљег разлагања. Спомињући одметнике царева: Балшиће и Николу Алтомановића, треба казати, и чији су господари били, т. ј. њихове области, а тако и области кнеза Лазара и Вука Бранковића: да се према томе види, који дијелови српске државе отпадају, а који остају. Сувишно је спомињати „Црноман.“ Предање свега нашега народа тврди, да је Вукашин убио Уроша; па и ако он није Уроша убио физички, а оно је бар душевно, што опет једнаке или сличне пошљедице доноси. С тога нема смисла противурјечити овом предању и са љубав некојег књижевника или сјени Вукашинове бацати у сумњу народну традицију, то вјерно огледало наше прошлости. Зар још да не вјерујемо у Милошево јунаштво, у Вукашиново злочинство и у Бранковићево издајство!?

Марко Краљевић. Марка, као владара српског бисмо изоставили; ако је баш био у ствари владар, он је само некијем дијелом управљао; с тога и нема за њега овдје мјеста. Мјесто тога ми бисмо узели *Краља Вукашина*, као посебно заглавље, и обрадили у краткијем цртама. Бар о њему се има нешто рећи, што је важно по нашу историју.

Цар Лазар Што ће нам „син Припца Хребељановића?“ Зашто не бисмо ставили *Грбљиновић*, а не *Хребељановић*, кад знамо да је цар Лазар старином из *Грбља* и по томе доби своје презиме? Што ће нам и „Ново

Брдо?" Мјесто „кнеза Вратка“ боље је рећи „Југа Богдана.“ Је ли Ђурађ Стратимировић *признавао* Лазара? Ратовање Лазарево заједно са Твртком противу Алтомановића треба пријећи краће. *Тоулица* и *Плочник* могли би изостати. Сувишан је онај навод из народне српске пјесме: „Ко је Србин и српскога рода...“ Ми сумњамо, да је Ђурађ Стратимировић био са Зећанима у Косовском боју. Што ће *Влашко Вуковић*? Зашто се изрично не каже, да је *Бранковић* налагао Лазару, да ће га Милош издати, а не *неко*? То знамо, да Лазар није у стиховима говорио Милошу, ни Милош њему одговарао, за то је боље у прози ставити и један и други говор. Овдје се каже, да постоји народно предање, по којему је Вук Бранковић издао Србе. Жалосно је то кад ми хоћемо, да сатремо и под ноге бацимо свети аманет нашијех праћедова, у којему нам препоручише, да се згнушамо издајства Бранковићева и да кунемо гроб његов и утробу, која га је родила. Ако забиља Вук није издајство учинио, онда би требало, да сви Срби пале свијећу његовој души, да им опрости толико неправедне клетве и сумњичења. Но ми то не вјерујемо и тврдо стојимо уз предање народно: да је Вук учинио издајство и пребјегао Турцима. То тврди уморство Муратово и живот Вуков последије Косова.

Деспот Стеван Високи. Зашто је одредио себи за напљедника *Ђурађа Бранковића*, негдашњег свог противника? Треба казати, да је Стеван увидио врлине његове, за то га је и именовао напљедником.

Деспот Ђурађ Бранковић Смедеревач. „Смедеревач“ је сувишно; то се може напријед споменути. „Идуће године Турци освоје Цариград.“ А које године? Према 1444. години која пред овим стоји, рекли бисмо, да су га освојили 1445. г.; док знамо, да су га освојили 1453. г.

Босна и Херцеговина. Ове двије српске области ми не бисмо описивали под засебнијем *Смедеревачком* и *Ђурађевом* спомињали и уносили у текст осталијех српскијех владара. Тако би оне остале у заједници са српском државом или као савезници српскијех владара. Ако бисмо пак хтјели, да их посебно опишемо, као што овдје стоји, то бисмо их скратили и само главнија факта поређали: изнијели бисмо само оно, што их карактерише, као српске области.

Општа је мана свију писаца историје за IV. осн. школе, да нигдје не кажу, да су све српске земље биле покорене Турцима, осим Зете, данашње Црне Горе. Ваљда мисле, да је то довољно рећи при описивању историје Зете за III. р. Ми то не бисмо допустили, него бисмо и овдје метнули неколико језгровитијех ријечи, које би одређене казивале независност црногорску до данас, и напоменули бјегство биранијех јунака српскијех у ове наше кршеве, с намјером, да чувају вјеру и слободу своју.

Страдање Срба. И ако је она пјесма: „Од онога дана чемернога ...“ права карактеристика оног доба, ипак, у интересу краткоће, треба је изоставити, пошто је у тексту цијело српско страдање потанко описано.

Исељивање Срба. Мјесто: „Одатле их истјера натраг војска пољскога краља Собјејскога, с којом бијаше стигао, да спасе престолницу аустријскога цара“ — подесније би било рећи: „гдје буду страшно потучени.“ О исељењу Срба, као преважном догађају из српске прошлости, мишљења смо, да би требало рећи: да се народ сели са потпуном ратном спремом, с оружјем, с благом, са богатством својим; сели се у пуном поретку са народним старјешинама својим, те посред табора вије се српска тробојница, под чијом су сјенком витешки потомци Милошеви и Маркови и носе крв

и живот свој, да изнова послужи у новој домовини „часном крсту и слободи златној.“ Пошљедице овога исељавања осећања и дан данашњи цијело Српство, јер тијем исељавањем Срби угасише главно огњиште старе своје државе те се последице око св. Дечана и Косова настанила дивља арнаутска племена, која и данас злостављају осамљена и осироћела српска племена у Старој Србији и Македонији. Ово исељавање знатно је и по томе, што се Срби не селише као скитнице или као бјегунци, већ дођоше у нову домовину и сити и ођевени, и богати и звани. Дакле, дошли су као војничка сила, дошли су као ратни савезници аустријског цара.

Српски ускоци и хајдуци. Ријеч „обијести“ замијенити са јаснијом ријечју. Зар не бисмо могли међу хајдучима и осветницима навести још којег Црногорца, осим Баја Пивљанина, Мандушића и Никца? Зар не би у томе колу могли поднијети имена: Драшка Поповића, Томановића, Мићуновића, Кења Јанковића, војводе Илије, сердара Шћепана и многијех другијех?.

Устанак Срба на Турке под Ђорђем Петровићем. У средини реченице „аустријска“ (војска) пише се са малијем почетнијем словом. Сувишно је набрајати имена онијех кнежева, које јаничари поубијаше по заповиједи дахија „...но га Карађорђе дочека близу Параћина“ — могло би изостати „близу Параћина.“ Уопће, сијасет разнијех назива отежавају памћење, с тога непотребна имена треба изоставити; ово је у интересу памћења. Неготин и Кладово могли би изоставити; све се ово може замијенити са „неке градове.“ а Варваринско поље нам и не треба, а тако ни „па ископају панац.“ Што ће: „у шанцу на Равњу?“ Није за дјецу потребан датум Карађорђева изласка из Србије; довољна је и година.

Други устанак на Турке под Милошем Обреновићем 1815 године. Изоставити „код Забренија“ и у првој и у другој штрифи. Да се не би спомињао Јаков Некадовић и његово опширно подговор Милошев, довољно ће бити оволико: Неке војводе зваху Милоша Обреновића, да и он с њима приђе у Аустрију, да лудо не гине, и он не хтедне, говорећи: „Кад је цијелом народу зло, не треба бјежати и остављати га.“ Што ће нам име *Дели-аге Сер-Чесме?* а што ли „Сулејман-паша Скопљак“. Нама се чини, да је народ наваљивао на Милоша да поново дигне устанак и једва га на то приволио; то би требало споменути, јер је у интересу српског духа, који је одушевљен био још првијем устанком. Истурити треба „Чачак“ и „Љубић“. Мјесто „Марјан-пашу“ може доћи „једнога пашу“; па и „на Дубљу“ може отпасти. Мјесто Марашли-паша“ довољно је „паша“. Да ли је правилније „старјешина“ или „старешина“? *) У овој књизи употребљају се оба облика. Сувишно је: „То се звало: „Народна Канцеларија“, а последије „Совјет“. „Да Срби *купе*...“ може имати двојаки смисао; боље је: „Да Срби *скупају*“. „Иза тога Карађорђе буде убијен“, није довољно речено, треба додати: „по наговору кнеза Милоша“. А да је то учињено по његову наговору, свједочи то, што је у пешкеш паши послао главу великога Карађорђа. Ово срамно убијство треба да историја жигосе, и ми смо тога мњења, да Милош сав приговор и одговорност мора поднијети за овај велики злочин. Ко зна да није тога било, можда би букнуо општи устанак на Турке у Турској. Праву истину треба рећи; Милош је признавао надмоћност Карађорђеу и љубав народну према њему, за то се је и побојао, да овај супарник може велики квар нанијети његовој династији, као што би и било, да га није мучки убио.

*) Правилније *старјешина*. Тако је и у Вука.

Милан Обреновић II. и прва влада Михаила Обреновића III. Што ће нам „по имену Тома Вучић?“ —
Александар Карађорђевић. „Вође Срба били су... и т. д. до краја ове штрофе треба изоставити.

Милан Обреновић IV. Је ли Милан оставио пријесто 1888., као што стоји овдје, или 1889. г.?

*

Завршивши реферат на овај уџбеник, морамо вишу важност му признати, него ли II. дијелу, и ако и овај дио обилује некијема манама и повећијема погрјешкама при знатнијим догађајима из српске историје, али са некијем исправкама и допунама овај се уџбеник може врло лако дотјерати, да ваљано послужи циљу своме. Господа писци ће то и учинити првом приликом, ако се збиља буду сложили с нама у мишљењу; ако буду противног мишљења, онда нам труд пропада. Ми ћемо ипак наставити започети посао, а жељели бисмо, да нас у томе потпомаже и учит. Удружење Морачке нахије, како бисмо удруженијем силама веће препоне савлађивати могли.

На завршетку препоручили бисмо шк. власти, да се историја за III. р. издаје посебном књижицом, јер се овако дешава, да ђак III. р. испара почетак њезин или повећи дио од ње (пошто није тврдо повезана), па у IV. р. мора другу наново куповати. Цијена је овој историји доста велика (35 новч.); она би се могла снижити, када би се штампала на простијој а једнако крутој артији. При стављању цијене на шк. уџбенике треба на уму имати сиромашно стање великог дијела нашег народа, а још и купљење дације (па и вађовине) у исто вријеме, када се и књиге имају плаћати. Некоје су књиге доста скуде; њихову цијену требало би снижити, а то се може постићи са простијом картом, а и са нешто државног пожртвовања.

НАЦИОНАЛНА
 БИБЛИОТЕКА
 ЦРНЕ ГОРЕ БУРЂЕ

CRNOJEVIĆ

✱

Извјештај о основним школама црногорским у школској 1898—9 години.

(Саопиштава се у изводу.)

Школа у Риђанима.

Позван да пресједавам овогодишњијем испитима основне мушке школе у Риђанима, по дужности спроводим Вам извјештај о тијем испитима.

Учитељ основне мушке школе Риђанске за школску годину 1898—99 био је г. Петар Стриковић.

Испити су били 29. маја ове год. и трајали су 7. сахата.

Школа је тро-разредна и у њој било је уписато 52. дјецe православне вјере, а то: у II. разреду 22; у III. разреду 19. а у IV разреду 11.

На испиту су присуствовали 43. дјецe а то у II. раз. 17.; у III раз. 16 а у IV раз. 10. Оно друго 9. ђака одступили су били неки због болести а неки отпуштени неспособности ради.

Од овијех ђака неки су понављали разред а то : 1. у II. раз. ; 2. у III. раз. а 1. у IV. раз.

На испитима нашао сам у појединијем разредима овај успјех :

II. Разред

Вјеронаука : Врло добар
 Српски језик : Врло добар
 Словенско читање : Дobar
 Рачун : Дobar
 Земљопис : Врло добар
 Природа : Врло добар
 Познавање човјечијег тијела : Врло добар
 Краснопис : Дobar
 Цртање : Дobar
 Пјевање : Дobar
 Гимнастика : Врло добар
 Чистоћа : Дobar
 Дисциплина : Врло добар
 Општи успјех у II. разреду : Дobar.

III. Разред

Вјеронаука : Врло добар
 Српски језик : Врло добар
 Словенско читање с преводом : Дobar
 Рачун : Врло добар
 Геометрија : Врло добар
 Земљопис : Врло добар
 Историја : Дobar
 Природа : Врло добар
 Познавање човјечијег тијела : Одличан
 Цртање : Дobar
 Пјевање : Дobar
 Гимнастика : Врло добар
 Чистоћа : Дobar
 Дисциплина : Врло добар.
 Општи успјех у III. разреду близу врло добар.

IV. Разред

Вјеронаука : Врло добар
 Српски језик : Врло добар
 Словенско читање с преводом : Дobar
 Рачун : Врло добар
 Геометрија : Врло добар
 Земљопис : Дobar
 Историја : Дobar
 Природа : Врло добар
 Познавање човјечијег тијела : Одличан
 Писање : Дobar
 Цртање : Дobar
 Пјевање : Дobar

Гимнастика: Врло добар

Чистоћа: Добар

Дисциплина: Врло добар.

Општи успјех у IV. раз. близу врло добар.

Предмети у сва три разреда, изузимајући вјеронаук, нијесу довршени били по школском програму због краткоће школског предавања.

Рад у школи почео је тек 10. Новембра 1898. Дневно је рађено $5\frac{1}{2}$ сати. Колико је дана рађено преко цијеле године нијесам могао дознати, јер г. учитељ није ми поднио никакав дневни протокол, пошто га није држао. Школски намјештај био је прираван и у ред постављен тек окс прве половине мјесеца јануара ове године.

Редитељскијех скупова није било.

Да ли су и како посјећавали ученици школу не могу тачно казати, пошто није било дневног протокала.

При испитивању дјце опазео сам по коју погрјешку и код самог г. учитеља при предавању наставе преко шк. године. Најглавнија је та, што при казивању приповиједака на памет, као и при читању појединијех чланака из читанке, већина ђака слабо су навикнута била, да изводе своју поуку.

Одношаји између г. учитеља и општинара били су доста добри. Само ми је пало у очи, што не надох при испитима мјесног свештеника госп. Новака Томановића. У вјерик се од г. учитеља да је био по дужности позват, а од мјештана, Владимира Ђекића г. учитеља од неког времена постоје неке зајевнице личне природе, и то је главни узрок био његове одсутности.

На испитима био је лијеп број од мјештана, међу којима споменућу вриједног старину и доброг јунака г. војводу Милоша Кривокапића. Из Кочана дошао бијаше и свештеник г. Благоје Вукотић

Г. учитељ позвао бијаше и племен. капетана г. Мата Новаковића, који због болести није могао доћи, што је писмено био јавио г. учитељу.

Мјесни шк. надзорник био је г. Симо Јокић, перјаник, који се је, према достави г. учитеља веома марљиво заузимао око припреме школске као и о подмиривању другијех школскијех потреба.

По свршеном испиту постарао сам се да се прегледају прошли а да се уреде нови рачуни.

Што се тиче школскијех рачуна од године 1898-99. не могах прегледати, јер још не бише готови, пошто су имали још нешто да намире и још нешто да плате. Ријешено је било да се то кроз мало дана уреди и да ми се поднесе на преглед и потврду, и у исто вријеме како бих у степену био дати о тијем рачунима свој суд Вама. Али још до данас те рачуне не примих, нити о њима могу ишта тачно и савјесно казати. Како чујем, ти рачуни нијесу још уређени, јер међу општинарима влада неки неспоразум.

Што се тиче предрачуна за наступајућу школску годину 1899/1900 шаљем Вам овдје у прилогу под бр. 1. Исти је потписан од племенског капетана за његово знање и равнање односно ућеривања школарине од 20%.

Школско је здање приватна сеоска кућа, која ни по унутрашњем уређењу, ни по кубичној садржини не одговара постојећијем прописима; али и то ће скоро престати, јер се зида већ нова школска зграда и до године биће готова са свијем потребама.

Према дужности шаљем Вам овдје у прилогу под број 2 прописе, под бр. 3 цртеже а под бр. 4 испитни годишњи извјештај.

Што се тиче другижех протокола г. учитеља нијесам одостовјерио по дужности, пошто их нашао нијесам.

Никшић, 12 августа 1899.

С дубокијем поштовањем пребивам
Ревизор **Стево В. Врчевић.**

Школа у Брезовику.

Позван драге воље примих се свете ми дужности да пресједавам овогодишњијем испитима основне школе н Брезовику и по дужности спроводим Вам извјештај о тијем испитима

Учитељ основне школе Брезовачке за школску годину 1898 — 99. био је г. Радован Вуков Николић.

Испити су били 25 маја ове године и трајали су 8 сахата.

Школа је тро-разредна и било је у њој уписано 68 дјеце православне вјере а то: у I. р. 34., у II. р. 15 а у III. разреду 19.

На испиту су присуствовали 63 дјеце а то у I. р. 31., у II. р. 14. а у III. р. 18. Од онијех 5 ђака један је отпуштен био због болести, три због сиромаштине а један због неуредног владања.

На испиту нашао сам у појединијем разредима овај успјех :

I. Разред.

NACIONALNA BIBLIOTEKA
SRPSKE DRŽAVE
CRNOJEVIĆ

Вјеронаука: Одличан
Српски језик: Врло добар
Славенско читање: Врло добар
Рачун: Одличан
Земљопис: Врло добар.
Познавање човјеч. тијела: Одличан
Краснопис: Врло Добар
Цртање: Врло добар
Пјевање: Врло добар
Гимнастика: Врло добар
Чистоба: Врло добар.
Дисциплина: Одличан

Општи успјех у I. разреду више но врло добар.

II. Разред.

Вјеронаука: Врло добар
Српски језик: Врло добар
Славенско читање: Одличан
Рачун: Врло добар
Земљопис: Одличан
Природа: Врло добар
Познавање човјечијег тијела: Врло добар
Краснопис: Врло добар
Цртање: Врло добар
Пјевање: Врло добар
Гимнастика: Врло добар
Чистоћа: Врло добар

Дисциплина: Одличан.

Општи успјех у II. разреду више но врло добар.

III. Разред.

Вјеронаука: Врло добар

Српски језик: Одличан

Слав. читање с преводом: Одличан

Рачун: Врло добар

Геометрија: Одличан

Земљопис: Одличан

Историја: Врло добар

Природа: Врло добар

Познавање човјечијег тијела: Врло добар

Краснопис: Врло добар

Цртање: Врло добар

Пјевање: Врло добар

Гимнастика: Врло добар

Чистоћа: Врло добар

Дисциплина: Одличан.

Општи успјех у III. разреду више но врло добар.

Сви су предмети обрађени били у довољном обиму према наставном плану.

Предавање је отпочето 5 октобра 1898 г. Дневно је рађено по 6 часова а преко цијеле школске године 154. дана. Посјеђавање школе било је добро.

При испиту било је прилично општинара, међу којијема споменућу племенског капетана г. Мата Новковића, г. Мана Кустудића и г. Зека Кустудића.

Како сам се могао увјерити односи између г. учитеља и општинара врло су похвални, да се бољи пожељети не могу.

Минуле школске године био је за мјесног школског надзорника свештеник г. Нико Мартиновић, који је посве похвално вршио повјерене му дужности и према школи и према општини.

Што се тиче прихода и расхода ове школе достављено ми је од свијех присутнијех, да су општинари драге воље платили за ову годину приватну кућу за штолу, да ђеца не би губила учење а тако исто и стан за учитеља и за послужитеља школе, као и још неке потребе ситније за школу, без којијех се није могло. Ово су општинари платили готовијем новцем. Другијех прихода није ни било.

Нова школа почела се је градити тек ове године, којој ће требати с маљим изузетком све набавке и потребе без којијех се не може проћи. Стога ће општина изабрати нарочити привремени школски одбор, који ће се постарати да према потреби школе удеси и уреди овогодишњи племенски привез и на вријеме извијестити Главно Шк. Надзорништво а тако и племенског капетана да покупи од општинара школарину.

Нова школска зграда биће готова новом школском годином.

Кроз минулу школску годину био је један родитељски скуп, на дан престављенија Св. Василије Острошког. Послије летурђије г. учитељ говорио је о домаћем васпитању дјеце, о чистоћи и уредном доласку дјеце у школу. За њиме је говорио и мјесни школски надзорник свештеник г. Нико Мартиновић о васпитању дјеце и о моралном упливсању родитеља

на своју дјецу, а уопште о понашању и међусобном поштовању, о љубави према цркви и школи и уопште о народном напретку.

Односно прописанијех школскијех протокола нашао сам их код г. учитеља у потпуном реду.

Шаљем вам под Бр. 1 испитни извјештај ове школе, а под Бр. 2. 3. 4. 5. 6. 7. и 8. прописе и цртеже.

С дубокијем поштовањем остајем

Ревизор
 Стево В. Врчевић.

Извјештај мушке основне жупске школе.

Испит је био 25. Маја и трајао је 8 сати. Школа је троразредна (I. II и III.)

Уписано је дјеце: У I разреду 30 мушкијех пр. и 1 женско православно. У II. разреду 18 мушких пр. и 1 женско православно; у III. разреду 24. мушких пр. и 1 женско православно.

На испиту присуствовали су у сва три разреда сви ђаци изузевши четири и то због слабог здравља. Испитана су сва дјеца у свима разредима и већином из свих предмета.

Успјех је показан у I. разреду:

Вјеронауке: Одлично
 Српског језика: Врло добро
 Рачуна: Одлично
 Земљописа: Врло добро
 Познавање човјечијег тијела: Врло добро
 Писања: Одлично
 Цртања: Врло добро
 Пјевања народног: Одлично
 Гимнастике: Добро
 Чистоће: врло добро
 Дисциплине: Одлично.
 Општи успјех у I. разреду одличан.

Успјех показат у II. разреду:

Вјеронауке: Одлично
 Српског језика: Врло добро
 Рачуна: Одлично
 Земљописа: врло добро
 Природе: врло добро
 Познав. човј. тијела: врло добро
 Писања: одлично
 Цртања одлично
 Пјевања: врло добро
 Гимнастика: Добро
 Чистоћа: Врло добро
 Дисциплина: Врло добро
 Општи успјех у II. разр. Одлично.

Успјех показат у III. разреду:

Вјеронаука: Врло добро
 Српски језик: Врло добро

Словенски језик и приповиједање о истом: Одлично

Рачун: Одлично

Гимнастика: Врло добро

Земљописа: Врло добро

Српска историја: Врло добро

Познавање природе: Врло добро

Познавање чов. тијела: Одлично

Писање: Одлично

Цртање: Врло добро

Пјевање: Одлично

Гимнастика: Добро

Чистоћа: Одлично

Дисциплина: Одлично

Општи успјех у III. разреду: Одлично

Сви предмети у свима разредима израђени су по наставном плану.

Предавања у школи одпочета су 1 октобра и дневно је рађено 6 часова.

Преко цијеле школске године рађено је 180 дана. Господин учитељ Атанасије Веловић своју дужност вршио је одлично, а с народом се је владао у најљепшим одношајима.

Казне према дјечи биле су умјерене. Господин учитељ је посјеђавао школу са свим уредно.

Племенски капетан је г. Радосав Бојовић, који се врло добро заузима о школском напредовању.

Ове школске године било је школског прихода фиор. 68. и 80 нов. А расхода за исту школску годину било је фиор. 102 и 56. нов.

Манастир *Жуца*, 8. Августа 1899.

Симеон Борковић, ревизор—настојатељ
Радосав Бојовић, капетан
Атанасије Веловић, учитељ:

Ревизија у основној школи Улцињској.

У овој школи испит је био 1 и 2 јуна, који је трајао свега 10 сати,

Школа је четвороразредна, па су такође у њој радили два учитеља.

У почетку школске године уписато је било свега дјеце 75, од којих су 71 православни и 4 римокатолика.

На испиту је присуствовало 69, и то у I. разр. 30 — 29 муш. и 1 женска, у II. разр. 10 у III. разр. 13 у IV. разр. 16.

Шест су од њих отсуствовали: 1 по увјерењу лекара због болести; два иселили се с родитељима, један због сиромаштине, један због дуго-трајне болести, а један је био и непунољетан.

У наставним предметима питано је по 3 и по четири ученика — бољи и гори, да се тачније обилежи средњи успјех. По томе је у појединим разредима и показан успјех:

Из закона божијег: I раз. више врло добар, II врло добар, III добар, IV близу врло добар.

Из срп. језика: I раз. више врло добар, II близу отличан, III врло добар, IV близу врло добар

Из словенског језика: II и III раз. врло добар, IV близу врло добар.

Из рачуна: I р. врло добар, II близу одличан, III близу врло добар, IV више врло добар.

Из геометрије: III раз. више врло добар, IV врло добар.

Из земљописа: I раз. врло добар, II више врло добар, III врло добар, IV близу врло добар.

Из историје: III и IV раз. врло добар.

Из познавања природе: II и III раз. више врло добар, IV врло добар.

Из позн. чов. тијела: I раз. врло добар, II више врло добар, III врло добар, IV више врло добар.

Краснопис, у свим разредима врло добар.

Цртање: II, III и IV раз. врло добар.

Пјевање: I и II раз. врло добар, III и IV више врло добар.

Гимнастика, у свим разредима одлична.

Чистоћа, код свијех разреда близу добра.

Дисциплина, код свијех разреда врло добра.

Општи успјех у појединим разредима показан је: I, II и III разред више врло добар, IV раз. врло добар.

Рад је отпочет 1 октобра, и у просјеку рађено је дневно по 5 сати. Школских осустава није било, па и ако је који од учитеља осуствовао, таквога је колега заступао, те таквих дана и нема у примједби. Редовно су држана два родитељска скупа, на којима се први пут тумачио школски закон -- односно они параграфи што се односе на родитеље и дјecu. На другом скупу о Савину-дне, учитељ је држао говор искључиво о општем васпитању.

Владање је учитеља у школи као и ван одлично, па их према томе и поштују.

Учитеља нижих разреда, који је био у овој школи и управљајући, по случају војничке дужности у почетку марта напустио је привремено други, који је свршио два разр. петипетке гимназије и два агрономне школе у Подгорици, те је као такав довршио други школски течај. Показао се је *шрудолоубив*, па је његовим предшествеником добро упућеном дјецом и могао показати онакав успјех. И преко граница наставног плана радио је, што му је за примједбу. У предметима: вјерунаука, српски, рачун и у опште у свему био је преопширан, али ипак ђаци су лако одговарали и показали близу одличан успјех. У питањима био је више разумљив, лак и стваран, те се и није примјетило каквих тешких и незграпних питања. Владања је врло доброг, чита радо, а жели да се дочепа учитељске дужности, за тога овијем и препоручујем, али не још за сада на самостални живот и кретање, него под надзор озбиљна, карактерна и практична учитеља.

О учитељу старијих разреда, његовој способности и спреми, која је више стручна него летимична и површна, кад је такви скоро трећину вијека провео све у једноставном тешком и трудном раду школском, па из обзира на то и на фамилијарне тешке му догађаје, не могу се иначе изразити него врло добро и с похвалом. Овакву примједбу нашим старим и заслужним учитељима мислим, часније поднијети него нешто охоло и надувано, с чим се по већој чести убија воља на рад и поставља темељ злоће и зависти, тражећи тамо што се вели и длаку у јаје, да се бајаги огледа г. ревизора свестрана спрема и знање. С те су стране многи били увријеђени, па у души и срцу једнако су и данас огорчени и злоћни..... Кад би мој глас послушан био, ја бих о учитељу нашем старијих разреда

предложио, да се таквоме пружи у коликогођ нека олакшица из обзира на толико дуги и тешки рад па и умор. То би се учињело, па и у корист наставе, кад би му се дао у његовим разредима помоћник

Ако случајно учитељ нижих разреда не би опет дошао у Улцињ, онда се препоручује школским и просвјетним властима, да таквога замијене са учитељем, који поред добра и поштена владања, добре и ваљане спреме, зна добро и у цркви пјевати, у ком случају, иначе, би се много оскрбило и углед учитеља попузнуо. —

Протоколи школски: дневник, годишњи (испитни) кореспонденце и конференције нађени су у врло добром реду.

Ивентар од прошле године није се нашао, зато се морао учињети нови, написавши у њ све у школи нађене ствари. Њега, годишњи летопис, испитни извјештај, писанке и цртанке и уједно са овим извјештајем шаље се.

Протоколи школског прихода и расхода уредни су. Њих је капетан Крцун Војводић, који је у исто вријеме и мјесни школски надзорник, држао тачно и водио озбиљну пажњу па зато, због повећег ту рада достојан је похвале и препоруке за награду.

Прихода је било ф. а. в 303 74 н. а

Расхода је било „ „ „ 259 83 н.

Преостатак ф. 43 91 н.

Прошле године било је више расхода него прихода ф. 44 57 н. који је поравњат са овогодишњим преостатком од ф. 43 91 н., те по таквом равњању има се од идущег прихода додати ф. 0 66 н. Протокол прихода потпуњен је, зато је потребито, да се овим замијени.

Прошле дације проценат школарине био је 4 на сто. Но кад би се хтјело, да се стално и темељито учине исправке овој школи, онда би такви проценат (школарину) требало повисити душло, па ипак не би се довољно оправала. Али међутим препоручује се, да оно, што се оправи буде стално и темељито. Но зато што је ова школа велика и огромна, имајући два учитељска стана — доста пространа, двије простране учione собе, канцеларију и магацине, на свим собама дрвене и труле пенџере, онда се препоручује, да се ови замијене са прозорима од камена — онолико колико се је могуће, па ће тако кроз двије или три године бити поправљена.

Кад би све то урачунали, шта ће последије и кров коштати, или пак и унутрашње претресање са предреченим, њу би био интерес продати и ако заузима понајљепшу и највидогледнију позицију у вароши на бријегу мора. Предпоставимо, кад би се она могла продати за толики новац, би се дала направити нова са предвиђеним планом, а не случајним.

Школа има доста пространу башчу, од које је један дио лани продат. Учитељ старијих разреда узрадио је врло добро, у којој се чешће пута и с ђацима занимао поучавањем и практиком. Воћке су обрађене а и земљиште је засађено гдје разним цвијећем, а по већој чести и обичним поврћем. Све је темељито и рационално поправио и узрадио што му служи на част и на корист!

Улцињ, 22. јуна 1899.

Поп Јован Вујановић, парох
ревизор.

Школа Мркојевицка.

Испит је био 27 маја и трајао је 5 часова. Школа је од три разреда: I, II и III.

Уписано дјеце у почетку године: у I раз. 15; у II 7; у III 10.

На испиту изашло је: у I раз. 14; у II 7; у III 9.

Пресељени у Куче: 1 из I раз. а 1 из III. разреда.

Православних има у I разр. 4; у II разр. 1, а у III разр. 1 а остали су мухамеданске вјере.

Успјех показан за вријеме испита:

I Разред.

Вјеронауке: Више врло добар
 Српског језика: Одличан
 Рачуна: Више врло добар
 Земљописа: Више врло добар
 Човјечијег тијела: Врло добар
 Краснописа и цртања: Више добар
 Пјевања: Добар
 Гимнастике: Одличан
 Дисциплина: Одлична
 Чистоћа и држање дјеце: Одлично.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA II Разред.

Вјеронауке: Више врло добар
 Српског језика: Одличан
 Рачуна: Врло добар
 Земљописа: Више врло добар
 Природописа: Више врло добар
 Човјечијег тијела: Врло добар
 Краснописа и цртања: Више добар
 Пјевања: Добар
 Гимнастике: Одличан
 Чистоћа и држање дјеце: Одлична
 Дисциплина: Одлична.

III. Разред.

Вјеронауке: Више врло добар
 Српског језика: Одличан
 Рачуна и геометрије: Одличан
 Земљописа: Одличан
 Историје: Одличан
 Природописа: Више врло добар
 Човјечијег тијела: Одличан
 Краснописа и цртања: Врло добар
 Пјевања: Врло добар
 Гимнастике: Одличан
 Дисциплина: Одлична
 Чистоћа дјеце: Одлична.

Постигнут годишњи успјех.

- I разред: Више врло добар
 II разред: Више врло добар
 III разред: Одличан.

Школски рад од почет 19. окт. (закасњено због тешког уписивања дјеце); дневно рађено љети и зими по 5 часова, а преко цијеле године 129 дана. Посјеђивање школе било је врло добро. Учитељ није изоставио од школе.

Први родитељски скуп држан је почетком окт., а други на св. Саву и том приликом је учитељ говорио о уредном шиљању дјеце у школу и о значају школе. Дјеца су извођена 6 пута на море и на околна брда.

Учитељ је Лука Јововић, а вјероучитељ хоџа Карађузовић, који се искључиво бави предавањем вјеронауке код мухамеданске дјеце. Вјероучитељ је владања и трудољубља врло доброг, а учитељ Јововић одличног, како у школи тако и изван школе, које му на част служи.

Учитељу Јововићу је ово 14 година службовања, а свршио је 4 раз. гимназије на Цетињу. Погрјешака у настави није примјећено, но напротив све похвалу заслужује, пошто је предавање било: очигледно, разумљиво и методично, како се само пожељети може од овако вриједног и сваке хвале достојног учитеља. Постарао се и за гимнастику, те је у приватним часовима ову најбољу грану школског васпитања темељито развио, те дјеца преко 20 разних фигура на паралелима вјешто раде. Што се тиче предавања српског језика, рачуна, моралних поука а и осталог то је све скупа, сваке хвале достојно, те из љубави наспрам просвјетне цијељи предлажем истог за похвални лист.

Школа башту има, али није уређена.

Послужитеља школа нема, но ђаци сами послужују школу.

Учитељ станује у школи. Школа је уредна и има сва потребита учила и сва су у добром стању.

Сви школски протоколи уредни су и тачно вођени.

Прихода било је 128 фиор. и 58 новч.

Расхода било је 113 фиор. и 91 новч.

Заостало за другу годину 14 фиор. и 67 новчића.

Према овогодишњој наредби Глав. Школ. Надзор. учињен је предрачун да се и ове године купи 2%, на чем су били сагласни сви племенски прваци; пошто школа нема никаквог особитог капитала, а намјерава се градити једна сувота за дрва.

Племенски капетан Петар Вукмировић и мјесни надзорник господин Адем Петовић вршили су своју дужност на прам школе одлично, те због тога предлажем исте да им се даду похвални листови, што мислим да ће користити донијети дотичним школама.

Опште примједбе: Предлажем да се боља пажња обрати при уписивању дјеце мркојевићске школе, пошто ми је у око пало 29 ученика, а у капетанији има 516 домова, гдје би могло бити а и требало би да се и 2 учитеља са ученицима снабдјети могу из оволиког племена. Старјешине племена мркојевићског моле да им се учитељ не премјешта.

Ревизор

Петар Ђуровић, учитељ барски.

Школа Зубачка.

Испит је био 26 26 Маја и трајао је 6 часова. Школа је од три разреда: I, II и IV.

Дјеце уписато у почетку школ. год.: у I. раз. 6; у II. 13; у IV 10.

На испиту изашло их: у I раз. 5; у II. 12; у IV 5.

Напустили због болести школе: 1 из I. раз., и 1. из II раз.

У II раз. има 3 православне, а остали су католичке вјероисповједи.

Успјех показан о испиту:

I. Разред.

Вјеронауке: Приличан
Српског језика: Врло добар
Рачуна: Добар
Земљописа: Врло добар
Човјечијег тијела: Врло добар
Краснопис и цртање: Добар
Пјевање: Добар
Гимнастике: Врло добар
Чистоћа дјече: Врло добар
Дисциплина: Одличан

II. Разред.

Вјеронауке: Добар
Српског језика: Врло добар
Словенског језика: Врло добар
Рачуна: Врло добар
Земљописа: Врло добар
Природописа: Врло добар
Човјечијег тијела: Врло добар
Краснописа и цртања: Више добар
Пјевања: Добар
Гимнастике: Врло добар
Чистоћа дјече: врло добар
Дисциплине: Врло добар

IV. Разред.

Српског језика: Врло добар
Рачуна и геометрије: Врло добар.
Земљописа: Врло добар
Историје: Врло добар
Природописа: Врло добар
Човјечијег тијела: Врло добар
Физике: Врло добар
Краснопис и цртања: Врло добар
Пјевања: Добар
Гимнастика: Врло добар
Чистоћа школе и дјече: Одлична
Дисциплина: Врло дочар.

Постигнут годишњи успјех у I. разреду: више добар у II. разреду: врло добар; у IV. разреду: врло добар.

Сви су предмети обрађени по наставном план, осим вјеронауке католицима.

Рад у школи отпочет 10 октобра; дневно рађено зими и с прољећа по 5½ часова, а преко цијеле године 157 дана. Посјеђавање школе било је добро. Учитељ је изостао од школе по дозволи Главн. Надзор. 5 дана. Дјецу сама у школи није остављао.

Први родитељски скуп сазвао из 2 пута, у окт., али народ није могао доћи због рђавог времена; а други на св. Саву 14 јануара и том приликом је учитељ говорио о значају школе. Дјеца су извођена 4 пута на море и околна брда.

Учитељ је Митар Вучинић, а вјероучитељ п. Петар Зенетовић.

Учитељу Вучинићу ово је друга година службовања, а свршио је учитељску школу у Србији. Препоручује му се да вишу пажњу обрати на провинцијализам при изговарању појединих ријечи, јер ђаци умећу ријеч „ге“ у мјесто „ђе“ и „неге“ у мјесто „неђе“ и т. д. те да се постара да овакве и њима сличне ријечи ђаци не говоре. Предавање рачуна у I раз. би требало да је разумљивије и да не прелази наставни план. Трудолjublje учитељево, владање и држање у школу врло добро је.

Учитељ жели да се премјести.

Племенски кап. Петар Думезић и мјес. надзор. Јачов Вретенчић слабо су се одазивали према школи.

Школско здање је подесно и у добром стању, али је ове год. патило од кише, док је учитељ нашао раднике, те су је поправили.

Школске баште и послужитеља нема.

Учитељ станује у школи.

Школа има сва учила осим карте Балканског полуострва и све су у добром стању.

Сви школски протоколи у добром су стању.

За ову школску годину прихода било је 424 фиор. и 51 новчић а расхода што је у протоколу забиљежено 422 фиор. и 42 новч. Мјестни надзорник није у протокол расхода забиљежио 292 фиор. што је дао за школски дуг, нити има признанице, а подмирено је.

Вјероучитељ није био при испиту, но је по дозволи Његове Пресвијетлости Арципискупа пошао кући, а заступао га је свештеник барски о. Радић.

Школа није имала довољно огрјева, него је било да учитељ ђаке редом грије у својој куџини.

Према овогодишњој наредби Гл. Надзорништва учињен је предрачун да се ове године скупи 100 фиор. школарине, на чем су били сагласни сви племенски прваци; од којих ће се за школски дуг дати 35 фиор. са једном годишњом добићу, а остатак ће се употребити на школске сврхе.

Опште примједбе: Према овогодишњој наредби Гл. Надзорништва нема ни једно дијете да се пише за идућу школску годину. Пошто је вјероучитељ обавезан сваке неђеље 2 часа да предаје вјеронауку католичкој ђаци, то мислим да нема право цио мјесец напустити школу без дозволе Гл. Надзорништва. У протоколу овогодишњег расхода мјес. надзорника уврстио је неке признанице од 1897 и 98 године, што је требало да се забиљежи у оној години кад је и потрошено. Приликом ревизирања ове школе примјетио сам да народ не жели овога учитеља за идућу школску годину, а ђаци напротив желе, те због тога мислим да је ово више до народа, но до учитеља, пошто изгледа да народу није повољна школа.

Ревизор Петар Ђуровић, учитељ барски.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

О Б Ј А В А

Из канцеларије Митрополијске

Цетиње, 6 Новембра 1900.

Број 1559.

Нико Штанков Парача из Његуша, прије 15 година отишао је у свијет оставивши код куће своју супругу Марицу, кћер Шћепана Вучетина Јововића.

Рођаци реченога Ника тражили су га преко „Гласа Црногорца“ и нијесу могли дознати гдје се Нико налази.

Његова супруга пријавила се са изјавом, да се њен муж позове да дође дома, да с њом продужи заједницу брачнога живота, или ако има што противу ње, да се то судом расправи; а у противном случају, да јој се дозволи да може ступити у други брак.

Услед овога предпоменути Нико овијем се позивље, да дође својој кући и настави брачни живот, или поведе брачну парницу с Марицом.

Не учини ли ово Нико до 1 Маја идуће 1901 године, предреченој Марици дозволиће се, да може ступити у други брак.

Свештеничко удружење Морачке нахије Ман. Морача 25. Новембра 1900. — Овим се доноси извјештај о раду на сједници, која је држана у Колашину 21—22 Нов. ове године.

Обављена је служба из Божје Едурје. Едржало парастос упокојеним свештеницима ове нахије: Андрији и Петру Симоновићима, Милошу Јовановићу, Михаилу Радовићу, Петру и Јосифу Минићима и Ђорђију Рондовићу.

На св. летурђији чинодјејствовали су: гг. архимандрит Михаил Дожић —Меденица, протојереј Н. Симић и свештеник Андрија Авђелић; г. архимандрит говорио је у цркви бесједу, која је предана на реферат г. Добричанину, те ће се иста послати за штампу.

Г. предеједник отворио је једницу са овим ријечима: „Браћо свештеници!“

„Окупљени смо данас поради прегледа наших радња, које су на посљедњој сједници нашој на све чланове засебно подијељене, и да у име Божје у истом правцу наново друге радње предузмемо. Ја се не варам, но тврдо вјерујем, да ће из наше заједнице и брацке сагласности потјецати све уредније радње, које ће све боље послуживати православију и нашој личној домовини а одговарати жељама и срећним намјерама Узвишеног Господара и нашег Архипастира.“

У скупштини држао је говор г. јеромонах Никифор Симоновић, који се има послати у штампу.

Секретар је прочитао писмо Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита Митрофана од 28. авг. ове године број 1087, које је пропраћено са Живио!!!

Прочитано је писмо г. Николе Д. Божића уредника „Вјесника српске Цркве,“ у ком доставља, да је главни одбор „свештеничког удружења изволио шиљати овсм удружењу свој орган у пола цијене, као и да се

преплата упути; на које се друштво одазвало са „хвала им и живјели“ Друштво је ријешило да прима „Љетопис Матице Српске“ са додатком.

Секретар је прочитао рад прошле сједнице, иза чега се приступило читању тема.

Подпредсједник г. протојереј Новица Симић читао бесједу „О вјери,“ те је иста дата г. јером. Никифору, да ју прегледа, па да се у штампу пошље.

Г. Јеромонах Никифор Симоновић поднио је писмено „Објашњење о значају Богослужења,“ као и „Поредак посведневне и велике вечерње, те се исти рад има послати „Просвјети“ на одштапање.

Поп Милун Меденица поднио је превод из службеника и ђакона к Божанственој Летурђији и о случајевима, који би се збили за вријеме исте; исти рад има се преко Господина Митрополита упутити за штампу.

Г. поп Секуле Добричанин поднио је расправу „Ко треба да суди свештенику,“ која је повраћена писцу, да ју поправи и да се иста преко Господина Митрополита упути за штампу.

Гг. поп Раде Вуисић читао је бесједу на св. Николу; а поп Никола Симоновић на Преображење; обје су дате на реферат г. Добричанину па да се спроведу на одштапање.

Иза овсга су сљедовали поједини предлози.

Г. поп Шћепан Војводић предлаже: да се у будуће бесједе на скуповима имају говорити по захтјевима реторике, онако, како би ју дотични имао говорити у цркви.

Г. Јеромонах Никифор Симоновић предлаже: да никакав свештеник овог протопрезвитеријата, ни у којој прилици не обавља св. тајну вјечања послје подне, као ни на другом мјесту осим у цркви.

Поп Милун Меденица предлаже: да се треба строго придржавати наредбе Митрополијске односно заграђивања гробља и чистоће на истом, од чега се до сада уопште одступало; као и то, да се на сваком гробљу, које није код цркве, направи по један велики, дрвени прости крст, на најсходнијем мјесту, при којему би се имало опијело над умрлим обављати.

Исти предлаже: да се у будуће на свакој служби по свршетку св. Јеванђељија изведе из истога поука народу, или да се по могућности преведе, ако служећи свештеник нема нарочито спремног говора, који се држи по причасну.

Г. поп Секуле Добричанин предлаже: да се поново од стране свештеника учине расписи по дотичним парохијама, да се исповијед обавља првих дана, а никако оног дана, кад се народ причешћује.

Г. поп Шћепан Војводић предлаже: да се о „Крсном имену“ ни једном парохијанину не би имало прекадити, који не приправи: чисти, усквасни пшенични хљеб и вино, да се на другом хљебу и пићу не смије прекадити.

Поп Милун Меденица предлаже: да свештеници овог протопрезвитеријата не би имали причестити по селима никог, осим болесника, или оног који ни на који начин, не може доћи у цркву ни службу престајати.

Предсједник г. архим. Михаил Дожић-Меденица предлаже: да се ни у ком случају¹⁾ не би имале причестити оне особе, које су у мрзости и не говоре међу собом дотле, док се не комире и са чистим срцем приступе св. тајни.

¹⁾ Изузевши случаја смрти.

Г. поп Лазар Булатовић предлаже: да свештеник не смије делекати у дому умрлог парохијанина, као ни на гробљу, јер је тај обичај противан хришћанству. Свештеник ће добро учинити, ако се свесрдно помоли Богу за душу умрлог и по могућности утјеша дотичну фамилију.

Подпредседник г. протојереј Н. Симић предлаже: да свештеник не би имао исповиједати парохијанина из друге парохије, нарочито ако ма из каквог узрока бјежи од свог свештеника.

Сви су ови предлози усвојени, са највећом препоруком свештеницима, да од њих не оступају.

За идућу сједницу дате су ове теме:

1. Г. Председник архим. Михаил Дожић-Меденица „О заслугама настојатеља Морач. Манастира.“

2. г. Подпредседник протојереј Новица Симић гланак „О посту.“

3. г. Јеромонах Никифор Симоновић „продужење“ и чланак „О вјери“.

4. г. Поп Милун Меденица „Продужење пријевода“.

5. г. Поп Секуле Добричанин „Са каквим се народним манама срете свештеник и како их треба сузбијати.“

6. г. Поп Шћепан Војводић, да систематично приреди за штампу „Опис цркава и њихових служитеља цијеле нахије.“

7. г. Поп Андрија Анђелић поднијеће „Бесједу на св. Ђорђија“.

8. г. Поп Раде Вуисић, „Како треба да свештеник шири чистоћу у народу.“

9. г. Поп Никола Симоновић, „О сузбијања сујевјерица у народу.“

10. г. Поп Саво Рубевић „Бесједу на Цвијети“.

11. г. Поп Алекса Поповић „Бесједу против пјанства“.

12. г. Поп Лазар Булатовић „Како треба поучити брачнике, при обављању св. тајне брака“.

г. Председник од стране друштва овлашћен је писати коме год благотворном руском друштву и умолити га за шаљање бар једног руског духовног часописа овом „Удружењу“.

Овој сједници осим свих свештеника ове нахије, присуствовало је много отмијених лица; међу којима су били: г. г. Управитељ Морачке нахије Бригадир Јово Мартиновић, Др. Ј. Кујачић, Митар Пекић са секретарима Окружног Суда, неколико учитеља, Акан Марић, подкомандир Јово Меденица и други.

Идућа сједница одређена је 3. Априла 1901. године у Манастиру Морачи, којом приликом на св. летурђији чинодјејствоваће парох Горњоморачки г. Шћепан Војводић, који ће и бесједу у цркви говорити. Друштво ће обавити парастос пок. Миловану Меденици бившем председнику окруж. Суда Колашинског.

Сједница је оба дана трајала 11. сати, а закључена ја 22. Нов. у два сата по подне.

свештеник Милун Меденица
секретар удружења

П Р А В И Л Н И К

І. И м е.

Члан 1.

Свештеници Морачке нахије оба реда склопише своје удружење под називом: „Свештеничко удружење Морачке нахије.“

II. Циј е љ.

Члан 2.

Циј е љ је овом удружењу међусобно потпомагање и усавршавање у свом светом раду; ширење хришћанског морала и сузбијање онога, што би том ширењу могло спречавати; старање о подизању и чувању свога угледа у народу; о правилном и једнообразном свршавању црквених обреда, одклањање свега онога, што је противно светој вјери православној, и усавршавање у црквеном проповједништву.

III. С р е д с т в а.

Члан 3.

Удружење ће своје цијељи достићи читањем богословске књижевности, као и јавнијема састанцима, гдје ће чланови подносити своје радове и поједине предлоге.

Члан 4.

Удружење стоји под заштитом свога Архипастира господина Митрополита Митрофана.

Члан 5.

Удружење сачињава: предсједник, подпредсједник, секретар, одбор и чланови. — Одбор са предсједником, подпредсједником и секретаром сачињава управу.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ПРАВА И ДУЖНОСТИ

Члан 6.

а) Предсједник је дужан старати се о напретку удружења; управљати састанцима; давати ријеч појединијем члановима по реду њихова јављања, украћивати је онима, који се удаљавају од предмета; пазити на ред, који има владати за вријеме сједнице, отварати и затварати сједнице.

б) Подпредсјед., у осуству предсјед. врши предсједникове дужности.

в) Секретар је дужан водити тачан записник о друштвеним састанцима и раду на истим; водити друштвену преписку и о свијема актима држати тачан рачун.

г) Чланови су се дужни обраћати предсједнику за ријеч; истицати поједине предлоге и претресати питања покренута у сједници; редовно посеђавати сједнице и у свему се покоравати друштвеном правилнику.

д) Одбор се састоји из три лица, а дужност му је, да реферире радове појединих чланова, које чланови имају предати истоме у току петнајест дана пред скупштином и давати своје примједбе на исте радове и подносити их скупштини, која их може усвајати, измјењивати или одбијати; старати се о бирању што љепшијех и кориснијех тема за обрађивање, које се на скупштинама давају појединијем члановима.

V. С к у п ш и н е.

Члан 7.

Скупштине су главне и ванредне. Главне скупштине имају похађати сви чланови удружења и ни један не може осуствовати без оправдавијех узрока.

Ако се нека скупштина због непрелвиђенијех случајева не може држати, то се друга у току двадесет дана има заказати, а одлуке су јој законите, ако буде већина чланова. Ако би се гласови подједнако подијелили, то онда рјешава предсједников глас.

Ванредне скупштине чине се у вријеме какве пријекне потребе, а одлуке су јој пуноважне само онда, кад би на тима сједницама била заступљена и управа и чланови.

Свака идућа сједница одређује се при закључку радње на првој сједници, а и у томе влада право гласања. Тада се одређују и теме за обрађивање, као и особа, која има бесједу држати.

Члан 8.

Друштво има послје сваке сједнице извјештавати. Митрополита о својим радовима Радови се имају шиљати „Просвјети“ на одштапвање, ако друштво нађе, да их је потребито штампати.

Члан 9.

Друштво бира управу у почетку сваке године.

Члан 10.

Сваки члан друштва има улагати по неку суму новача годишње за друштвене неопходне потребе, о чему ће управа водити тачан рачун.

Члан 11.

Сваки од чланова удружења дужан је примати по два листа духовног садржаја, који ће служити на специјално усавршавање њихово.

Члан 12.

Према развиту и потребама удружења и овој ће се „Правилник“ измјењавати и допуњавати.

Члан 13.

Друштво бира из своје средине једнога, који ће братију исповиједати и о извршењу поднијети свједочанство предсједнику, да их спроведе Духовној Управи.

Члан 14.

Редовни члан овог удружења може бити свако лице, које ужива грађанска права, а жељело би и могло би друштву морално и материјално помоћи.

Члан 15.

Чланови могу бити редовни и почасни према њиховој моралној или материјалној помоћи.

Члан 16. *)

Ова правила ступају на снагу тек онда, кад их Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит одобри.

*) Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Митрофан, потврдио је овај „Правилник“ Број 1086. 1900 год.

Члан 17.

Ако би удружење престало постојати, то сва заоставштина има се чувати у Манастиру Морачи, а право има над истом „Свештеничко удружење,“ које би се наново установило.

Приопћио П. М. М.

Свештеничко удружење Зетске нахије држало је другу редовну скупшину на Ублима (Кучи) 8 октобра тек. године.

Овога дана, а према раније утврђеном од управе распореду, у 8 сати из јутра отпочела се божанствена литургија, коју је служио протојереј-пресједник Павле Петровић, а свештеник-подпресједник Крсто Поповић на нећељно Јеванђеље говорио је бесједу, пошто је и народа у цркви било довољно.

Кад се по свештету литургије изашло из цркве, тад је свештенство пошло у мјесну основну школу. Овђе је отворио сједницу са бесједом о о раду протојереј-пресједник Павле Петровић, која је повољно саслушана и оцијењена и као таква предата је свештеницима: Крсту Поповићу и Јовану Радуловићу, да је по прегледу незадржаво спроведу уредништву „Просвјете.“

Иза овога је секретар удружења, В. Поповић, прочитао извјештај прве сједнице, кога је управа била спровела Високопреосвештеноме госп. Митрополиту на Цетиње, а такође и одговор од Његовог Високопреосвештенства на исти извјештај. Друштво је по саслушању похвалило тачност извјештаја прве сједнице.

Даље, а према одредби прве сједнице, имао је да говори о знамењу, оглашењу, крштењу, и св. миропомазању свештеник Андрија Драговић, но како овај свештеник није био присутан овој сједици, то свештеник Крсто Поповић држао је предавање о св. браку, износећи у опширним цртама појам, постанак, важност, циљ, међусобни појам супружника, родитеља и дјете и само вршење тајне брака, т. ј. обручења и вјенчања. Начин вршења овога свештеника примљен је као образац једнообразности даљега вршења обручења и вјенчања код свијех свештеника овога удружења са том само разликом, што су неки свештеници противно предпоменутом Поповићу доказивали: да је правилније узивати руке жениху и невјести одмах после трикратног питања о узимању, а испред „Благословено царство,“ него послје благослова, а испред окретања око стола. Да би се и у овоме постигла једнакост, питато је Његово Високопреосвештенство, кад је умјесније.

Поука новобрачним истога свештеника Поповића, коју је пред друштвом прочитао, повољно је оцијењена и без поправке казато је, да се може спровести уредништву „Просвјете,“ као и цијело предавање о браку.

Димитрије Павићевић, парох Момачки, говорио је о вршењу малога водоосвећења и у томе је у маломе поправљат, те се постигла једнакост вршења водоосвећења

Начин вршења велике вечерње свештеника Војина Поповића примљен је као сагласан правилима овога богослужења, и о томе су ради тачније једнакости, као и о вјенчању, водосвећењу, неки пропитивати.

Састав Јована Радуловића, пароха љешкопољског, „Дужности и права свештеникова“ од друштва је саслушан и повољно оцијењен, па је ријешено: да се истоме Радуловићу поврати на још даље штудирање, а к томе да га на истоме раду помаже свештеник Крсто Поповић, последије чега да се у име друштва спроведе Његовом Високопреосвештенству на проглед и оцјену.

Божо Вујошевић, парох ораховачки, повраћајући поуку свештеника Крста Поповића, коју је био узео на преглед и оцјену, спомиње добре стране поуке и хвали је, а рђавих каже да нема и да се може оштампати.

На овој сједници било је више свештеничких предлога тако:

Госп. учитељ Захарија Радичевић, по његовој жељи, једногласно је примљен за редовног члана удружења, а тако и учитељ г. поп Вуко Поповић.

Предлог свештеника Риста Поповића, пароха Вуковачког, да се при црквама набави у неколико школовани послужитељи, који би били и пјевци, одобрен је од Његовог Високопреосвештенства.

Предлог Крста Поповића, пароха подгоричког, да се неким редакцијама богословских часописа у Русији достави постанак и циљ овога удружења, као и да се моле за бесплатно шиљање својих часописа овом младом тек поникнутом друштву — одобрен је од његовог Високопреосвештенства. Мањи предлози истог свештеника остављени су да се ријеше на идућој сједници.

Иза овога је друштво ријешило да се за новац друштвени купи следеће: Дјела Епископа д-ра Милана, Фирмилијанове бесједе, Вјесник срп. цркве да се поручи од нове године, а такође да се и од назад три године набаве сви бројеви овога часописа.

Распоред рада за трећу сједницу учињен је овако:

Свештеник Ристо Поповић да донесе постанак, опис и живот цркве Вуковачке и њених свештенослужитеља.

Божо Вујошевић, парох ораховачки, да предаје о великој јутрењи и да говори бесједу о убијству.

Свештеник Андрија Драговић да држи предавање о знамењу, оглашењу, крштењу и св. миропомазању, о чему је одређен био да предаје на овој сједници, но није на њој био присутан, као и још један члан удружења.

Трећа сједница одређена је да буде 27. Јануара 1901 године у Зети, који се дан прославља у њој као дан ускрса и ослобођења из ropства непријатељскога.

Сједница је трајала 7 сати, а тад се друштво у миру разишло својим кућама — захваливши свештенство Зете и Братоножића свештеницима Куча на њиховом братском пријему и гостопримству.

Електрика у руским црквама. Руски св. Синод ријешило је, да се правилима православне цркве не противи и да се могу у црквама употребљавати електрична кандила и свијеће. У Петрограду је електрика уведена већ у великим црквама, а на Петроград су се почеле угледати и друге велике вароши у Русији. Св. Синод је одобрио и св. Владимирској

саборној цркви у Кијеву, да се свијеће у кандилима замијене електричним светиљкама. — И у дворској капели у Карловцима је полијелеј са електричним светиљкама

Митрополит бањалучки Евгеније Летица. — Архимандрит манастира Св. Ђурђа г. Евгеније Летица наименован је за митрополита бањалучког и положио је у Бечу заклетву у руке Његовог Величанства. Свечано посвећење и инсталација новог српског бањалучко бихачког митрополита, Евгенија Летице, било је 17 (30) децембра о. г. у Бањалуци. Посвећење је извршио сарајевски митрополит Мандић уз асистенцију мостарског и доњотузланског митрополита.

Евгеније Летица родио се у Плашком 1858 године. Гимназијске науке свршио је у Карловцима, а правне на свеучилиштима у Загребу, Грацу и Бечу. Одслужио је у војсци службу као једногодишњи добровољац и именован за резервног официра. Послије тога био је правни вјецбеник у Митровици, а год. 1888 постао је адјунктом и прешао је у судску службу у Босну. У течају неколико година положио је Летица судачки и адвокатски испит. За вријеме овог службовања у Босни превео је Летица па српски језик кривични законик, израдио нацрт за шеријатско суђење, помоћу тумача превео је турски законик и уређивао је званични правни часопис земаљске владе. Напустивши босанску службу ступи код загребачке хипотекарне банке као правни савјетник. Затим ступи у богословију у Ср. Карловци, коју годину 1895. доврши и закаљуђери се у манастиру Кувездину. За кратко вријеме прошао је све степене тако, да је ове године постао архимандритом. Дуже времена био је конзисторијални бљежњик темшварске епархије. Евгеније Летица је један од најспремнијих српских калуђера.

† **Дионисије** Архиепископ и митрополит Вацки и Призренски у Скопљу преселио се у вјечност.

Покојник родио се у Градишци у Босни, 1857 год. Његов отац, Остоја Петровић, био је пушкар, али је умро рано, оставивши жену и и нејаку дјецу, једну кћер и сина.

У Градишци је свршио основну школу, последије које се крену у Биоград, у богословију, куда га је отпратио мајчин благослов и њени мудри савјети. На Сретење 1878. г. он је ступио у монашки чин, добивши име Дионисије, а за тим почне учити Богословију. Видећи његову велику ревност и упознавши његов отмјени карактер, ондашњи митрополит Србије митрополит Михаило одликовао га је тиме, што га је те исте године, 17 и 18. Децембра рукоположио у Саборној цркви за ђакона а по том за јеромонаха.

Кад је 1882. г. свршио богословију, по својој и материној жељи отишао је у Градишку, гдје је одмах постао митрополитски намјесник, посветивши се искључиво цркви и школи. Одмах се видјело да је то прави свештеник какав народу треба, који ради све у скромности без разметања, те га за то ондашњи митрополит г. Сава Косановић 15. Августа 1883. г. произведе за протосинђела о слави манастира Маштанице, у Дионисијевој епархији, а 1884. год. митрополит г. Сава Косановић одликује га напреним крстом. Осим низа других добрих ствари и свештеничких подвига, Дионисије има заслугу што је у Лампинцима подигнуто школска зграда а у Турјаку лијепа црква. На том мјесту остао је до мјесеца Фебруара 1885.

год. а тада га митрополит тузлански Дионисије постави за секретара и придворног протосинђела своје митрополије. Ту је службу вршио до 1888. год., за које вријеме је прибрао и издао прву статистику основних школа у Турској, и када се ријешо да се поново врати школи и учењу.

С једне стране његова љубав према богословским наумака, а с друге, можда, и смрт његове бобре мајке, учинише да он не остаде дуго у тузланској митрополији.

Отуда се он упути у Цариград и 1889. год. ступи у грчку богословску академију на острву Халки.

Послије годину дана Дионисије се крене у Св. Гору Препорука тадашњег Васељ. Патријарха Дионисија отворила му је врата свих светогорских манастира,

Духовну академију на Халки свршио је 1892. г., када га ондашњи Васељ. Патријарх Неофит VIII., цијенећи његову спрему, предложи, а Св. Синод га избере за протосинђела скопљанске епархије, гдје га митрополит Методије прими са почашћу, и произведе га за архимандрита одмах идуће године, 19. Октобра, о слави манастира Св. Прохора Пчињског. Због старости митрополита Методија, пок. Дионисије је у ствари управљао скопљанском епархијом, и за то вријеме стекао необично велико поштовање и глас у тамошњем народу, који га је чувао и цијенио као зеницу свога ока, као неко више биће.

Дионисија су још у Скопљу сви сматрали као нашљедника или митрополиту скопљанском Методију, и да митрополиту рашко-призренском Мелентију. То мишљење народа цијенила је и Васељ. Патријаршија, и кад је митрополит Мелентије умро, онда су и Васељ. Патријаршија и сав православни народ рашко-призренске епархије имали једну и исту жељу: да митрополита Мелентија замијени митрополит Дионисије. И, диста, већ 6. Јануара 1896. гов. Св. Синод изабере Дионисија за митрополита рашко-призренског, а Васељ. Патријарх Антим VII. депешом га позове у Цариград. Послије три недеље, на дан Св. Григорија Богослова 25. Јануара, архимандрит Дионисије посвећен је у патријаршијској цркви Св. Ђорђа на Фанару за архиепископа пећског, митрополита рашко-призренског.

Посвећење је било извршено на начин како се посвећују васељенски патријарси. Све црквене обреде извршио је сам патријарх Антим VII, 12 митрополита чланова Св. Синода, и другим свештеницима, међу којима су била и три Србина: протојереј г. Василије Церовић, протојереј г. Вукојле Поповић и синђел патријаршиски г. Нићифор Перић.

Радост нашега народа била је неописано велика, и то са пуним разлогом.

Одмах по посвећењу пок. митрополит Дионисије кренуо се у своју резиденцију Призрен, уз пут дочекиван свуда са највећим почастима и највећим одушевљењем.

Од 1896 па до саме болести, која му живот прекиде, митрополит Дионисије није се одвајао од своје пастве. Његов сав живот био је испуњен радом, и он је на самрти могао рећи, да му ни један дан није прошао на празно. Као вјеран поданик Њ. И. В. Султана, он је се трудио и да као великодостојник учини што год више може својој отаџбини и свому народу. Проповиједајући пастви слово Божије, начином који осваја, пок. митрополит Дионисије учио је народ да поштује свог цара, да воли своју земљу, да одаје почаст свима властима и да шест дана ради, те да се

одужи отаџбини и породици, а да седми дан посвети молитвама и радњама угодним Богу.

Нек му вјечна памјат буде међу нама!

Нове српске поштанске дописнице са сликама светитеља. Примили смо десет карата дописница, на којима су израђени ликови српскијех православнијех светитеља: Св. Саве, Луке, Стевана, Димитрија, Арх. Михаила, Николе, Ђорђа и Јована, а на једној је Рождество Христово, а на другој Воскресеније. Ликови су израђени у строго православном духу и врло лијепо и то у разнијем бојама. Посао је Духовне Управе, да одреди, могу ли се употребљавати дописнице са светитељскијем ликовима, али по нашем мишљењу ове слике могле би послужити и као иконице у нашим кућама. Цијена им је као обично дописницама са сликама. Од наше стране препоручили бисмо, да се ове дописнице са светитељскијем ликовима никако не употребљавају као дописнице без куверата: није лијепо, да се онакви светитељски ликови жигошу на поштама и излажу свијема случајностима отворенијех писама. Ове дописнице могу се добити у трговини Д. Цекића (D. Sekić, Zagreb. Gundulićeva ulica broj 17).

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

„Учитељско удружење моранке нахије“ имало је своју прву — дванаесту — редовну сједницу у Колашину 26 октобра ове године. —

Друштво је из јутра у 9 сати пошло корпоративно у цркву и ту одстојало св. Божију службу, коју су служили свештеници: јеромонах Никифор Симоновић, поп Милун Меденица и поп Секуле Добричанин, сва су три чланови овог удружења, а у исто вријеме и учитељи су. При свршетку службе држао је проповијед, што му је било дато за тему, поп Милун Меденица. Послије службе било је благодарење за дуг живот витешког нам Оца и Господара Књаза Николе и Његовог Дома. За тим је друштво корпоративно пошло у школу, гдје су ђаци били на окупу — јер су и они били у цркви — држао је г. Чукић предавање — увод у историју — за IV-ти разред, а за тим су дјеца ослобођена.

Тачно у двије уре послије подне сједница је отворена говором г. учитеља Арса Минића, који се на своме мјесту доноси За тијем је г. Добричанин предао десет комада књига „Иван Црнојевић Господар Зете“, које је овом удружењу у знак свога признања на рад послао као дар г. др. Томановић. Друштво је г. Томановићу послало писмену благодарност. Послије тога секретар удружења прочитао је писмо г. Филипа Протића учитеља ускочког, који није могао лично, као члан овог удружења присуствовати, него упутио свој рад с писмом. За тијем је секретар прочитао дружински записник, а за тијем су читани поједини темати. По свршетку темата давати су предлози и дебатоване на исте. За тијем је сљедовало бирање нове управе, и једногласно би потврђена стара управа.

По свршетку гласања дате су нове теме: Према друштвеном „правилнику“ сваки члан мора разрађивати по једну тему за сваку редовну

сједницу. За тијем је одређена идућа сједница у Манастиру Морачи 31 јануара и 1 фебруара 1901 год.

Овој сједници осим учитеља биле су присутне све виђеније личности из овог мјеста, међу којима се могао видјети управитељ нахије г. бригадир Јово Мартиновић и окружни лекар г. др. Кујачић.

Тачно у 6 ура послје подне сједница је затворена.

Овом удружењу почели су се придруживати и учитељи осталих нахија, разумије се они који прозиру важност удружења. Надати се је да ће их и више бити.

Колашин, 11 новембра 1900

Поштована Господо!

Данашњом сједницом почиње рад четврте године од како се из чисте љубави и искреног поштовања једном спрам другог здружисмо и основасмо ово наше удружење. Љубав за напретком повјерене нам омладине на ово нас је привукла, те послужисмо за углед осталом нашем колегијуму. Не никакви лични интереси, него за љубав драге нам омладине, за коју се имамо жртвовати, ако смо ради да се развије темељ будућности онако, како наш Отац жели. Позив учитељски врло је велик; колико је узвишен и поносит, толико је тежак и немарен, њему је тешко одговорити, јер треба доста знања, доста вјештине, доста труда, па да се дође до жељеног циља. Али пословица каже: „Сви људи све знаду,“ — „сви људи све могу учинити“ тако и ми нашим зближењем потрудили смо се да један другоме притечемо у помоћ, што ће послужити на корист повјерене нам омладине. Наша дужност није спремати научењаке, него образовати од дјеце и ваљане људе, добре и ваљане карактере, а упућивати их да прибирају виша знања, показати пут којим треба да прођу, ако желе себи добра, јер како се сјеме посије онаким ће следи уредити. Наша је дужност васпитати, не научити, јер дијете може и само, да и не иде у школу, научити читати и писати, али то није васпитање, то је само наука. Но вашто служи та наука, упитаће неко? Често пута на зло! Јер човјек с науком а без васпитања, налик је на зграду без темеља, која се мора срушити. Његова наука може послужити на злоупотребу, на фалзифицирање разних писама, и тиме динијети себи и својима рђавих пошљедица и понижења. Ми смо позвани да од тога чувамо омладину, а колико се о томе стара и наш Отац Владар види се из тога, што је уређено да свако дијете мора полазити школу, како би се избјегле поменуте несреће.

Тешко је бити васпитац! Један учитељ може бити добар васпитац, али у његовом раду, често пута, може се омаћи и нехотице која погрјешка, на штету васпитања, а да ју он и не осјети, то ће осјетити његов друг, па ако је карактеран и искрен он ће му је саопштити и поправити, на чему му се има благодарити. Па и ми смо се здружили, мислим, да помажемо један другога, а све на општу корист. Ово удружење ради, као што рекох, ево већ ово је четврта година и напредак истога корача с дана у дан. Све се више развијала и развијаће се воља за рад. Мало по мало учинићемо, да се сви учитељи у нашој домовини, само ако буду свјесни свога позива, ухвате за руке и оснују једно опште удружење, да се окрене коло среће.

Теме, које су у овом времену разрађиване у овом удружењу, и ако их је било до сада мало, ипак су радо примљене од оних, који воде бригу о напретку просвјете у нашој домовини.

Но треба ли се ограничити само на један рад? Ја то не мислим; не треба нам се зауставити само на педагошке теме, него се прихваћати и других, које би принијеле користи нама и онима, што су од нас за сада одвојени. Треба радити колико на умном, толико и на физичном развићу па и на економном. Ми смо, истина, још нејаки за тога, те нам је нужно да се наше удружење развија физично, а и економно, потребна су нам, дакле, и средства. Но и тога ће бити. Учитељи других нахија осјећају ту потребу и почели нам се придруживати да заједнички радимо, су чим нам дају маха и већег труда за рад. Неки су учитељи на томе радили, да се склопи једно опште учитељско удружење црногорских учитеља, и надамо се да ће се њихов па и наш глас чути и да неће остати глас вапијућега у пустињи. То је неопходна потреба. На томе треба што снажније радити.

До сада је ово удружење било састављено из самих учитеља, а по сада надамо се да ће се нама придружити и оне личности, које љубе просвјету, омладину и желе срећу српском потомству. Нама је потребна друштвена снага, а потребна нам је у материјална помоћ, јер без средства није могуће радити.

Ми смо прегли да само мало заједничко знање концентришемо, али да се употријеби потребна је материјална помоћ. За ово кратко вријеме борили смо се са свим препрекама онолико, колико су то дозвољавале наше прилике и околности, а по сада свему треба да дамо још већега маха и полета, да се не огријешимо на похвале и примјере, који су давати од наши старјешина другим учитељима. Неосјећиве су оне ријечи, што их је наш узвишени Влада изрекао приликом учитељског скупа на Цетињу у септембру 1888 г., да ће се он о свему очински старати и да полаже велику наду на учитеље. Он се стара да ми не изостајемо на просвјетном пољу иза осталих образованих народа, и напредујемо њему благодарећи. Он прати рад свију учитеља црногорских, и због тога треба да се трудимо, да задовољимо нашим радом нашег Оца, а нашој повјереној дужности да се одужимо и с мирном савјешћу речемо: трудили смо се и радили колико смо били кадри.

Поштована Господо! Помолимо се Богу за дуг и драгоцен живот нашег опћелубљеног Господара Књаза Николе и његовог Дома. — Живио! Да живи учитељско удружење Морачке нахије! Живјело! Да живе љубитељи просвјете и њеног напретка! Живјели!

А. Минић уч.

П Р А В И Л Н И К

„Учитељског удружења морачке нахије.“

І. И м е

Члан 1.

Друштвени одбор прописа ова правила за тако звано: „Учитељско удружење морачке нахије.“

ІІ. Ц и ј е љ

Члан 2.

Цијел овом удружењу јесте међусобно потпомагање и усавршавање у свом светом раду; бирање начина и средстава, по којима би се најлакше

и најпоузданије дошло до жељеног циља у настави, обзирући се у том на интелектуално развиће дјеце у овој нахији; сабирање народних умотворина и обичаја; ширење хришћанског морала и његовање хуманих и националних осјећаја.

III. Средства

Члан 3.

Удружење ће своје циљеви достићи: читањем педагошке књижевности и редовним скуповима, на којима се имају читати учитељски радови по наставним и другим предметима, претресати поједина педагошка питања у опсегу основне наставе и држати практична предавања.

Члан 4.

Удружење стоји под заштитом врховне просвјетне власти.

IV. Чланови дружине

Члан 5.

Удружење сачињавају: председник, подпредседник, секретар, одбор и чланови. — Одбор са предједником, подпредједником и секретаром сачињава управу.

V. Права и дужности

Члан 6.

а.) Председник је дужан старати се о напретку друштва; управљати састанцима; давати ријеч појединим члановима по реду њихова јављања; ускраћивати ју онима, који се удаљавају од предмета говора; на изванредним сједницама заступати осудне чланове, кад је то потреба; пазити на ред, који има владати за вријеме сједница; отворати и затварати сједнице.

б.) Подпредседник у осуству председника врши дужност истога.

в.) Секретар је дужан водити тачан записник о дружинским састанцима и раду на истима; водити дружинску преписку; о свима актима водити тачан рачун и у своје вријеме спремати взајештаје о дружинском раду.

г.) Одбор се састоји из три лица, а дужност му је, да реферирше радове појединијех чланова, који се имају од стране автора предати истоме у току од 10 дана пред дружинским састанком. Ти реферати имају се подносити скупштини, а она их може примати, измјењивати или по све одбијати; старати се о избору тема и заступати дјеловођу, кад би овај осутан био.

д.) Чланови су дужни обраћати се председнику за ријеч, а ако је овај послуре више потраживања не би дао, члан се обраћа скупу, а скуп је у томе мјеродаван; истицати поједине предлоге и претресати питања, покренута у сједници; редовно сједнице посјеђавати и у свему се кретати у смислу циљеви друштва.

VI. Скупиштинe

Члан 7.

Скупштине су главне и ванредне. Главне скупштине имају похађати сви чланови удружења, и ни један од чланова не може осуствовати без

оправданих узрока. Ако се нека скупштина не може држати ушљед непредвиђенијех случајева, заказује се друга у току од 20 дана доцније, а одлуке су јој пуноважне са онолико чланова, колико их дође. Ако би се гласови подједнако подијелили, то онда решава предсједников глас.

Ванредне скупштине чине се ушљед каквих непредвиђених случајева, а одлуке су јој законите, ако буде заступљена и управа и чланови.

Темати за идуће сједнице одређују се при закључку рада, а тада се одређује и вријеме и мјесто за идуће сједнице, а у овом влада право гласања.

Члан 8.

Дружински радови престају бити својином автора пошто их преда и као ваљане за штампу нађе одбор, а скуп потврди. Друштво је дакле власно те радове као личну својину штампати, ма под именом писца.

Члан 9.

Друштво бира управу у почетку сваке године.

Члан 10.

Сваки члан овог удружења има давати удруштвени фонд по 2 одсто од редовне му плате. Новац одатле издаваће се на неопходне друштвене потребе и на прибављање педагошких књига за књижницу удружења.

Члан 11.

Чланом овог удружења може бити свако лице, које ужава сва грађанска права.

NACIONALNA
ДРУШТВО ПЕКА
CRNE GORE ĐURĐE
Члан CRNOJEVIĆ

Чланови су: редовни, почасни и помажући. — Редовни су они, који дају одређени улог и присуствују у дружинскијем сједницама, те тим удружење и морално помажу.

Почасни су — она поштена лица, која удружење одабере за особите учињене му заслуге, моралне или материјалне, а које износе вриједност најмање од 100 ф. а. вр.

Помажући су они, који друштво ма чим било помажу у смислу достигнућа дружинског циља.

Члан 13.

Ова правила ће се измјењивати и попуњавати према развитуку и потребама друштва.

Члан 14.

Овдје прописана правила ступиће на снагу тек онда, када их Главно Надзорништво црногорских школа потврди.

Члан 15.

Кад би ово удружење престало радити, то сва његова заоставштина има се чувати у манастиру Морачи, а право над осталом има „Учитељско удружење Морачке нахије,“ које би се на ново имало основати.

Овај правилник потврђен је Књ. Цр. Главним Надзорништвом 28/IX 1900 број 2026

А. М.

Учитељско удружење Ријечке нахије држало је своју II (односно VIII.) скупштину на Љуботињу 24. нов. 1900. г. Ова је скупштина била заказана у Врањини, али се тамо није могла држати због болести учитеља врањинског. На овом скупу су били присутни сви чланови осим Вукића и Думовића. Милован Лопичић (Каруч) држао је практично предавање о *зецу* у II. р. Некоје тачке из чланка Ан. Јовићевића: *Особине ваљаног учитеља* — прочитане су, и, према извјешћу Луке Пејовића, ријешено, да се овај рад дадне у штампу. Реферат на Српску Историју за IV. р. довршен је и послаће се у штампу. Удружење ће и даље реферисати поједине шк. уџбенике и штампати свој рад, али ће pazити да то врши са најстрожијом објективношћу. Реферат на Геометрију није довршен; довршиће се на идућој скупштини. Идућа скупштина одређена је на Добрском Селу 7. Јануару 1901. г., на којој ће поп Мираш Вукић држати практично предавање. На том скупу ће се почети реферат на Катихизис за III. р. од Ђура Поповића и Пера С. Мартиновића.

Госп. др. Л. Томановић послао је члановима овог удружења и књижевници истог удружења по један комад његовог научног историјског рада *Иван Црнојевић*, као одговор г. Ј. Н. Томићу; а госп. Јов. Фил. Иваншевић (Сарајево) послао је нашој књижевници свој рад *Средње школе у књажевини Црној Гори*.

Ово биљежимо са захвалношћу, да би се на њих угледали још који наши књижевници; а ми, само кад би то писци жељели, бисмо, према нашем могућству, сваку послану књигу приказали јавности путем штампе

† **Владан Арсенијевић**. Новембра-ов. п. 12 угасио се један скроман живот, пун врлина, упокојио се професор српске православне женске учитељске школе у Гор. Карловцу Влад. Арсенијевић у 52-ој год. свог живота. Ове године требало је да прослави 25 година свог учитељског рада, али не би суђено, да скромни радник дочека тај дан, да му се ода потпуно признање за лијепо књижевни и учитељски рад. Покојник се био посветио природнијем наукама; његова Зоологија и данас је најбољи уџбеник за више дјевојачке и учитељске школе. Превео је више дјела из руске класичне књижевности. Бавио се и скупљањем ријечи, те је оставио након себе велику збирку. Кажу, у својој библиотеци да је имао 20.000 свезака књига, од којих је нешто поклатио школи, у којој је служио, а нешто „Матизи Српској.“ Покојни Владан долазио је и у Црну Гору. Вјечан му спомен!

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Шта каже библија? Малој дјечи испречао *Јован Бороша*, окружни прота ст.-бечејски. У Старом Бечеју 1900. Штампарија Људевита Левија.

Ту скоро добили смо на приказ ову књигу, чија је садржина изложена на читава три листа мале осмине. У најкраћем изводу, а са XII.

наслова износи се у књизи свештена историја од створања свијета, па до силаска св. Духа на Христове апостоле (закључно)

Као што се види из наслова књижице, пречасни је писац исту намијенио *малој дјеци*, али не знамо само, којем баш дјечијем узрасту. Ако је књига написана за дјецу, која већ школу похађају, она им може послужити само као потсјетница, јер се њима Библија много опширније предаје.

Ако погађемо сврху пишчеву — ако је књига заиста написана, да буде као нека потсјетница, онда нам се то и допада, а ако се овом књижицом хтјело, да она буде полазна тачка у вјеронаучној настави, која би се настава на тај начин пред дјецу — ма којег узраста — износила по начелу концентричних кругова, које је начело давно и с пуно разлога осуђено, онда наравно то нам се не допада — пардон — то се не допада модерној науци о васпитању.

Дакле о сврси књижице говоримо са резервом, а готови смо узети, да је писац у њој хтио изнијети резиме, којим би се дјеца могла користити при репродуковању оног, што су из вјеронауке научила.

Не можемо пропустити, а да не кажемо коју о књижици као о изводу.

Сваки је извод близак индивидуалности онога, који га је извео и што је та блискост већа у толико је извод гори. Кратке прте из извјесне науке или књиге свакад се чине оном који их компилује као ново језгро — срж дотичне науке односно књиге, док други у таком изводу обично не налази ништа, јер све то не одговара његовој души. Отуда је тешко правити изводе, који би имали општу вриједност.

Г. Борота је овај мали извод из Библије тако лијепо извео, да му се може честитати. Књига од три листа обухвата много, па опет нигдје у њој празнине, већ се чини као нека органска нјелина, кроз коју се свуд провлачи „првени кончић“ јединства. Редовним и лијепим излагањем, које изводу даје општу вриједност.

Књижица „Шта каже Библија“ могла би лијепо користити школи, нарочито школи, чији су ученици сретни, те не потржу уџбеник за вјеронауку. За неколико минута они ће овдје разгледати извод у главном свега онога, што су из тог предмета преко цијеле године слушали из учитељевих уста. И ако ова књижица није и не може бити неопходна потреба за школу ипак је можемо препоручити.

Цетиње, новембра 1900 год.

Саво Н. Вулетић.

Љетопис матице српске. Књига 204. Свеска IV. за годину 1900. Уређује др Милан Савић секретар Матице Српске према одлукама књижевног одбора. У Новоме Саду издање Матице Српске.

Преглед: I. Успомене из нашег црквено-изродног живота. Од дра Теодора Мандића. III. од 1867—1876. — II. Ифигенија у Тавриди, драмат у пет чинава, написао Гете, превео Змајова. (IV. и V. чин.) — III. Устројство ц. кр. тителског крајишког шајкашког батаљона за доба народног покрета 1848—49. Од А. Букића. (Свршетак). — IV. Биљешке једног писца. Од С. Матавуља. — V. О Вићентију Јовановићу. Прилози за историју митрополитства му 1731—1737. По архивалним изворима израдио Милутин Јакшић. (Наставак и свршетак.) — VI. Прилози за историју архиепископа и епископа у митрополији карловачкој. Приопштио Димитрије Руваца. (Наставак и свршетак.) — VII. Књижевност: I. Опјене: „Дубровник и Османско Царство, написао др. Лујо кнез Војновић. I.“ Од Јована Ра-

донића. „Vare Poparić. O pomorskoj sili Hrvata za dobe narodnih vladara.“ Од Јована Радонића. „Чельцовъ. Церкови королевства Сербскаго со времени приобрѣтенія ею автокефальности (1879 до 1896)“ од Душ. Јакшића. 2. Прикази: а.) Белетристика: „Змајова, Денесиље,“ М. С—ћ. — „Мрлоград Ј. Митровић, Књига о љубави,“ М. С—ћ. — „Бранислав Ђ. Нушић, Кнез од Семберије,“ М. С—ћ. — „Свет. Ђоровић, Записци из касабѣ,“ М. С—ћ. — Д. Ђ Омчкус, Discjeta,“ М. С—ћ. — „Јован Протић, Сеоске фотографије,“ М. С—ћ. — „М. Ђ. Милићевић, Кнез Милош у причама,“ М. С—ћ. — „Königsbrun-Schaup, Die Bogumilen,“ М. С—ћ. б.) Историја и филологија: „Dr. Konst. Jiriček, Die Bedeutung von Ragusa in der Handelsgeschichte des Mittelalters,“ Ј. Р. — „Dr. Kosta knez Vojnović, Bratavštine i obrtne korporacije u republici dubrovačkoj,“ Ј. Р. — „В. Богшић, Српски уметци у италијанским писмима XVII столећа,“ Ј. Р. — „Borovsky Samu, A nagyaki uradalom története,“ Ј. Р. — „Prelog Milan, Boje Chorvatu s Venetancu,“ Петар Марковић. — П. А. Сырку, Евнеиміа патриарха терновскаго служба царицѣ Ѳефанѣ“ Ј. Р. в.) Књижевност. Преглед књижевно-белетристичких листова: „Behar,“ „Босанска Вила,“ „Бранково Коло,“ „Vienac,“ „Градина,“ „Život,“ „Звезда,“ „Луча.“ „Нада,“ „Нова Искра,“ Тих. О. г.) Биљешке, водили су их Петар Марковић (X), Тих. Остојић (≡), Јован Радонић (+) и Милан Савић (—). — IX. Друштва и заводи: 1. Матица Српска г. 1900: Рад Књижевног Одбора. — Рад Књижевног Одјелења. — Главна скупштина. 2. Српско народно позориште г. 1900: Рад управног Одбора и позоришног Одсјека. 3. Освећење нове гимназијске зграде, Тих. О — Х. Матица Српска: Лазар Лазич, М. С—ћ. — XI. Читуља: 1. Јован Сундечић, Тих. О. 2. Дум-Иво Стојановић Тих. О. 3. Др. Илија Огњановић Абуказем, М. С—ћ. 4. Федор пл. Демелић, П-Д. 5. Василије Васиљевић Болотов, С. Дум-Јасинић. 6. Васил Јовановић Чича, М. С—ћ. — XII. Матица Српска: Изводи из записника Књижевног Одбора 1899. год. 1. Извјештај Тих. Остојића о рукопису Л. Г. Б. „Из народа и о народу. 2. Извјештај Ст. Милованова о „Писмима о пчеларству, П. од Ид. Маширевића. 3. Извјештај М. Медића о рукопису непознатог писца „Плитвачка језера“. 4. Извјештај Ст. Милованова о истом рукопису. 5. Извјештај Рад. Врховца о рукопису Драг. С. Милутиновића „Коментар на оснивање учишта“ 6. Извјештај Тих. Остојића о рукопису дра Јов. Радонића Прилошци историји словенског препорођаја крајем прошлога и почетком овога вијека. 7. Извјештај архимандрита Иларијона Руварца о рукопису Милутина Јакшића „О вићентију Јовановићу.“ 8. Извјештај дра Лазе Стојановића о рукописима дра Мил. Јовановића Батута,“ а) „Трудна жена,“ б.) „Породиља,“ в.) „Дете у првој години живота.“ 9. Извјештај Тих. Остојића о рукопису Синише „Леђан град, географско-исторично разглагољствје.“ 10 Извјештај Тих. Остојића о преводу дра Л. Ненадовића Пушкинове „Русалке.“

Бранково Коло. За забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Паја Марковић Адамов. Год. VI. Број 50.

Садржина: Божа С. Николајевић: Куда тако по стазама (пјесма). — Седимир Трпковић: На силу књижевник. Из успомена једнога паланчанскога директора. — Svatopluk Cech: Сликарева досјетка. С чешког Душан Котур. — A. Daudet: Поп из кукуњана. С француског Милан Николић. — Ковчежић. Књижевни прикази и оцјене. 8. Против јектике. Књижевне биљешке. Просвјетни и друштвени гласник Читуља.

Изази сваког четвртка. Цијена је листу за Црну Гору на годину 5 фор, на по године 250 и на четврт 1 фор. 25. Претплата се шаље администрацији „Бранкова Кола“ у Ср. Карловцима.

Звезда, лист за забаву, поску и књижевност. Година четврта. Књига II. Свеска III. Септембар. Уредник Јанко М. Веселиновић. Биоград. Милош Велики. Штампарија Бојовића и Мићића (Кнежев Споменик Бр. 35.) 1900.

Садржај: Виђење, пјесма од Р. Ј. Одавића. Уздах, пјесма од Р. Ј. О. Шопенхауер, хумореска у једном чину, од Бранислава Ђ. Нушића. Игијенска дјечија соба, написао д-р Ф. Шопф, директор бечког Elisabeth-Spital-a. Спомен младости, пјесма од Сокољанина. Тартарен из Тараскона, Алфонс Доде (наставак VII—X) прев. М. Грол. Српске народне пјесме из пиротског округа, из збирке Мил. Ђ. Станојевића учитеља. У наше дане, В. А. Фирсов, с руског превео Ник. Николајевић. Календрско питање, написао Рад. Васовић. Хроника, а) научна. Књижевност — позориште. Биљешке.

Цијена је листу: за Црну Гору, на годину 15 фр. или круна у зл. На пола године 8 фр. или круна у зл. На три мјесеца 4 фр. или круне у зл. Поједине свеске 1.50 динара.

Гласник православне цркве, у Краљевини Србији орган архијерејског сабора. Година I. Свеска за новембар. Уредник: Добросав М. Ковачевић. Биоград. Штампано у државној штампарији Краљевине Србије 1900.

Садржај: Службени дио. Постављења. — Чланци и расправе: Јован Рајић (биографско-књижевна студија), написао проф. Анд. Гавриловић; Издвојеност свештенства у француској Фр. М. Б. Швалма, преводи с франц. Мил. Станојевић, првије рефракт. мин. нар. привреде; Јудејски прозелитизам у епохи Христовог рођења и његово значење за распрострањење хришћанства у римској империји од М. А.; Писма о спиритизму од А. Н. Муравјова; Погледи на правила живота и рада свештеника као пастира цркве, пише архим. Иларион Весић, проф. Богословије; Извјештај архијереј сабору о руским духовним школама од Ст. М. Димитријевића, свешт. и проф.; Преглед догматичких и главних обредних разлика западне цркве од источно православне. — Црквено бесједништво: Говор Њ. Пр. г. Саве, епископа жичког, на оцијелу пок. Милана Новичића, вицеконзула у пензији, држан 12 октобра о. г. у Вознесенској цркви; О смрти. Бесједа за четврту недељу поста, говорио у Лувру 22. марта 1662. владика Босије; Вјерски живот и црквена практика; Биљешке; Приказ књига и листова.

„Гласник православне цркве“ излази у мјесечним свескама, цијена је: за Црну Гору: На годину са поштарином 16 дин. у злату.

Просвјетни Гласник. Службени лист Министарства Просвјете и Црквених послова краљевине Србије. Година XXI. Свеска за новембар. Уредник Петар Ј. Петровић. Београд, издање и штампа државне штампарije краљевине Србије 1900.

Садржај: Службени дио. — 1. Укази Његовог Величанства Краља: Главни Просвјетни Савјет (постављење), Народна Библиотека (постављење), Државна Штампарија (постављење), Стручне Школе (постављења), Средње Школе (постављења, пензионовање), Архијерејски Сабор (постављење). — 2. Претписи Министра просвјете и црквених послова: Главни

Просвјетни Савјет (постављења), Велика Школа (постављење), Основне Школе (премјештаји, разрјешења.) — 3. Расписи и одлуке Министра просвјете и црквених послова. — 4. Стечај.

Радња Главнога Просвјетнога Савјета. 5. Записници редовних саста-нака: Записник 773. састања; Записник 774. састања.

Школски љетопис. 6. Извјештаји надзорника Народних Школа за 1899. и 1900. школску годину: Годишњи извјештај: Јована Максимовића Надзорника Народних Школа за округ Крагујевачки.

Наука и настава. 7. Из Методике рачунања од Срет. М. Аџића. — 8. Из школске хигијене, од д-ра Ђ. Ј. Николића, школскога љекара. — 9. Елементи педагошке психологије од Н. de Raafa, српски приредио др. Ст. М. Окановић (свршетак). — 10. Дјечија забавишта од Д. Ј. Путниковића, в. учитеља грађанске школе. — 11. Упоредна анатомија кичмењака по Gegenbauer-у и др написао Др Војислав Ђорђевић, ванредни професор Вел. Школе (наставак). — 12. Просвјетни покрет у Шпанији од проф. Ј. Продановића.

Оцјене и прикази. 13. Кћери и синови од Ернеста Легуве-а, реферат од Ј. Продановића.

Предавања. 14. Упознавање ученика са земљописном картом, угледно предавање Т. Радивојевића суплента (свршетак).

Хроника. 15. Девети збор Нових Филолога у Лајпцигу, 4.—7. јуна (по новом) 1900 од Ј. Живановића. — 16. Други интернационални конгрес Математичара, држан у Паризу 19—23. августа 1900. од В. Зделара.

Ковчежић. 17. Просвјетне Биљешке са Париске изложбе од Љуб. М. Давидовића. — 18. Дјеча васпитачи, од Срет. А. Поповића. — 19. Какав програм траже Чеси за своје народне школе од Срет.

Биљешке. 20. Гласови о школама. 21. Просвјетни записи. — 22. Из школске хигијене. — 23. Из науке. — 24. Уједно. — 25. Покојници. — 26. Просвјетни добротвори. — 27. Књижевни огласи.

„Просвјетни Гласник“ излази у мјесечним свескама од 8 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Преплата се шаље Управи Државне Штампариие Краљевине Србије у Биограду. — Рукописи се шаљу уредништу (Министарство Просвјете и Црквених послова у Београду). Они се, на захтјев писаца, враћају.

Нови Васпитач, орган за педагошку књижевност. Власник Мита Нешковић. Свеска XI. Година XIII. Излази сваког првог дана у мјесecu У Ср. Карловцима. Срп. манастирска штампарииа 1900.

Садржина: Култ дјетета и француска жена. — Гдје је сједиште душе? — Опетовница. — Поуке из опште знаности. — Сличица из школе. — Обука у рачунству. — Књижевни преглед „Новог Васпитача.“

Годишња цијена за Црну Гору 8 динара.

Пчелар, илустровани лист српског пчеларског друштва. Број 9. Биоград. Септембар 1900. Година III. Власник Српско Пчеларско Друштво. Уредник Алекса М. Живановић.

Садржај: Лик Њ. В. Краљице Драге. Светао и значајан дан. Морална важност од пчеларења. Користи од пчела и пчеларења. Писма из Апискике. Распоред изложбе. Гласник.

„Пчелар“, излази мјесечно на табаку. Цијена је годишње за Црну Гору 2 фиорина а. вр. Прегплата и рукописи шаљу се Српском Пчеларском Друштву, у Биограду.

Учитељ, педагошко књижевни лист, орган учитељског удружења. Година XX. Свеска за Новембар. Власник и издавач учитељско удружење. Чланови књижевног одјелка главног одбора учитељског удружења: Драгољуб С. Ђурђевић и Даринка Рафајловићева и уредник Мих. М. Станојевић учитељ у Биограду.

Садржај: Расправе и чланци: 1. Др. Стев. М. Окановић. Мар или интерес. 2. Др. Вој. Ж. Ђурђевић проф. Велике Школе. Из науке о животу. 3. Др. Стев. М. Окановић школ. надзорник. Педагошка писма. 4. Свет. С. Поповић учитељ. Екскурзија у ђачки душевни свијет. 5. Мих. М. Станојевић учитељ. Упуство за изучавање природних наука. 6. Чед. Петровић професор. Неколико здравствених напомена, превод с руског. — Педагошки преглед: 7. Пут у Париз, извјештај са свјетске изложбе у Паризу, пише Јов Максимовић. — Књижевни преглед: а) Рачуница за ниже разреде нар. школа, од Н. Врсаловића реф. проф. Ј. Стојановића. б) Хришћанска наука за III. и IV. разред осн. школа, од Ђ. Ивковића реф. Ст. Станишића. — Просвјетни записи: Кретање друштава. Нове књиге и листови. Хроника. Гласови о школама. — 8. Поменик.

„Учитељ“ излази један пут мјесечно у свескама од 5 табака. Цијена је за чланове удружења 7 динара, а за школе и остале 10 динара годишње. Претплата се шаље Благажнику Глав. Одбора а рукописи уреднику Д. Ј. Соколовићу учитељу у Биограду.

Весник српске цркве Лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Власник и издавалац: Свештеничко удружење. Уредник: Никола Д. Божић, парох биоградски. Свеска XI. Новембар. Год. XI. Штампарија Павловића и Стојановића, Биоград 1900.

Садржај: Рад XI свешт. скупштине: II-ги редовни састанак. Извјештај о прегледу рачуна Главне Благажне свешт. удружења; III-ћи редовни састанак Предлог Главног Одбора о реформи протокола црквених; Извјештај главног одбора по предлогу закона о помагању старих и изнемоглих свештеника; Буџет за 1900—1901 год. — Богословско-историски дио: Мелентије владика нишки од 1815—1821 год. од професора Миленка Вукићевића. — Омилитички дио: „Босије“ као проповједник од Радослава М. Грујића (продужење); Кратка поука пред св. причешћем од свешт. Мих. Јаковљевића; Прва ријеч једног свештеника својим новим парохијанима с руског о Николе Казимировића, свешт. јабуковачког; Бесједа прве недеље вел. поста од прте Анте Милосављевића; Бесједа на „Видов-дан“ од Дим. К. Михајловића, члана жичког духовног суда. — Пастирско богословље: О спољашњем уређењу и чистоти храмова црквених и њихових утвари од Христ. С. Тасића, ђакона; „Народно здравље и свештеник“ од Гер. П. Ивезића, медицинара; „Љекарско дјејство молитве“ мишљење руског љекара Н. Ивановског превод од * *. — Морално поучни дио: Библијске жене — „Хананејке“ у преводу с француског од г-ђе Јелене М. Вукићевић. — Из области вјерског и моралног живота народа нашег: § 204. крив. закона у примјени * *. „Чему нас уче покојници“ с руског ед П. М. — Живот свештеничког Удружења: Рад главног одбора; Рад смедеревског пододбора; Чланови свешт. удружења — протојереј Петар

Шљивић. — Биљешке: Важно откриће — Црквени Гласник: Из отачанствене цркве. Закључио сједнице. Велики духовни суд Прославио крсно име. Регулација биоградских парохија. Архијерејска пажња. Рукоположени за свештенике. Тражили биоградске парохије. Немиле појаве. Повраћен у дјејство. Одликовани. Мосепствија за руског цара. Братске посјете. Постављење у вел. дух. суду. Дали оставке. Постављења у биоград. суду. Дао оставку. Разријешен. Постављен. Епархијски збор, Поздравили. Прослава. Слава биоградске пожарне чете. Рукоположење. Постављен. Упражњене парохије. Умрли.

„Весник српске цркве“ излази у мјесечним свескама од 6 табака. Цијена за Црну Гору, с поштарином, на годину 16 франака; на пола год. 8; на четврт године 4 франка.

Караџић, лист за српски народни живот, обичаје и предање. Број 6. и 7. Год. II. Издаје и уређује Тих. Р. Ђорђевић, проф. Алексиначке учитељске школе. Алексинац 1900.

Садржај: Поништај тестамена Вука Стеф. Караџића од С. М. Маринковића, адвоката. — Народно предање о мјестима од Марка М. Исаковића и Мил. А. Вујанца. — Правни обичаји у Срба од Тих. Р. Ђ. — Животиње и боље у народном предању од Љуб. М. Дав., Часлава О Стевановића и Ст. М. М. — Са Париске изложбе од Тих. Р. Ђорђевића Прикази. — Гласник.

Посебни отисци из „Караџића“: 1. Питања за прикупљање градива о ловачким обичајима у Срба, саставио Т. Р. Ђ. (1899). — 2. Питања за прикупљање музичких обичаја у Срба, саставили Божидар Јоксимовић и Влад. Р. Ђорђевић. (1899). — 3. Питања за прикупљање технолошких обичаја у народа српског, саставио Петар М. Илић. (1900). Сва ова „Питања“ шаље уредништво „Караџића“ свакоме, једном вољан да по њима прикупља градиво из нашег народног живота, на захтјев, бесплатно. — 4. Српски фолклор, написао Тих. Р. Ђорђевић. (1900). Цена 0.50 дин. — Осим овога оштампао је уредник „Караџића“ из „Народног Здравља“ још: Упуство за скупљање грађе из народне медицине од дра С. Ваства, које такеђе шаље на захтјев бесплатно.

„Караџић“ излази у Алексинцу једанпут мјесечно на 1—1½ штампаном табаку, цијена му је 5 динара годишње, поједини бројеви стају 0.50 дин. — Рукописи се не враћају.

Skola. List за učiteljstvo i prijatelje školstva. Br. 12. Teč. XI. Izdaje i uređuje Stjepan Širola.

Садржај: Жена у будућности. Пише Вјекослав Доминковић. — Тјелесни узгој у шведским пучким школама. Написао Људевит Шорлинп. — Нешто народне фразеологије. Сабрала Јелица Беловић-Бернадзиковска. — Двдесетпетгодишња слава. — Филолошко иверје. Пише Скендер Фабковић. — Квижевност: „На домаћем огњишту.“ „Земљопис Хрватске.“ „Мали добрствор.“ — Бјесник.

„Школа“ излази првога свакога мјесеца. Годишња цијена јој је 4 к., на по године 2 к., а за иноземство 60 фил. више. — Претплате, дописи и листови у замјену шаљу се уредништву у Карловац.

Наставник. Лист професорског друштва. Година 1900. 3. свеска, јули, август, септембар. Књига XI. Власник професорско друштво. Уредник Сима Н. Томић Биоград, државна штампарија краљевине србије 1900.

Садржај: чланци: 1) О српском имену по западнијем крајевима нашега народа, од В. Ђ. — 2) Принципи нове геометрије, од проф. Косте Стојановића. — 3) Нови језик с литературом у нашим средњим школама. — 4) Ученици у српској гимназији у I, II и III периоду њена живота (одломак из повећег списа) од Љуб. М. Протића. — 5) Криза средње наставе у Француској, од Пера А. Типе. — 6) Двије три ријечи о новом плану и програмима средњих школа, од Љуб. М. Давидовића. — 7) Ботаника у нашим средњим школама, пише др. Луја Адамовић. — 8) Методи новојезиковне наставе у Немачкој, написала Miss Mary Brebner Magister Artium (класичних и модерних језика). Лондон Превео с енглеског Павле Ј. Мајзнер

Књижевност (школска и научна): 1) П. С. Срећковић Преглед историјских извора о Кнезу Лазару и Краљевићу Марку. Написао академик 4^о, 7 183 стр. Споменик XXXVI другог разреда 32. Биоград 1900. реферат Симе Н. Томића. 2) Земљопис В. Лаблаша и П. К. Алмеиде Земља, физичка географија за V. разред средњих школа, од П. К. Алмеиде. Превео Т. Радивојевић реферат Радосава Васвића. — 3) Још једном о „Историјским сјећањима у неким народним пјесмама о Краљевићу Марку“ од А. Гавриловића. Глас LVIII од Јов. Н. Томића. — 4) Примједбе и замијерке реферату г. Дан. Љ. Катића на мој рад „Die mediterranen Elemente der serbischen Flora“ (Engler's Botan. Jahrbücher Bd. XXVII Heft 3.) од др. Луја Адамовића. — 5) Одговор на брошуру „Реч две...“ и на „Примједбе...“ у овој св. „Наставника“ др. Луја В. Адамовића од Дан. Љ. Катића. — 6) Г. уреднику „Наставника“ од Жив. Ј. Јуришића. — Гласник: 1) Професорско Друштво. BIBLIOTEKA

„Наставник“ излази годишње у тромјесечним свескама од 8—9 табака, а стаје за чланове Професорскога Друштва и учитеље основних школа — чланове Учитељског удружења — годишње шест динара, а за друге претплатнике годишње десет динара. Добротвори и утемељачи добијају лист бесплатно. „Наставник“ се даје у замјену.

Претплата се шаље Управи Професорског Друштва, у Биограду, Гимназија Краља Александра. Претплату ван Србије прима и Књижарница Велимира Валожича у Биограду.

Тежак, илустровани гласник српског пољопривредног друштва. Број 48. Год. XXXI Власник и издавалац: Српско пољопривредно друштво. Књижевни одбор: Д-р М. Т. Леко, М. М. Савић, П. Т. Тодоровић, А. Живановић и Б. Д. Тодоровић. Одговорни уредник: Александар М. Секулић. Биоград 1900.

Преглед: Чланци: Да ли је скорашње сјеме боље од старијег? — Живинарник треба чисто држати. — Свињарство и свињарска трговина Србије (свршетак) — IX. Пољопривредно предавање за шири круг слушалаца (свршиће се). — Билешке. — Гласник. — Књижевни оглас. — Цијена огласима.

„Тежак“ излази сваке недјеље. Претплата и рукописи упућују се Српском Пољопривредном Друштву у Биограду. Цијена за Црну Гору па год. 10 фран. или 5 фор. а. вр.; но срп. пољопривредна удружења и њихови чланови као и срп. земљорадничке задруге и читаонице, добијају лист за 6 фран. или 3 фор. а. вр. кад унапријед положје претплату и кад се претплати код свог удружења, преко кога ће им се и лист слати.

Зора лист за забаву, поуку и књижевност. Год. V. Бр. XI. Свеска за новембар. Уређује Атанасије Шола.

Садржај: Матица Српска. (Поводом одлуке Главне Скупштине Матицине од 31 августа 1900.) Дан. А. Живаљевић. — Пјесништво: Алекса Шантић: Из Гривне. — Приповијетке: Алекса Шантић: Друг. — Антон Чехов: Винт, превео Веља Миросављевић. — Чланци: Слободан Јовановић: Три Нушићева комада. — Madam de Staël: Гете и Шилер превео Јован Дучић. — Писма: Биоградско Позориште, пише Пера С. Талетов. — Сутоп Иве Војновића, пише: аск. — Оцјене и прикази: Поезија и музика српског народа, приказује Jacques. — Кроника: — Српска. — Словенска. — Страва.

„Зора.“ Излази почетком сваког мјесеца. Износи 4—5 табака, а цијена јој је: на читаву годину 8 круна или 9 динара, за ђаке 6 круна или 7 динара.

Претплату прима администрација „Зоре“, затим Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару и сви њени повјереници.

Школски Вјесник. Стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник Љубоје Длустуш Година VII. Свеска 8. Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. Администрација: Сарајево, земаљски економат. Годишња цијена Школском Вјеснику с поштарином 4 кр. Дописи и новчане пошиљке ради претплате и огласи нека се шаљу Земаљском економату као администрацији „Школског Вјесника“. Сарајево Земаљска Штампарија 1900.

Садржај: Антон Јукић: Разбиетримо. — Др. Алберт Базала: Филозофска пропедвтика у симболизму (Наставак.) — Адам Груслинг: Људско живчеље с педагошкога гледишта. (Наставак.) — Јелица Беловић Бернадиковска: Из мога албума. Психолошке фотографије. (Наставак.) Милан Шафар: Читанка за велики школски распуст. — Јосипа пл. Глембај: Мнијења хрватских учитељских друштава о јединственој научној основи за нижу пучку школу и опетовницу. (Наставак.) Примјери практичне настаје. — Ђ. М. Раца: Немто о свјетлости, њеним зракама и преламању. Из прошлости. — Јосип Поспишил: Јан Амос Коменски као богослов до године 1624. и његова дјела. (Свршетак). — Љубоје Длустуш: Филозофија у древних Хелена. (Наставак.) — Педагошка смотра. — Педагошке мрвице. — Службени додатак.

Уčiteljski Glas, лист за поуку и интересе учитељства. Год. II. Бр. 9—10. Одговорни уредник: Вјекослав Николић. Власник и издаваатељ Фран Брадић. Сплет 1900.

Садржај: Пред отвор сабора. — Основ узгоја у пучкој школи. — Позорност је први увјет успјеха у школи. Написао Д. Сировица. — На темељу којих психолошких закона израђен је нижи степен Мочникове рачунице? Написао Д. Шимуновић. — Узгојене мисли. Прикупио Дорбић Вицко. — Размишљање. Биљежи Н. — Исправљање писанака. Написао П. Р. — Одгој и положај жене у XX. вијеку. Пише Јелица Беловић Бернадиковска. — Једна успомена. (Слика из живота). Написао —ић. — Пријеглед по школском свијету. — Практично предавање. — Књижевност. Мали вјесник.

„Учителиски Глас“ излази 15 сваког мјесеца. Запада на годину 4 круне, на по године 2 кр. Учитељским приправницима даје се изузетно

за по цијене. — Претплату прима власник и издаваатељ листа, чланке, дописе и вијести уредник.

Српски Архив за цјелокупно љекарство. Орган српског љекарског друштва. Година VI. Свеска 8. Уређује: Др. Јован Данић. Биоград 1900.

При њему као додатак са засебном пагинацијом:

„Српски Архив“ излази једанпут мјесечно. Цијена је листу годишње: За Црну Гору 10 франака у злату, или 10 круна.

Народно Здравље. Љекарске поуке народу. Уређује Др. Јован Данић. Год. V., број 11. Излази једанпут мјесечно. Годишња цијена фор. 2.50. Све што се тиче листа шаље се др. Јовану Данићу, Биоград.

Садржај 11 броја: Читање љекарских књига. — Прање очију. — О штетном утицају алкохола на здравље, морал и економско стање народа. — Подлистак. Два загирача народне среће. — Биљешке. Дјеца и алкохол. Спавање прије поноћи. Колико одојче добија у тежини свакога дана. Кром пир као храна. Слух код дјече. Храњива вриједност варива. Дисање отвореним устима. Храњива вриједност пива. Исправна обућа. — Новости. „Побратимство,“ дружина православних Срба у Фочи. — Читајте. — Преписка уредништва.

Лист овај, „Народно Здравље,“ требало би да држи свака наша породица, а особито школе, јер су у њему тако написане поуке, да их свако може читати, и тако разноврсне, да ће свако за себе наћи поуку.

Бехар. Лист за поуку и забаву. Број 17. Година I. Сарајево, 15. Новембра. Штампарија Ристе Ј. Савића и Друга. 1900. год.

Садржај: Фехим Спахо: Поста. — Ата Нерџес: Из сузњаства — Х. М. А. Дукатар: Нешто о посту. — Р. Капетановић: Згодан час. — А. барун Кремер — Т. Б.: Ибни Цхалдун. — А. Фазлагић: Без својих. — Х. М. А. Дукатар: Дарежљивост Джафери Бермекијес. — Мале приче и досјетке. — Наш Хасо: Несуђена љуба Зиревић Алаге. — Хакија: Шта неваља? — Побратимство, писмо уредништву. — Листак: Књижевнотт: Крижарске војне; — Земљопис Хрватске; — Ј. Милаковић. — Културне биљешке. — Поглед по свијету. — Сваштице. — Загонетке. — Одгонетке. — Наше поруке.

„Бехар“ излази два пута мјесечно. Цијена му је на годину 10, на по године 5 круна; за ђаке 6 круна, а за иноземство 12 круна на годину. Претплата и рукописи шаљу се: Уредништву „Бехара“ у Сарајеву, Апелова обала бр. 34.

Невен. Чика Змајовин лист. Излази отприлике сваки 17 дана (осим Јула и Августа). Цијена 6 круна на годину. Претплата (и све друго) шаље се уредништву „Невена“ Загреб, Зрињски трг бр. 7. Штампа се у срп. штампарији у Загребу.

Садржај: Света породица. (Слика без ријечи). — Витези. (Приповијетка, продукетак, са сликом). — У споменицу I отац сину, II. мати кћери. — Бадње вече, Ч. Зм. (пјесма са сликом). — Мајци о имендану, Витомир. Сан га спасао, саставила Вера Кретић. Први услјех, Ч. Зм. (пјесма са сликом). — Овијана зрна (6). — Свјесни ђаци, Попа Л. (пјесма са сликом). — Слога, пјесма З. Б. — Споменик Владци Раду, (са сликом). — Цар Хакаш, источанска прича. — Питалице (3). — Зимовка, (пјесма са сликом). — Мало шале. — Разнолије: Из мачије повјеснице. — Зашто

неће гром у коприве? — Замрзнута окна. — Даштања (4). — Решења даштања књиге. — Божићни дарци.

Зорица — дјечије новине — Год. IV. Број 3. Излази једанпут у мјесецу на читавом табаку са неколико слика. Годишња цијена 1 фор. Година „Зорице“ почиње и свршава се са школском годином.

Садржај: Зорица (пјесма). — Худници, — Мали ђевер (пјесма са сликом). — Умјереност (пјесма). — Не укради. — Милостиња. — Мали Азор (пјесма са сликом). — Шта има ноћу. — Ако добар будеш (пјесма са сликом). — Тако је то било... — Ој невен невенче (пјесма). — Први снијег (мисли једног Српчета о првом снијегу). — Чуј! — Цица маца и мишеви (са сликом). — Опасна забава. Причица из ђачког живота. — Читање бројева. — Ријешења из 2. броја.

Књижевни радови изабраног скопљанскг митрополита, Архимандрита Фирмилијана. Књига пета: **Догматичко Богословље** (лекције). Први дио. Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија. 1900. 8°, стр. 208.

I., II. и III. књига књижевних радова изабраног скопљанског митрополита Фирмилијана је „Тумачења Јеванђеља“ IV. „Парохијалник“ и ова V. која је врло лијепо и укусно израђена. Цијена јој је 1 круна и фил. или 60 новч.

Средње школе у књажевини Црној Гори пише Јов. Фил. Иванишевић — Сарајево. Вел. 8, стр. 19. Штампарија Земалске Владе. Отштампано из „Школског Вјесника“ што излази у Сарајеву.

Чешког Торжествено Православја. Њ тридцатилѣтјо възоединенја съ Православной Церковью первой группы Чеховъ (1 окт. 1870—1 окт. 1900). 8° стр. 24. са сликом. Издање Воскресенской миссионерской сбители. Цѣна 15 коп. Петроградъ. Типографія СВВВ Воинова Невскій, 136. 1901.

Църковенъ Вѣстникъ. — Седмично издание. — Съ три приложения въ годината. Година I. Број 36. Отговоренъ-Редакторъ: Андрей Маноловъ.

Съдржаніе: Празнуването на св. Николай въ г. София. — Католичеството въ България нѣкога и сега III. — Едно умѣстно и своєврѣменно прѣдупрѣдявине. — Фарисеятъ и митарѣтъ I. — Лѣтописъ. — Кателишка-та църква. — Изъ вѣстницитѣ и списанията. — Библиографія. — Дописки и писма.

„Църковенъ Вѣстникъ“ излази веќки петѣкъ. Той има прѣвъ годината и три приложения — по 1 книга отъ 4 печатни коли за веќко четиримѣсечие. Гогашната цѣна на „Църковенъ вѣстникъ“, заедно съ тритѣ приложения, България е 10 лева, а за странство 10 лева.

К Њ И Ж Е В Н И О Г Л А С .

Године 1893. и 1894. издавао сам листић, „Пчелицу“, која је доносила у изводима радове наших чувених књижевника. Одзив је био повољан преко очекивања. А то је добар знак, да и наша најшира читалачка публика радо чита умне производе својих одличних писаца, само кад јој се ови учине приступачним.

Та утјешна околност подстицала ме је — од обуставе „Пчелице“ *) —

*) За што је „Пчелица“ престала излазити није овдје мјесто да говорим о томе.

да премишљаам, не би ли се можда могло у истом смислу отпочети опет са каквим књижевним подухомом, али са већом користи за ширу читалачку публику нашу. Резултат тог премишљања јесте одлука, да покренем листић:

„НАША ПРОШЛОСТ.“

Право родо- и домољубље — особито у нашим данима — јесте капитал, којим се осигурава боља будућност свима, па и нашем народу. А да то родо- и домољубље буде свјесно, чисто, узвишено, истинско и несебично, да се не измеће у заслијепљени фанатизам и бијесни шовинизам, потребно је, да се у свима народним слојевима шири познавање његове прошлости и то у правој, нефалсифицираној свјетлости; — потребно је, да се у незапућеној слици упозна земља, коју нам је Промисао Божија одредила за драгу нам отаџбину; — потребно је, да се поближе упознајемо са животом и лијепим народним обичајима. Јер што год се у правој суштини добро не познаје, то се не може искрено и истински ни љубити, а још мање ће ко год за то хтјети и моћи подносити озбиљне жртве својим радом, иметком и животом.

Да би дакле према својој снази могао послужити тој узвишеној цјели, покренем „Нашу Прошlost,“ која ће у згодним а за свакога приступачним изводима из радова наших угледних књижевника доносити:

1. одабране слике и црте из српске народне повјести;

2. путописне црте и занимљивије описе земаља и крајева, у којима наш народ живи;

3. црте из народног живота и описе његових обичаја.

Али нама Србима је од свију словенских народа и по прошлости, по језику и обичајима најближи народ хрватски. У интересу је дакле и једнога и другога народа, да се међу њима учврсти права љубав и узајамно искрено поштовање. А до те чврсте и браћке везе доведше их најсигурније међусобно истинско упознавање — дакле узајамно упознавање њихове прошлости, њихових народних обичаја и т. д. А таквим међусобним познавањем сачуваће се оба народа од надутог прецењивања једнога према другоме као и од понижавања онога, коме је најближи и најрођенији.

У тежњи дакле, да послужим снажењу такве међусобне браћке љубави, одлучио сам, да у сваком броју „Наше Прошлости“ изађе по једна одабрана слика из повјести и хрватскога народа а пригодице и описи оних крајева, у којима он живи.

Тежњу и напјеру, коју желим тако постизавати, држим да ће — не само одобрити, него и својски помоћи сваки, коме је год искрено стало, да српски народ што боље позна себе у прошлости ради своје боље будућности и да се истински љубе два народа, који би већ по самој нарави њихови живота морали вазда живјети и дјелати као паметна браћа.

У том дакле очекивању обраћам се овим путем на наше родољубиве и патриотичне црквене великодостојнике, на имућне слојеве наше интелигенције, на г. г. наставнике свију просвјетних завода, на наше народно свештенство и на свакога честитог патриоту с молбом, да изволи сваки у својој положају најзгоднијим начином и путем порадити, како би овај листић могао што дубље предријети у све народне слојеве. А ја ћу се старати, да „Наша Прошlost“ доноси одабране радове и српских и хрватских угледних књижевника у разговјетним изводима. Смијем се и то надати, да ће се овим листићем моћи по кад-када користити и мужеви и

више интелигенције, који се не баве специјално изучавањем народне повјести.

Листић ће излазити 15. дана свакога мјесеца уз годишњу цијену од 2 круне а погоднишњу од 1 круне.

Вересија је савршено искључена.

Претплату ваља послати на потписаног до конца ове године по стар. календару, јер ће лист имати врло малу залиху тако, да ће се — када већ почне излазити — тешко моћи добити сви бројеви.

Одзив народа и мјера заузимљивости наше итнелигенције ријешити, да ли ће ово подузеће моћи доносити користи ширим, или само саученијим народним слојевима

Беловар, (у Хрватској) 1900.

М. Нешковић власник „Наше прошлости“.

ПОЗИВ НА ПРЕПЛАТУ.

Отвара се претплата на издања Матице Српске за годину 1901. и позивају се пријатељи српске књиге да се изволе на њих претплатити код Матичиних повјереника.

Матица ће у току 1901. године издати: 6 књига „Љетописа“ са 3 „Књиге Мат. Српске“, 5 „Књига за народ“ с календаром за 1902 год.

Љетопис ће излазити свака два мјесеца у свескама од 7—8 штампаних табака; тако ће Матичини чланови и претплатници у току идуће године добити 205, 206, 207, 208, 209, и 210 књигу. Редакциони Одбор ће се старати, да *Љетопис*, као књижевно-научна повремена књига, буде књижевно огледало савременог живота и културног рада Срба и осталих просвећених народа, нарочито Србије и Кнежевине, вјештине и науке. У свакој књизи „Љетописа“ ће бити одјељење за претрес књижевности: свака важнија књига ће се оцијенити или приказати а свака нова ће се ако се пошље уредништву, бар објавити. Редакционом Одбору (чланови: др. Милан Савић, секретар Матичин, проф. Милутин Јакшић, др. Јован Радонић, библиотекар Матичин и проф. Тих Остојић) биће на помоћи својом сарадњом чланови Књижевног Одбора и Одјељење Матице Српске. А обећали су своју сарадњу, или су већ послали радове и ови књижевници: Симо Матавуљ, Ст. Сремац, Бран. Нушић, Јанко Веселиновић, Јов. Дучић, А. Шантић, Свет. Ђоровић, Милета Јакшић, Свет. Стефановић; — др. Љуб. Недић, Богдан Поповић, Јаша Продановић, Јов. Скерлић, Милан Недељковић, Павле Поповић; — Ст. Новаковић, др. Теодор Мандић, М. Драговић, Анд. Гавриловић, Дим. Руварац, др. Ал. Белић, Душан Јакшић, Сима Томић, И. Зеремски, др. М. Шевић, др. Бр. Петронијевић, проф. Ђ. Вујаклија и супл. проф. Петар Марковић.

„Књиге Матице Српске“. Веће ствари, и научне и белетристичне, не ће се растезати на неколико књига *Љетописа*, него ће се штампати за себе, као цјелина, и разашилаће се уз *Љетопис* када која буде готова. „Књиге Матице Српске“ се неће продавати за себе, него ће их добивати само чланови Матичини и претплатници *Љетописа*. Идуће године ће изаћи три „Књиге Матице Српске“, међу њима ће угледати свијет „Мемоари“ пок. дра Јов. Суботића

„Књиге за Народ“. Из задужбине Петра Коњевића издаће се пет „Књига за народ“ и Календар за 1902. годину. Садржина пет књига ће бити:

1. „Косово“ одабране јуначке пјесме о боју на Косову, с тумачем. 2. Приповијетка. 3. Живот св. апостола Павла. 4. „Занат је златан“, расправица о користи заната, особито у приликама нашега народа. 5. „Мали пчелар“, кратко упутство за пчеларе.

У *Календару* Матичину ће бити све оно што доносе наши бољи календари: календарски дио, опис празника и житија светаца, шематизам наших автономних власти, статистички податци о Аустро Угарској Монархији и о Србима, српски љетопис, практична казаљка о вештинама, пошти и телеграфу, о жељезници и парним бродовима, поуке из економије и о чувању здравља, упутство у новим законима, преглед главних догађаја у Европи са сликама, преглед главних догађаја у Српству посљедње године са сликама, упутство шта да се чита, и још пуно других поучних и забавних ствари; гдје год буде потребе, биће додана и слика.

„Књиге за народ“ и *Календар* у једанпут ће се разаслати претплатницима и члановима Матичиним у октобру 1901. године.

Претплата за ове књиге:

1. Чланови Матичини добивају све књиге, горе наведене, бесплатно. Члан Матичин плаћа или 100 круна у једанпут, или сваке године по 20 круна за пет година. Чим члан уплати први оброк од 20 круна, добива све књиге које изађу те године.

2. „Љетопис“ и „Књиге Матице Српске“ добивају се за претплату од 6 круна или 7 динара.

3. „Књиге за народ“ с *Календаром* добивају се за претплату од 1 круне или 1 дин. и 30 п.

Рок претплате за „Љетопис“ и „Књиге Матице Српске“ до краја јануара 1901. године, а за „Књигама за народ“ до краја јуна 1901. године.

Господине Повјерениче,

На позив, који је Матица Српска пустила из овогодишње Главне Скупштине, Ви сте се с готовошћу примили повјереништва за растурање Матичиних књига. У име Матице Српске, а ради користи српске књиге и просвјете, ми Вам топло захваљујемо.

Господине, у тешким временима, у којима живи Српски Народ ових крајева, треба, више него игда, да свако наше морално тијело, свако удружење, сваки сталез па и сваки члан нашега народа што боље извршује задатак, који му одређују: положај у друштву и прилике, и да дужности, које истичу из тога задатка, што савјесније и што тачније испуњава.

И Матица Српска, коју је сам Народ за своје духовне потребе основао и досад одржао, осјећа ту свету дужност према Роду, и вољна је да напрегне све своје силе, и умне и моралне и материјалне, да изврши задатак који су јој њени оснивачи, добротвори и чланови у Уставу намијенили. Од нове године ће Матица, у име Божје, изаћи пред публику са својим новим издањима. Свака два мјесеца ће пуштати у свијет по једну свеску Љетописа, у којој ће бити поучних и занимљивих расправа и чланака, пјесама и приповиједака, критика и приказа сваковрских књижевних и просвјетних биљежака. Колико претече новаца преко шест свезака Љетописа, издаваће Матица засебне књиге („Књиге Матице Српске“) поучне и забавне садржине. За сада обећавамо најмање три такве књиге. За сељаке, ратаре раднике ће издавати Матица сваке године, из задужбине

Петра Кошевића, пет „Књига за народ,“ поучне и забавне садржине, и по један Календар. Сва годишња издања ће давати Матица бесплатно својим члановима (који су уплатили или још уплаћују 100 круна), а нечлановима за претплату од 7 круна; за себе: Љетопис и „Књиге Мат. Срп.“ за 6 кр а „Књиге за народ“ с Календаром за 1 кр.

Као што видите, Господине, књиге ће се давати по необично умјерену цијену, а Књижевни Одбор ће се старати да оне буду одабране и занимљиве садржине. Али то није доста. Успјех ће исто толико зависити од вриједних повјереника. Ми се уздамо, да ћете ви своју околину обавијестити о потреби књига и да ћете настојати да Матичине књиге продру што дубље у народ.

Дужност ће повјереника бити појединце ово:

1.) старати се да за чланове Матичине придобије све корпорације (општине, школе, читаонице, пјевачка друштва, новчане заводе и т. д.) и свакога имућнијег човјека.

2.) на позив Књижевног Одбора скупити што више претплатника, старе претплатнике сачувати, а сваке године нове придобивати.

3.) на крају свакога мјесеца слати благајници Матице Српске све прибране новце са именима чланова и претплатника у два једнака азбучна списка, од којих ће један остати благајнику, а други, потврђен, вратиће се повјеренику као признаница на послат новац.

4.) књиге, које му администрација Матичиних књига по списку пошље, одма раздати члановима и претплатницима, за које су послате, без новчане накнаде за то.

5.) јављати секретару Матичину све сметње које стоје на путу ширењу Матичиних књига и чинити предлоге како би се оне отклониле и како би се Матичине књиге што даље растуриле у народ.

6.) извјештавати ко би се у околини могао још поставити за повјереника.

За свој труд повјереник добива:

1.) 10% од скупљене претплате за трошкове око шиљања новца и уручивања књига.

2.) по један примјерак од сваке књиге, ако скупи једнога члана или десет претплатника.

3.) јавно признање на Скупштини Матичиној, ако за три године узастопце пошље претплату за 50 претплатника на све књиге или 100 претплатника на „Књиге за народ“, или прибере четири члана.

4.) право на бесплатно примање Матичиних издања, ако под 3.) наведено учини пет година узастопце.

Прва свеска „Љетописа“ ће изаћи око половинне јануара идуће године те можете, Господине Повјерениче, одма скупљати претплату. „Књиге Матице Српске“ добиваће те када која буде готова с Љетописом; „Књиге за народ“, све заједно, с Календаром у октобру идуће године.

Најзад Вам, Господине, још једном мећемо ову опћу ствар на срце. Не треба у Вашој околини да остане ни једна општина ни школа, ни један манастир, ни једна читаоница, ни један новчани завод или какво јавно удружење, ни један поље имућан и отресит човјек да не постане члан или бар претплатник Матичин. Обраћамо Вам нарочиту пажњу на „Књиге за народ“. Календар треба и најсиромашнијој кући. За 1 кр. ће

наш ратар добити не само Каледдар, него још и 5 књига одабране, поучне и забавне садржине. Моћи ће се, надамо се, уз добру вољу за њих скупити много претплатника.

Очекујући, ва ђете с нама заједно радо и свесрдно потпомоћи ову нашу опћу ствар, остајемо

с одличним поштовањем.

У Новом Саду, новембра 1900.

Д-р Милан Савић с. р.

секретар.

А. Хаџић с. р.

Пресједник Матице Српске :

Препоручује се нашим учитељима и свештеницима у главнијим мјестима, да се заузму око скупљања претплате у својој околини, да се што већи број наших читача користи, да за онако веома малу цијену добију лијепу и обилату душевну храну.

Претплатници из унутрашњости могу слати претплату или непосредно, или, коме је наручније, преко г. проф. Л. Поповића, или г. проф. Мирка Мијушковића. У.

Члановима Српске Књижевне Задруге. Доставља се господи члановима да похитају с уписом за 9 коло, пошто ће књиге у скоро бити готове, и разашилати се, те ће бивши чланови, који не пошљу новац на вријеме, бити принуђени да књиге задругине по скупу цијену набављају.

Обраћа се особита пажња г. г. свештеницима и учитељима, да би било веома похвално да порадом у својој околини, те да се барем свака општина, школска библиотека упише за члана оснивача или добротвора.

Новац за упис ваља слати Задругину повјеренику на Цетиње.

Повјереник: Руд. Књ. Задруге проф. Мијушковић.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

на

С Р П С К Њ Н М А Г А З И Н

ГОДИШЊИ ЧАСОПИС ЗА ПОУКУ, ЗАБАВУ И КЊИЖЕВНОСТ

књига III.

Уз сарадњу српских књижевника

Издаје и уређује Дионисије Миковић, игуман.

Ова ће књига изнијети до 10 штампаних табака. Цијена је књизи једна круна. Имена г. г. претплатника штампаће се на крају књиге. Госп. скупљачима десета књига на дар. Претплату за Србију прима дворска књижарница Мите Стајића. Биоград; а за Црну Гору: прва К. Ц. повлашћена књижара П. М. Калуђеровића. Цетиње.

Чист приход ове књиге намијењен је зидању српско православне цркве у Сплету, то коме је наручније, може слати одбору за градњу цркве у Задар.

Књига ће ући у штампу док се пријави довољан број претплатника за исплату штампарских трошкова Рукописе и наруџбине прима и за тачност одговара: потписани. Моле се славна Уредништва наших листова да овај позив изволе објавити.

У Рису, (Risano, Dalmatien) о Илину-дне, 1900.

Дион. Миковић.

му прво мјесто заузимају знамените Аристотелове *категорије*, које имају задатак, да објасне опште одредбе бића, основне појмове. Њих има десет, а на име: *субстанција, величина, каквоћа, одношај, одредбе мјеста и времена, стање, положај, рад и прилење* (пасивност.) У другом спису излаже се о говору као изјави мисли (de interpretatione) и наука о дијеловима говора, о реченицама и закључцима. У трећем су спису *прва и друга „Аналитика“* и *„Тоика“* у којима се говори о том, како се закључци могу свести на своје основе, како се могу распоредити по првим ставовима. Закључке опет по својој садржини и циљу дијели на *аналитичне, дијалектичне и софистичке*. У првима двијема књигама прве аналитике изложена је општа наука о умном закључивању; наука о аподиктичним закључцима, дакле о истини која се тек има доказати, изложена је у двијема књигама друге аналитике; наука о дијалектичким закључцима, који су управљени на оно, о чему се може спорити и што је могуће, исказује се у осам књига *Тоике*, и назад у делу „*софистичким закључцима*“ говори се о оним доказима, који се издају као истинити, али су у ствари лажни.

Односно значаја Аристотелових логичних испитивања треба примјетити, да је он скупио материјал логике у таквој опширности, да је потпуно оправдано Кантово мишљење, да логика од Аристотела није корачила никуд напријед. Само у двије тачке надмашила га је садашња формална логика: прво тим, што је категоричном Аристотеловом закључку (силогизму) придодала хипотетични и дисјунктивни; и друго, што је трима првим фигурама закључивања придодата четврта, — лематички силогизам, који је склопљен из већ помнута три начина закључивања. Но поред свијех добријех страна и заслуга Аристотелових као родоначелника логике, ипак пада у очи оскудица у научном извођењу и оснивању. Тако н. пр. не казује никаквог основа зашто узима баш десет категорија, и зашто их тако дијели; шта више у разним својим

списима различно их и представља. Исто тако и фигуре закључивања узима по искуству. Уопште нити је науку о категоријама, нити своју аналитику у својој системи показао; његова логичка испитивања уопште не прелазе у развитак његових философских мисли, него понајвише имају вриједност само као нека предходна испитивања у говору. —

Аристотелова *метафизика* припада к броју најзамршенијих дјела. У осталом у њој нема потпуне цјелине, већ више изгледа као неки покушај, у којем се ипак опажа нека основна идеја, али без унутрашњег јединства и потпуног развитака.

Прије својег излагања Аристотел прво износи опширну критику на учења својих предходника, која није објективна ушљед тога, што њихова учења једнострано изводи, те их због тога врло лако и побија. Учење предходних философа Аристотел дијели на четири групе: физиолози (Јоњани), који све биће производе из материје, питагорејци — из форме, Емпе докл — из покретне силе или узрока Анаксагор — из циља. Сагласно томе могу се разликовати и четири главне форме питања о постанку битности и о основним начелима бића, а на име: како треба себи представљати све што постоји? Да ли је то материја, форма, нешто опште, једино? У рјешењу тога питања креће се свако дубоко и темељито размишљање. Као оно за Платона, тако сад и за Аристотела, најтеже је било питање, — у каквом се одношају налазе идеје према материји. а) „По Платонову учењу идеје (битности, субстанције) засебно постоје од чувствених предмета. Аристотел такво учење сматра неправилним на основу шљедећих разлога: прво, Платон није ничим доказао, да његове идеје постоје засебно од чувствених предмета; у самој ствари оне су код њега — они исти чувствени предмети са примјесом непромјенљивих знакова; друго, учење о идејама потпуно је бесплодно за објашњење чувствених предмета зато, што је неразумљиво, на који се начин идеје, будући засебне од ти-

јех предмета, у њима показују или јављају; треће, најпослије, кад је признао засебно постојање идеја, неопходно је било признати и независно или самостално њихово постојање од мисли, признати, да таквог постојања не могу имати (такви су н. пр. одрични општи појмови, чувствени производи човјечије проналазачке моћи, које није могуће предвиђети). Одовуда шледује, да битност постоји као промјенљиво, јединично, које се одређује непромјенљивим, општим; прво је материја, а друго — форма предмета. б) И тако, у свакој ствари треба разликовати два начела: форму (идеју) и материју. *Форма* је појам предмета; уједно с тим она је циљ и она покретна сила при пријелазу предмета из једног стања у друго. Појам статуе, онакав какав он постоји у уму кипоресца, јест његова будућа форма, уједно и циљ, који ће кипорезац остварити, као и узрок, који га на то побуђује. Форма чини те је предмет одређен, стваран, управо — она је његова душа, зато је и не треба узимати у мјесто спољашњег изгледа предмета; јер и одједва у рукама има спољашњи изглед, али нема форме зато, што нема оне радње, која јој је својствена. *Материја* је нешто могуће, што још није постало, али може да постане нечим одређеним, т. ј. формом, као што се н. пр. односи дрвенарија за грађење према кући, која се има у виду направити. Но премда је материја нешто могуће, али ипак то могуће не вриједи за сваку форму, већ само за одређене форме, — форме, које се к тој материји непосредно односе. Н. пр. дрво — материјал је у односу према дрвенарији за грађење, а дрвенарија за грађење опет је материја у односу према кући; или, тијело је материја у односу према души, а душа материја у односу према разуму. — в) На основу тога је и *животи свијета* постепени пријелаз могућности у стварност, материје у форму; у стадијумима цјелокупног преображаја живста свијета показује се као пријелаз једне форме, ниже, у другу, вишу форму. На првом ступњу тог развића, којег

собом образује живот свијета, налази се прва материја, која у опште нема форме; на пошљедњем форма форме, која никако нема материје. И тако, живот је замјењивање једне форме другом, промјена форма; а промјена је кретање, — значи, ствари постају посредством кретања. Материја, форма и кретање немају почетка; зато и свијет нема почетка, а дакле ни свршетка. — г) Ако је живот кретање, онда постоји и *први покретач* зато, што свјетско кретање само онда за нас може бити разумљиво, ако допустимо, да у одношају к свему постоји покретна сила, која све креће, а сама остаје непокретна. Та мисао — да постоји непокретни покретач — необходимо шљедује из тога, што није могуће замислити бескрајни број покретача и онијех који се крећу. Да заиста постоји први покретач не само у мисли, не у претпоставци, Аристотел даје нам шљедеће *доказе*. *Космолошки*: могућност прелази у стварност само помоћу стварног (необразовани постаје образован помоћу образованог); свјетско кретање, постепени свјетски пријелаз могућности у стварност, може се објаснити само првим покретачем; дакле, први покретач постоји не само као мислено биће, не као могућност, већ као стварност. *Онтолошки*: оно што је могуће није неопходно, јер може бити и не бити, значи — прелазно је; но први се покретач мисли као биће неопходно; значи он постоји не као могућност, већ као стварност. Први покретач, на тај начин, ни у каквом случају није могућност, — значи он је чиста стварност или форма форма; и зато што је форма појам, циљ и сила која креће, то и Бог је апсолутни разум, највише благо и први покретач свега“. Но и ако је *први покретач* узрок свега бића и сваког кретања (које нема ни почетка ни свршетка), и ако је нематеријалан, један, вјечан, непромјенљив, неизмјеран, најсавршенија енергија, чиста форма, извор живота, чистог мишљења и блаженства, — ипак зато Аристотел не представља себи бога у хришћанском смислу, не гледајући на све уважање његове теологије у течају средњих вијекова.

Аристотелова *физика*, која собом обухвата највећи дио његових списа, показује образовање или развитак материје до њене више форме, — до човјека. Значи признаје да у природи, као живом створењу, свако постојање има свој циљ, који је форма, а апсолутна форма да је дух. Изувев човјека — и то мушкарца — све остало под небом само је неки покушај природе, који није испао за руком, да створи мушкарца. Узрок немоћи лежи у томе, што природа није способна да свуда савлада материју и претвори је потпуно у форму, у њен прави циљ, који је увјек један. Сагласно својим теолошким погледима, због којих су га онако поштовали у течају средњих вијекова, Аристотел се тим својим учењем јавља као ревносан проповједник цјелисходности свега што постоји. „Бог и природа, говори он, ништа не раде без циља,“ у чему нас увјераје хармонија, која постоји у организацији растиња, животиња и човјека. Та цјелисходност тако се јасно показује међу животињама да управо настаје питање, да ли врше своје радове помоћу разума мрави, пауци и друге животиње, које пројављују свој рад. Само ради извјесног циља ластавица савија гнијездо и паук плете своју паучину. Исту хармонију видимо и у животу растиња: оно листа ради својег плода, пушта своје коријене у дубину земље (а не на њену површину) ради храњења. Све пак у природи што не постиже њен општи циљ, мора се сматрати као уклањање од тога циља, који је остао неостварен. Природу он сматра као неку вјештакињу, која свој посао врши не са јасном увиђавношћу, размишљањем, већ само по нејасном нагону: зато у њеним производима може да буде погрешака — изузетака и наказа — исто тако, као у производима вјештина; често и најбољем граматичару поткраде се по нека ортографска погрешка, као што и опробани лекар може некад прописати шккодљиву лекарију. Слично бива и са природом. Тако, у својој опширној теорији размножавања Аристотел каже, да мушки елеменат даје форму, а женски

материју. За кагаменије говори, да су несавршено сјеме, које кад формира женску материју, дијете бива слично на оца; ако сличе на мајку. то је за Аристотела већ нека накава. И женско дијете за њега је неки мали степен наказе, која је постала ушљед тога, што муж, као стварајуће начело, није имао у себи довољно топлоте и снаге; ако је сјеме још слабије, онда дијете нема индивидуалног типа, већ само има сличност своје фэле; најпоследње може имати само општи човјечији тип, који шта више може да пријеђе у богаљаштво.

Природа, у тјешњем смислу, позориште је елементарног рада, који нам преставља степене и непрекидни пријелаз онога, што је елементарно, к свијету растиња, а од свијета растиња, к свијету животиња. Највише су форме природе мртва тијела (стихије: огањ, ваздух, вода, земља), чисти производи смијешаних елемената, која имају свој циљ (ентелехију) само у одређеним одношајима мјешавине тих елемената. Њихова радња (енергија) састоји се само у томе, да заузму у васиони неко мјесто (по тежини), које одговара природи, и да на томе отпочину, у колико су га без сметње достигла. Дочим жива тијела (организми) немају само такав спољашњи циљ. Она имају душу, као начело, које их организује, подржава и чува. Та је душа тројака (у смислу начела организације). Душа растиња, која нема другог занимања већ само да се храни и своју фелу и врсту расплођава. Душа животиња, која се храни и осјећа; по својим пријатним или непријатним побудама, може једно усвајати, а друго одбијати, кретати се с једног мјеста на друго и т. д. Душа пак човјекова јест таква душа, која поред храњења и осјећања, још и познаје — мисли. Значи, главна човјекова особина састоји се у сили познавања — у разуму, мислећој сили, која се потпуно одликује од начела за храњење и осјећање. Последње је душа, која оживљава тијело, те се баш зато и не може замислити без тијела, не може, значи, сама за себе постојати, ушљед чега

уједно са њим и препада; дочим ум ($\nu\omicron\delta\varsigma$), као способност чистог мишљења, не налази се ни у каквој непосредној свези са тијелом, — он је бесмртни дух божанствене природе, који је једнак код свијех људи и управо чини човјека човјеком. У колико тај ум има одношај к души која осјећа, у толико је он неки страдајући (рецептивни) ум, који је смртан ($\phi\theta\alpha\rho\tau\acute{o}\varsigma$); у колико пак сам организује познање, као сила самостална, у толико је он ум радни ($\rho\omicron\iota\eta\tau\iota\kappa\acute{o}\varsigma$), који је чист, независан, нематеријалан, па га се због тога и смрт тијела не тиче, већ је као општи ум вјечан и бесмртан, накратко, — он је оно, што је божанско у човјеку. Као такав, тај ум није производ нижих способности душе, није само као неки виши степен развића душевних способности, те се и не односи к души онако, као што се односи душа према тијелу, циљ према оруђу, форма према материји. Уосталом таквим својим учењем Аристотел показује неки дуализам, јер његова радња ума не стоји према души ни у каквој битној свези, као год ни бог према природи. Као што божји дух не улази у живот свијета, тако он и човјечији дух не улази у живот чустава. Уопште у његовом учењу примјећава се оскудица у посредовању између човјечије и божје стране. —

Етика се бави изучавањем човјечијег владања, — друкчије, она има за свој предмет највише благо и врлину. а) *Највише благо* иначе се зове срећа или блаженство ($\epsilon\upsilon\delta\alpha\iota\mu\omicron\nu\iota\alpha$), које треба тражити у оним особинама човјечије природе, које га одликују од осталих створова. Накратко, Аристотел налази блаженство у разумној човјечијој радњи, у разумној употреби урођених му способности. Кад се та разумна радња ничим не омета, већ се испуњује без сваке препреке, тада је човјек истинито блажен, јер влада вишим благом. Но због тога што је човјечији разум спојен са тјелесном природом, то и његова разумна радња стоји у свези са вршењем природних животних потреба, ушљед чега и блаженство у неколико зависи од неки-

јех помоћнијех спољашњијех средстава и других блага, која се не налазе у човјечијој власти. Тако, за разуман живот имају неки значај: богаство, дружење, породичан живот, тјелесна љепота, здравље, поријекло и др., што не стоји у човјечијој власти, те зато, по мишљењу Аристотелову, и срећа у неколико зависи од чисто спољашње случајности. Једини пак пут којим се постиже срећа или блаженство јест б) *врлина*, а не знање и природно расположење, као што учи Сократ. За њу се тражи разумна воља, јер само оно што се врши са свјесном намјером може да има морални или неморални карактер. Ипак тим Аристотел не искључује природну основу врлине; напротив, благодарећи само тој основи, врлина се може развити упражњавањем и разумним схваћањем, гдје се у свакој појединој радњи треба држати, мјере, средине између онога, што је одвећ много, и онога, што је одвећ мало. Зато је и сваки рад у толико незавршенији, у колико је у њему нечега сувишног, или нечега што недостаје. Та се средина не може тачно математички одредити, зато, што је она нешто непостојано, те и *врлина* се различује, полове, и мијења се са промјеном времена, околности, одношаја и др. Једна је, говори Аристотел, врлина човјека, друга жене, једна дјетета, а друга роба. Због тога мјерило за праву средину треба да буде практична оцјена човјечијег разума. — И ако у самој ствари постоји само једна врлина, али у практичном животу има их мноштво. Аристотел даје класификацију тијех врлина. Као главну, основну врлину, он, као год и Платон, сматра правичност, што нам јасно свједочи, да код њега врлина и политика стоје у тијесној вези. Правичност је истинита средина између користи и штете. У друштвеном животу она се јавља као начело, које распоређује, зато свакоме даје у геометријској пропорцији по заслугама; у правним одношајима она се јавља као начело које изравњује, зато што свакоме даје по аритметичкој пропорцији за нарушење извјесних права. Пошљедња се такође односи на трговину и

